

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BİLİM İNSANLARININ AÇIK ERİŞİMLİ DERGİLER KONUSUNDAKİ
BİLİNÇ VE TUTUMLARI: BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

ALPER ODABAŞOĞLU

Ankara – 2016

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BİLİM İNSANLARININ AÇIK ERİŞİMLİ DERGİLER KONUSUNDAKİ
BİLİNÇ VE TUTUMLARI: BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

ALPER ODABAŞOĞLU

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Özlem Gökkurt**

Ankara – 2016

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(...../...../201...)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde yardımlarını gördüğüm pek çok kişiye teşekkür borçluyum. Öncelikle tezimin ortaya çıkmasında gerek öneri ve destekleri gerekse yorum ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Özlem Gökkurt'a çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca her konuda sevgi ve desteklerini eksik etmeyen anneme ve babama sonsuz şükranlarımı sunarım. İyi ki varsınız. Ayrıca hayatımda ve çalışmalarım sırasında bana güvenen, her zaman yanımda olan, tüm zorluklara direnmem için beni motive eden sevgili eşim Pınar'a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Son olarak hayatıma dokunan ve hayatına dokunduğum tüm arkadaşlarıma teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR DİZİNİ	i
ŞEKİLLER DİZİNİ	iii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi.....	1
1.2. Araştırma Amacı, Problemi ve Hipotezler	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı.....	4
1.4. Araştırma Yöntemi	5
1.5. Araştırmanın Düzeni	6
1.6. Kaynaklar	7
2. BÖLÜM: BİLİMSEL BİLGİNİN İLETİMİ VE BİLGİ PAYLAŞIMINDAKİ KAVRAMSAL DEĞİŞİM.....	9
2.1. Bilimsel Bilginin Önemi.....	10
2.2. Bilimsel İletişim	11
2.3. Süreli Yayınlar	13
2.3.1. Tanım, Süreli Yayın Türleri ve Gelişimi	13
2.3.2. Süreli Yayınlarda Nitelik ve Nitelik Ölçümü	15
2.3.3. Süreli Yayınların Nitelik Değerlendirilmesinde Kullanılan Bilimsel Göstergeler	17
3. BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM YAYINCILIĞIN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE AÇIK ERİŞİM HİZMETLERİ.....	38
3.1. Veri Tabanı ve Veri Tabanlarına Geçiş.....	38
3.2. Elektronik Dergilerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	39
3.2.1. Elektronik Yayıncılığın Avantajları.....	41
3.2.2. Elektronik Yayıncılığın Dezavantajları	42
3.3. Açık Erişim ve Açık Erişimli Dergiler	43

3.3.1.	Açık Erişim	43
3.3.2.	Açık Erişim Bildirileri	46
3.3.3.	Açık Erişim Modellerinin Doğuşu ve Gelişimi	47
3.3.1.1.	Altın Yol (Gold OA Publishing)	48
3.3.1.2.	Yeşil Yol (Green OA Self Archiving)	51
3.3.4.	OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories)	54
3.3.5.	DSpace	57
3.4.	Yayıncı Politikaları Rehberleri	60
3.4.1.	SHERPA/RoMEO	60
3.4.2.	Dulcinea	65
3.4.3.	Project Blimunda	65
3.4.4.	Héloise	66
3.5.	Dünya’da ve Türkiye’de Açık Erişim Dergi Kullanımı	66
3.5.1.	Telif Hakları ve Lisanslandırmalar	66
3.5.1.1.	Telif haklarını Özellikleri	67
3.5.1.2.	Creative Commons (CC)	69
3.5.2.	Bibliyografik Denetim	71
3.5.3.	Açık Erişim Politikaları Rehberleri (Fon Sağlayıcılar ve Araştırma Yapan Kurumlar)	74
3.6.	Türkiye’de Açık Erişim Hareketleri	75
3.7.	Türkiye’de Açık Erişim Düşüncesinin Gelişmesi ve Gelişimi Etkileyen Faktörler	78
3.7.1.	Türkiye’nin de Ortak Olarak Yer Aldığı Projeler:	80
3.7.1.1.	MedOAnet (Mediterranean Open Access Network)	81
3.7.1.2.	OpenAIRE	82
3.7.1.3.	PASTEUR4OA	83
4.	BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİVLERİN KULLANIMINI DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK ARAŞTIRMA	85
4.1.	Bulgular ve Yorum	86
4.1.1.	Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı	86

4.1.2.	Katılımcıların Unvana Göre Dağılımı.....	87
4.1.3.	Katılımcıların Çalıştıkları Birimlere Göre Dağılımı	87
4.1.4.	Katılımcıların Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	89
4.1.5.	Katılımcıların İnternet kullanım Sürelerine Göre Dağılımı	89
4.1.6.	Katılımcıların Ürettikleri Yayın Türleri	90
4.1.7.	Katılımcıların Yayınları için Dergi Seçim Kriterleri	91
4.1.8.	Katılımcıların Açık Erişim Hakkında Farkındalıklarını Nasıl Edindikleri	92
4.1.9.	Katılımcıların Kurumsal Arşivler Hakkında Farkındalıkları hakkında	93
4.1.10.	Kurumsal Arşiv için Verilen İzin Değerlendirmesi	94
4.1.11.	Birimlere Göre Açık Arşivi Kullanım Değerleri.....	96
4.1.12.	Açık Erişimli Dergide Yayın Ücreti	97
4.1.13.	Unvan ile Yayınların Kişisel Web Sayfası / blog Üzerinden Yayınlanmasının Karşılaştırılması	97
4.1.14.	Katılımcıların Açık Erişim Arşivleri Kullanım Oranları	98
4.1.15.	Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etme Nedenleri	99
4.1.16.	Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etmeme Nedenleri	102
4.1.17.	Katılımcıların Açık Erişim Farkındalığı ve KAA’i Tercih Durumları.	104
5.	BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	106
5.1.	Sonuç	106
5.2.	Öneriler	110
	KAYNAKÇA.....	114
	EKLER	126
	EK 1: ankara üniversitesi etik kurul karar örneği	126
	EK 2: başkent üniversitesi etik kurul uygundur belgesi	128
	EK 3: başkent üniversitesinde açık erişim farkındalığı anketi.....	129
	EK 4: bilgilendirilmiş onam formu	134
	EK 5: Thomson Reuters WOS'ta İndekslenen Türkiye Adresli Dergi Listesi	136
	EK 6: 2015 Yılı İtibariyle Scopus’taki Türkiye Adresli Dergi Sayısı.....	138
	EK 7: Türkiye’deki Kurumsal Açık Arşivlerin listesi	143

ÖZET

149

ABSTRACT

151

KISALTMALAR DİZİNİ

A&HSI	: Art & Humanities Science Index
ADS	: Açık Dergi Sistemleri
AE	: Açık Erişim
AEKA	: Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler
ANKOS	: Anadolu Üniversiteleri Kütüphaneleri Konsorsiyumu
BOAI	: Budapest Open Access Initiative
B.Ü.	: Başkent Üniversitesi
CC	: Creative Commons
CILIP	: The UK Chartered Institute of Library and Information Professionals
COAR	: Confederation of Open Access Repositories
CSAB	: Content Selection and Advisory Board
DOAJ	: Directory of Open Access Journals
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DRM	: Digital Rights Management
ED	: Etki Değeri
EF	: Etki Faktörü
FCCN	: National Foundation for Scientific Computing
IPP	: The Impact per Publication
ISBN	: International Standard Book Number
ISBD	: International Standard Bibliographic Description
ISI	: Institute of Scientific Information
ISSN	: International Standard Serial Number
JCR	: Journal Citation Reports
JIF	: Journal Impact Factor
JISC	: Joint Information Systems Committee
KA	: Kurumsal Arşiv
KAA	: Kurumsal Açık Arşiv

LIBER	: Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries
MARC	: Machine Readable Cataloging
MedOANet	: Mediterranean Open Access Network
OA	: Open Access
OAI	: Open Archives Initiative
OAI-PMH	: Open Archives Initiative - Protocol for Metadata Harvesting
OCLC	: Online Computer Library Center
OJS	: Open Journal Systems
OPAC	: Online Public Access Catalog
OpenDOAR	: The Directory of Open Access Repositories
OSI	: Open Society Institute
PLOS	: Public Library of Science
ROAR	: Registry of Open Access Repositories
SCI	: Science Citation Index
SJR	: SCImago Journal Rank
SNIP	: Source Normalized Impact per Paper
SPARC	: Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
SQL	: Structured Query Language
SSCI	: Social Science Citation Index
TK	: Türk Kütüphaneciliği
TKD	: Türk Kütüphaneciliği Derneği
TO-KAT	: Ulusal Toplu Katalog
TSE	: Türk Standartlar Enstitüsü
TÜBA	: Türkiye Bilimler Akademisi
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UBC	: Universal Bibliographic Control
ULAKBİM	: Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
URAP	: University Ranking by Academic Performance

WoS : Web of Science
WWW : World Wide Web
XML : eXtensible Markup Language
YÖK : Yükseköğretim Kurumu

TABLÖLER DİZİNİ

Sayfa No.

Tablo 2.1: Türkiye’de 2008-2014 Yılları Arasında Yayımlanan ve SCOPUS Veri Tabanında İndekslenen Yayın Sayıları Ve Atıf Oranları	18
Tablo 2.2: 1996-2014 Yılları Arası Ülke Sıralaması	19
Tablo 2.3: 2005-2015’te WOS’ta Yer Alan Tüm Yayınlar ve Açık Erişim Oranları	23
Tablo 2.4 : Scopus Dergi Seçim Kriterleri	32
Tablo 2.5 : Asgari Kriterleri Geçen Dergiler Ardından İzlenen Yol	33
Tablo 2.6 : WOS Dergi Seçim Kriterleri.....	34
Tablo 2.7 : Tüm Üniversitelerin Genel Puan Tablosu	37
Tablo 3.8 : Ulrichsweb Global Serials Directory	50
Tablo 3.9 : OpenDOAR’da Bulunan Yayınların Kaynak Türlerine Göre Dağılımı veYüzdeleri	55
Tablo 3.10: DSpace’in Bazı Özellikleri	58
Tablo 3.11 : Romeo Renkleri	61
Tablo 3.12 : Türkiye’deki Yayıncılar ve Romeo Renkleri.....	62
Tablo 3.13 : Makale İşlem Ücreti Talep Eden Türkiye Adresli Dergiler (DOAJ).....	64
Tablo 3.14 : Temel CC Koşulları	70
Tablo 3.15 : CC Lisans Türleri Ve Açıklamaları	70
Tablo 3.16 : DOAJ’da İndekslenen Açık Erişimli Dergilerin Bilim Dallarına Göre Dağılımı ve Karşılaştırması.....	76
Tablo 3.17 : PASTEUR4OA Projesi Ortakları	84
Tablo 4.18 : Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı.....	86
Tablo 4.19 : Katılımcıların Unvana Göre Dağılımı	87
Tablo 4.20 : Katılımcıların Çalıştıkları Birimlere Göre Dağılımı.....	88

Tablo 4.21 : Katılımcıların Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı	89
Tablo 4.22 : Katılımcıların İnternet Kullanım Sürelerine Göre Dağılımı.....	90
Tablo 4.23 : Katılımcıların Ürettikleri Yayın Türleri	91
Tablo 4.24 : Katılımcıların Yayınları İçin Dergi Seçim Kriterleri.....	92
Tablo 4.25 : Katılımcıların Açık Erişim Hakkında Farkındalıklarını Nasıl Edindikleri..	93
Tablo 4.26 : Katılımcıların Kurumsal Arşivler Hakkında Farkındalıkları Hakkında	94
Tablo 4.27: Akademisyenlerin Çalışma Süresi ve Kurumsal Arşivde Yayın İzin Karşılaştırması.....	95
Tablo 4.28: Birimlere Göre Açık Arşivi Kullanım Değerleri	96
Tablo 4.29: Unvan İle Yayınların Kişisel Web Sayfası / Blog Üzerinden Yayınlanmasının Karşılaştırılması	98
Tablo 4.30: Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etme Nedenleri	101
Tablo 4.31: Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etmeme Nedenleri	103
Tablo 4.32: Katılımcıların Açık Erişim Farkındalığı ve KAA’i Tercih Durumları.....	104

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa No.

Şekil 2.1 : “Turkish Journal Of Earth Science” Dergisi 5 Yıllık Etki Değeri.....	24
Şekil 2.2 : Dergi Etki Değeri Hesaplama	24
Şekil 2.3 : WoS ve Scopus Veri Tabanlarının Karşılaştırılması	26
Şekil 2.4 : WOS ve Scopus’taki Türkiye Adresli Dergilerdeki Açık Erişim Oranları.....	27
Şekil 2.5 : 2005-2015 Yılları Arasında WOS ve SCOPUS’ta Yer Alan Türkiye Adresli Yayın Sayısı	28
Şekil 2.6 : 2005-2015 Yılları Arasında Wos’ta Yer Alan Türkiye Adresli Açık Erişim Yayın Sayıları.....	29
Şekil 2.7 : Milyon Kişi Başına Düşen Bilimsel Makale Sayısı.....	29
Şekil 2.8 : 2003-2015 Arası Türkiye’deki Üniversiteler.....	30
Şekil 3.9 : Ülkelere Göre OpenDOAR’daki Kurumsal Açık Arşivlerin Sayıları ve Oranları.....	55
Şekil 3.10 : Türkiye Adresli Kurumsal Arşivlerde Kullanılan Yazılımlar Ve Değerleri.....	56
Şekil 3.11 : OpenDOAR’da Yer Alan Tüm Kurumsal Arşivlerde Kullanılan Yazılımlar	57
Şekil 3.12 : 2007-2015 OpenDOAR’da Türkiye'nin Büyümesi	59
Şekil 3.13 : ROAR'daki Türkiye Adresli Kurum Sayısı	59
Şekil 3.14 : ROAR’da Kullanılan Yazılımlar (Dünya – Türkiye)	60
Şekil 3.15 : 2004-2015 Arasında SHERPA/ROMEO’daki Yayıncı Sayıları.....	63
Şekil 3.16 : Dulcinea Dergi Tarama Sayfası	65
Şekil 3.17 : DOAJ’a Göre dünyadaki ve Türkiye’deki Açık erişimli dergi ve Makale Sayıları	73
Şekil 3.18 : DOAJ’a Göre Türkiye’deki Açık Erişimli Dergileri Ve Makale Sayılarının Oranı.....	74
Şekil 3.19 : Türkiye’den OpenAIRE’de Yer Alan KAA’ler ve Yayın Sayıları.....	82

Şekil 4.20: Katılımcıların Yayınlarının Kurumsal Arşiv için Verdikleri İzin.....	95
Şekil 4.21: Açık Erişimli Dergilerde Yayın Ücreti.....	97
Şekil 4.22: Açık Erişim Arşivlerin Kullanım Oranı.....	98

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Türkiye’de süreli yayıncılığın gelişim süreci ile ilgili olarak yapılan araştırmalar az sayıdadır. Geçmişten bugüne bilimsel araştırmaların ve bilimsel bilgi paylaşımının gelişimini hızlandıran bilgi kaynakları arasında dergilerin önemli bir yeri bulunmaktadır.

“Bilimsel bilgi, bilim insanlarının bireysel ve/veya ortak çabalarıyla ve önemli oranda kamu kaynaklarından yararlanma yoluyla ürettikleri ürünlerdir. Denenebilmesi ve zaman içinde değişebilmesi bir bilginin bilimsel olabilmesinin koşulları arasındadır. Bilimsel ürünlerin doğruluk katsayısının yükselebilmesi için bilimsel iletişim sürecinde görülen bir takım engeller olabildiğince azaltılmak zorundadır. Diğer bir ifade ile bilimsel iletişim süreci engellerin asgariye düşürüldüğü bir paylaşım platformu içinde yürütülmelidir” (Odabaş ve Odabaş, 2012: 356). Dergiler çeşitli bilim dallarına ait güncel bilgiler sağlamakla kalmayıp, benzer konuda araştırma yapan bilim insanları içinde önemli bir itici güç oluşturmaktadır. Özellikle uygulamalı bilimler alanında bilginin hızla yayılmasına olan ihtiyaçtan dolayı bilimsel sıklıkla kullanılmaktadır.

“Bilginin toplanması, işlenmesi, üretilmesi, düzenli ve sistematik olarak depolanması bilgiye erişimin ilk adımıdır. Düzenlenen bu bilgilerin aralarında ilişki kurularak doğru ve hızlı bir biçimde erişilmesi ve ağlar aracılığı ile iletilmesinde ise teknolojiye yoğun olarak yararlanılmaktadır” (Atılğan, 2005). Özellikle son yıllarda veri iletişim teknolojisinin gelişmesi beraberinde veri depolama kapasitesinin artmasını da getirmiştir. Bu gelişmeler Web üzerinde erişilebilen elektronik veri tabanı uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Basılı ve elektronik kaynaklardaki artan maliyetler, hızla gelişen teknoloji ve getirdiği bilim insanlarını alternatif kaynakların kullanımına yöneltmektedir.

1990’lı yılların sonunda ortaya çıkan açık erişim modeli, kısa sürede Türkiye’de dahil olmak üzere özellikle AB ülkeleri ve birçok ülke tarafından desteklenen bir model haline gelmiştir. Sadece akademisyenler tarafından değil, aynı zamanda ticari yayıncılar için de alternatif bir model olarak kabul edilmiş ve her yeni model gibi açık erişim modelinin de

benimsenmeye başlanması beraberinde yeni sorunlar getirmiştir. Açık erişim konusundaki farkındalığın arttırılması için birçok toplantı ve çalıştay düzenlenmiştir. Konunun yasal boyutları da dâhil olmak üzere uluslararası ve ulusal politikalar oluşturulmaya başlanmıştır. Açık erişim modelleri, ticari yayıncılık içerisinde de son yıllarda yer bulmaya başlamış olup, yasal düzenlemeler ve yayıncı ile yayını üreten arasında telif hakları konuları gündeme gelmiştir.

Bilimsel iletişimde yeni ortam ve seçenek arayışları kapsamında, 2001 yılında Açık Toplum Enstitüsü (Open Society Institute-OSI) tarafından Budapeşte’de (Macaristan) bir çalıştay düzenlenerek, Budapeşte Açık Erişim Bildirisi yayımlanmıştır. Yayımlanan bildiride, bilim insanlarının hakem onayından geçmiş makalelerini Web üzerinden engelsiz ve ücretsiz olarak erişime açmaları öngörülmüştür. Uygun bir biçimde atıf yapıldığı sürece, araştırmacıların, makalelerini değişik amaçlı olarak kullanımına ve yayımına izin vermeleri, çalışmalarını Web sayfalarında ve/veya kurumsal arşivlerde arşivleyebilmeleri ya da açık erişimli dergilerinde yayımlayabilmeleri önerilmiştir.

Bu tezde genel olarak, bilimsel bilginin paylaşımında süreli yayıncılığın gelişimi ve açık erişim yayıncılığın bilimsel iletişime etkileri incelenirken daha özelden ise Başkent Üniversitesindeki akademik personelin açık erişimli dergiler konusundaki bilinç ve tutumları incelenmektedir.

Açık erişim, “Bilimsel literatürün İnternet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olması anlamında kullanılmıştır. Çoğaltma-dağıtım üzerindeki kısıtlama ve bu alandaki telif hakkı rolü; kendi çalışmalarının bütünlüğünü kontrol etmeleri, düzgün şekilde tanınmaları ve alıntı yapılabilmeleri için yazarlara verilmelidir” (Budapest Open Access Initiative, 2015). Günümüzde bilimsel bilgi üretiminin bu ölçüde gelişim göstermesinde büyük rol oynayan ticari yayıncılığın, bilimsel bilgi paylaşımında yerini giderek yeni bir modele bırakmak durumunda olduğu gözlenmektedir. Bilimsel bilgi yayıncılığı ile ilgili göstergeler incelendiğinde, bu durum somut bul-

gularla değerlendirilebilir. Eldeki alışma, bilimsel bilginin yayımında yeni bir model olarak açık erişim yayıncılığın, Türkiye’de bu alandaki ihtiyaa cevap verebilecek bir yöntem olabileceğini göstermektedir.

1.2. Araştırma Amacı, Problemi ve Hipotezler

Araştırmanın amacı; bilimsel iletişimde Türkiye’de yayımlanan açık erişimli dergilerin ve açık kurumsal kaynakların dünyadaki ve Türkiye’deki mevcut durumunun tespit edilmesi, açık erişimli kaynakların kullanım özelliklerinin değerlendirilerek kullanıcı açısından eksik ve gl yönlerinin belirlenmesi ve Başkent Üniversitesi (B.) ve B.. Ankara Hastanesinde görevli akademik personelin açık erişim konusundaki farkındalık düzeylerinin tespit edilmesidir.

Açık erişim hareketiyle, açık kaynaklarda yer alan yayınların, akademik çevrelerde daha fazla bilim insanına ulaşması amaçlanmaktadır. Açık erişim hareketi, bilimsel yayınlara engelsiz erişime sağladığı katkının yanı sıra, bu yayınlara bilimsel çalışmalarıyla katkıda bulunanların farkındalığını sağlayarak yayın sayısının yükseltilmesini de hedeflemektedir. Bu durum açık erişimdeki dergilerin de, bilimsel verimlilik göstergelerinden biri olan etki faktörü değerini ne çıkarmaktadır. Ayrıca bilimsel yayın üreten akademisyenlerimiz yurtdişında ticari veri tabanlarında indekslenen yabancı dergileri tercih etmekte veya uygulanan politikalar doğrultusunda böyle bir eğilim içinde bulunmaktadır. Türkiye’de yayınlanan bilimsel süreli yayınların düzenli aralıklarla yayımlanmaması, dil engeli, içerik özellikleri gibi nedenlerden dolayı ulusal ve uluslararası dizinlerde gerektiği ölçüde yer almasını engelleyen faktörler arasındadır. Bu nedenle Türkiye’deki süreli yayın yayıncılığı, yazarları ve kullanıcıları olumsuz yönde etkilenmektedir. Açık erişimdeki dergilerin nicelik ve niteliklerinin yükseltilmesi ve bu yöndeki politika düzeyindeki ilerlemeler sağlanmadığı takdirde bilimsel verimlilikte hızlı yükseliş beklemek mümkün görünmemektedir. Mevcut durumun belirlenerek ilgili tüm taraflarda bu alanda farkındalık oluştırma yönünde çalışmalar yapılmasına ihtiyaç vardır. Çalışmanın sonucunda elde edilecek bulgular doğrultusunda Türkçe açık erişim yayıncılığı konusunda bir farkındalık yaratılacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda çalışma kapsamında aşağıda verilen soruların cevapları aranmıştır:

- Türkiye’de kurumsal açık arşiv oluşturan Üniversiteler arasında yer alan Başkent Üniversitesinde görev yapan akademik personelin açık erişim arşivlerinin kullanımına yönelik tutumları nasıldır?
- Başkent Üniversitesinde görev yapan akademik personelin yayınlarının açık erişimli bir dergide yayınlanması konusundaki tutumları nasıldır?
- Başkent Üniversitesinde görev yapan akademik personelin Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemi’nde yayınlarının yer almasına yönelik tutumları nasıldır?
- Başkent Üniversitesinde görev yapan akademik personelin açık erişim yayıncılığını tercih etme nedenleri nelerdir?
- Başkent Üniversitesinde görev yapan akademik personelin açık erişim yayıncılığını tercih etmeme nedenleri nelerdir?

Bu doğrultuda araştırmanın başlıca hipotezi ise “Başkent Üniversitesi’nde faaliyet gösteren akademik personel açık erişim hakkında bilgi sahibi olmakla beraber kendi yayınları için kurumsal açık erişim yayıncılığını tercih etme oranları düşük düzeydedir” şeklinde belirlenmiştir. Bu düşüncelere bağlı olarak alt hipotezlerimiz şunlardır:

- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenler açık erişim hakkında bilgi sahibidir.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenlerin kurumsal açık arşivlere yayınlarını ekleme konusunda endişeleri bulunmaktadır.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenler Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde yayınlarının yer almasını tercih etmemektedir.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenlerin açık erişim arşivleri kullanım düzeyi yüksektir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Disiplin zenginliği düşünülerek araştırmanın uygulama kapsamı, Başkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesinde görevli akademik personel ve buna bağlı

olarakta çalışmalara bilimsel açık erişim olanağı sağlayan “B.Ü. Kurumsal Açık Erişim Arşivleme Sistemi” ile sınırlandırılmıştır.

Başkent Üniğersitesi 2015 yılı itibariyle 11 fakölte, 7 merkez, 4 Meslek Yüksekokulu (Kazan MYO, Sosyal Bilimler MYO, Sağlık Hizmetleri MYO, Teknik Bilimler MYO), 1 Yüksekokul (Yabancı Diller Yüksekokulu), 1 devlet konservatuarı ve enstitüleri bn-yesinde bulundurmaktadır. 2014-2015 yılı itibariyle Başkent Üniğersitesinde 10.239 ğrenci ve 1236 (B.Ü ve B.Ü Ankara Hastanesi) akademisyen bulunmaktadır.

Başkent Üniğersitesi, 2000-2015 yılları arasında WoS kapsamında yer alan bilimsel çalışmalar bakımından değerlendirildiğinde ise Türkiye genelinde 15. Sırada yer alırken Vakıf Üniğersiteleri arasına 1. Sıradadır.

1.4. Araştırma Yöntemi

Araştırmada gerekli verilere ulaşmak için betimleme yöntemi kullanılmıştır. Betimleme yöntemi “ mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedef alır. Bu yönteme dayanan araştırmalarla, durum nedir? Neredeyiz? Ne yapmak istiyoruz? Nereye hangi yöne gitmeliyiz? Oraya nasıl gideriz? gibi sorulara, mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulunmak istenir ” (Kaplan, 1998: 59).

Başkent Üniğersitesinde toplam 1236 akademik personel bulunmaktadır. Üniğersite’de çalışan akademik personelin açık erişim farkındalığı ve tutumları anket yöntemiyle belirlenecektir. Anketin uygulanmasında yüz yüze görüşme yöntemi kullanılmıştır, bir kısım katılımcıya web üzerinden verileri toplanmasına ve değerlendirilmesine imkân veren anket programı (surveey) ile ulaştırılmıştır. Araştırma evreninde 1236 akademisyen bulunmaktadır. %95 güven düzeyinde örneklem genişliği 293 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 293 akademisyen ile çalışıldığı durumda çalışma %95 güven düzeyine tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan akademik personelin örneklem sayısını belirlemek için aşağıdaki formül kullanılmıştır. Bu formüle göre:

$$n = Nt^2pq/d^2(N-1) + t^2pq$$
$$n = (1236)(1,96)^2(0,5)(0,5)/(0,05)^2(1236-1) + (1,96)^2(0,5)(0,5)$$
$$n = 293$$

- N: 1236 (hedef kitledeki birey sayısı)
- n: örneklem alınacak birey sayısı
- p: 0,5 (incelenen olayın görüş sıklığı - gerçekleşme olasılığı)
- q: 0,5 (incelenen olayın görülmeyiş sıklığı - gerçekleşmeme olasılığı)
- t: 1,96 (belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer)
- d: 0,05 (Olayın görülüş sıklığına göre yapılmak istenen $\pm$ sapma olarak simgelenmiştir)

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin 1. bölümü açık erişimi ve kurumsal arşivleri kapsayan kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşmuştur. Ayrıca kapalı uçlu sorularda çoktan seçmeli ve çoklu seçmeli sorular kullanılmaktadır. Anketin 2. bölümünde açık erişim yayıncılığın tercih edilme/edilmemesine nedenleri ve dergi seçim kriterlerini belirlemeye yönelik hazırlanmış olup bu bölümde 5'li likert skalası kullanılmıştır. Çalışmada tanımlayıcı istatistiksel analizi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Buna göre; katılımcıların kurumda çalışma süreleri ile KAA'lere yayın eklenmesine verilen izin, katılımcıların unvanları ve yayınlarını kişisel web sayfasında/blog üzerinden yayınlama durumları, katılımcıların çalıştıkları birimlere göre açık arşivleri kullanım oranları ve açık erişim farkındalığı ile yayınların KAA'e konulmasına verilen izin arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

1.5. Araştırmanın Düzeni

Araştırmamız beş ana bölüm, kaynakça ve ekler kısımlarından oluşmaktadır.

Birinci bölümde, konunun önemi, araştırmanın amacı, problem ve hipotezler, yöntem, araştırmanın düzeni ile kaynaklar yer almaktadır.

İkinci bölümde, bilimsel bilginin iletimi ve bilgi paylaşımındaki kavramsal değişim, bilimsel bilginin yayımı, süreli yayının tanımı, türleri, tarihsel gelişimi, nitelik ve nicelik ölçümü son olarak ise süreli yayınların nitelik değerlendirmesinde kullanılan bilimsel göstergelere değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, açık erişim yayıncılığın gelişimi ve Türkiye’de açık erişim hizmetleri, veri tabanı ve veri tabanlarına geçiş, açık erişim konuları ışığında bazı ülkelerin bilimsel dergi sayıları araştırılmakta ve dünyadaki ve Türkiye’deki durum ortaya konulmaktadır.

Dördüncü bölümde, açık erişim ve kurumsal arşivlerin kullanımına yönelik anket sonuçları ortaya konularak bulgular değerlendirilmiştir.

Beşinci bölümde araştırmamızdan çıkan sonuçlar ve sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmaktadır.

Tezin başında, tezin Türkçe ve İngilizce birer özeti, tablo ve şekillerin listesi, tezin sonunda ise kaynakça ve ekler bölümleri yer almıştır.

1.6. Kaynaklar

- ✓ Araştırma için gerekli teorik bilgilere ulaşabilmek amacıyla literatür taraması yapılmıştır.
- ✓ Açık erişim arama motoru servisleri,
- ✓ Açık erişim bibliyografyaları,
- ✓ Açık erişimli dergileri,
- ✓ Açık erişim ile ilgili aylık elektronik haber bültenleri ve açık erişim tartışma forumları,
- ✓ Açık erişim listeleri,
- ✓ ANKOS açık erişim ve kurumsal arşivler sayfası,
- ✓ Bilgi dünyası (2000-),
- ✓ BioMed Central,

- ✓ DergiPark akademik,
- ✓ DOAJ,
- ✓ EbscoHost,
- ✓ Google Scholar,
- ✓ Kurumsal açık arşivler,
- ✓ OpenDOAR açık erişim rehberleri,
- ✓ PubMed,
- ✓ ROAR,
- ✓ Science Direct (1997-),
- ✓ Scopus,
- ✓ Sınırlı/açık veri tabanları,
- ✓ Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986),
- ✓ Türk Kütüphaneciliği Dergisi (1987-),
- ✓ ULAKBİM - Sosyal Bilimler Veri tabanı (2002-),
- ✓ ULAKBİM – Türk Tıp Dizini (1996-),
- ✓ ULAKBİM projeler veri tabanı,
- ✓ Ulrich's International Periodicals Directory elektronik versiyonu
- ✓ Web of Science
- ✓ YÖK Tez Kataloğu,
- ✓ Ulusal Toplu Katalog (TO-KAT), kullanılarak daha etkin bir literatür taraması yapılması sağlanmıştır.

Tez raporunun yazımında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (2013) tarafından hazırlanan Tez Yazım Yönergesi kullanılmıştır.

2. BÖLÜM: BİLİMSEL BİLGİNİN İLETİMİ VE BİLGİ PAYLAŞIMINDAKİ KAVRAMSAL DEĞİŞİM

Bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi, başka teknolojiler ile etkileşiminin artması insan yaşamı ve toplumların yapısıyla birlikte bilginin iletiminde ve bilgi paylaşımındaki kavramsal değişimi de beraberinde getirmiştir. “Teknolojik her yeni gelişme, bilginin daha çok kişiye ulaşmasına ve daha çok kullanılmasına öncülük etmiştir. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler yanında bilgi kaynakları ve kayıtlı bilgide de artan dünya nüfusuna paralel olarak önemli artışlar olmuştur. Bilgi artık sadece basılı ortamda değil görsel işitsel materyaller ve elektronik ortamlarda da kayıtlı olarak gelişmektedir” (Atılğan, 2006b).

“Bilgisayar ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler maliyet, zaman, kalite, hizmet ve üretim konularında işletme faaliyetlerini sürekli olarak etkilemekte ve değiştirmektedir. Özellikle bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, işletme yapısında köklü değişikliklere neden olmakta ve işletmelere yeni pazarlara girmekte, ürünlerini ve hizmetlerini sunma konusunda, süreçlerinin verimliliğini artırmada, müşteri kazanımında ve müşteri sadakatinin sağlanmasında yeni yollar ve çözüm önerileri sunmaktadır” (Elibol , 2005: 157).

Bilginin üretilmesinde kullanımına kadar geçen süreçte teknolojinin de kullanılmasıyla beraber büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Toffler, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin birçok farklılıklar gösterdiğini belirterek, bu farklılıkları “dalgalar” olarak nitelmiştir. Toffler ve Toffler (1996)’a göre, “Her dalga eski toplumları ve kültürleri bir kenara iter kavramına dayanarak üç tip dalga tanımlar; birinci dalga: tarım devrimi sonrasında ilk avcı-toplayıcı kültürün yerine geçen toplum. İkinci dalga: sanayi toplumu, üçüncü dalga ise bilgi toplumudur” şeklinde ifade etmektedir.

Bilgi toplumunda en önemli meta bilgidir ve bilim insanların çalışma sonuçlarını paylaşması ve bunlara geri bildirim almasını bilimsel iletişim olarak tanımlamak mümkündür. “Hızlı bir gelişme içindeki bilgi teknolojisinin her alanda getirdiği yeni çözüm yol-

larının, uygulama alanında yeterince kullanılmadan yerini bir diğer çözüm yoluna bırakmasına hızla değişmesi onun akıllı, verimli ve sistemli kullanılmasını gerektirir. Bilgi teknolojisinin diğer bir özelliği de kendi kendisinin gelişmesine katkıda bulunmasından dolayı gelişmelerin katlanarak hızlanmasıdır” (Düşükcan ve Kaya, 2003: 34).

2.1. Bilimsel Bilginin Önemi

21. yüzyılda bilgi, rekabetin ve gücün sembolü olmuştur. Bilginin, bireyler ve toplum arasında her geçen gün önem kazanması, yaşanan teknolojik gelişmeler paralelinde bilgi üretimi ve kullanımındaki hızlı artış, bilgi üretim süreçlerinin yönetimini doğurmuştur. Bilgi yönetimi kavramı; “Bilginin rekabeti yaratan unsur olmaya başlaması, bilgi üretiminin bireysellikten çıkarak yeni, yaratıcı ve buluşçuluğa dayalı kurumsal bilgi haline gelmesi ve bunun kuruluş ve işletmelerin hayatta kalabilmelerinin en önemli koşulu olmasıyla kabul görmeye başlamıştır” (Özdemirci ve Aydın, 2008: 63).

“Yönetim bilimi bağlamında içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli iki kavramı bilgi ve teknolojidir. Bilgi, kurum ve işletmelerin en az sermaye kadar önemli yeni üretim faktörü, teknoloji ise onun vazgeçilmez parçasıdır. Bu nedenle çağımız bilgi çağı, toplumumuz bilgi toplumu, insanlarımız ise bilgi çalışanları olarak adlandırılmaktadır. Böyle bir dönemde bilgi yönetimini kurumsal yönetimin en önemli unsuru olarak görmek yanlış olmayacaktır. Bilgi yönetimi ise zihinsel sermayeyi kontrol edilebilir bir değer olarak ele alan en önemli yönetim alanıdır. Kurumsal dinamikler, yönetim modelleri ve teknoloji ise bilgi yönetiminde kullanılan en önemli araçlardır. Bu araçlar, bir işletmenin veri ve bilgi elde etmesini, elde edilen bilgilerin geliştirilmesini, bunların belirli görevleri olan bireylere aktarılmasını sağlamak üzere bir arada ve uyum içinde çalışmalıdır” (Odabaş, 2003: 10).

“Bilgi yönetimi, bireylerin ya da kurumların sahibi olduğu her türlü bilgi kaynağına yeni anlamlar ilave ederek ve bunları yeniden yorumlayarak bilgi üretmesi, çoğaltması, kullanılması, çevresi ile paylaşması ve düzenli bir biçimde muhafaza etmesi evrelerinden oluşan bütünsel bir çerçevedir. Bilgi yönetimi, hem bireysel hem de kurumsal özellikler

sergiler. Bu yönüyle bakıldığında bilgi yönetimi, bireylerin kişisel becerilerini geliştirmede ya da örgütlerin kurumsal iş süreçlerini düzenlemede ve daha verimli kılmada yararlanabileceği bir disiplindir” (Odabaş, 2008: 184).

Bilgi yönetiminin amacı, bilgiyi üretken kılmaktır. Bunun için kurum içerisinde bulunan örtük bilginin açığa çıkartılması gerekmektedir. Örtük bilginin açığa çıkartılmasının ve kuruma fayda getirmesinin en önemli yolu ise elektronik depolama ve erişime sunmaktan geçer (Çapar, 2003: 422).

Sonuç olarak, “Günümüz toplumlarında artık güç bilgiye sahip olanların elinde olacaktır. Kendilerine gerekli bilgiyi mümkün olan en kısa üreten ve bu bilgileri bilim, teknoloji ve üretim alanlarında hızlı bir şekilde kullanan toplumlar günümüzde daha güçlü olacaktır. Mevcut bilgilerden yararlanarak yeni bilgilerin iletilmesi ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi toplumdaki ekonomik gelişmenin sürdürülmesini kolaylaştıracaktır” (Düşükcan ve Kaya, 2003: 37).

2.2. Bilimsel İletişim

Son yıllarda gelişen ve yavaş yavaş dünyanın neredeyse tamamına yayılan bilgisayar teknolojisi ve bilgisayar ağları, akademik topluluklar tarafından da çeşitli düzeylerde bilimin gelişimine katkıda bulunmak için kullanılmaya başlanmıştır. Bilimsel iletişimin gelişiminde son yıllarda alınan radikal kararlar doğrultusunda ilerleme sağlanmaktadır.

Bilimsel bilgi diğer bilgi türlerine göre bazı farklılıklar göstermektedir. “Bilimsel araştırmalar sonucu ve belli bir bilimsel yöntemle dayalı olarak üretilmesidir. Her disiplin bilgiyi kendi açısından farklı tanımlamaya çalışsa da, bilginin iletilmesinin önemi üzerinde genel bir fikir birliği vardır. Özellikle bilimsel bilginin iletilmesi bilimsel çalışmaların duyurulması kadar geri bildirim almak açısından da önem taşımaktadır. Bu süreç, bilgiyi üreten araştırmacı/yazardan başlayarak, araştırma kurumlarını, yayıncıları, aracıları, kütüphaneleri ve kullanıcıları içine alan bir iletişim zinciri içinde gerçekleşmekte-

dir” (Uçak, 2009: 293). “Bilimsel dergilerin bilimsel iletişim açısından önemli bir işlevi de yayımlanacak çalışmaların belli ölçütlere ve geliştirilen etkin sunum şablonlarına göre düzenlenmesine yardımcı olmaktır. Böylece bilimsel açıdan yöntem, içerik, ifade ve düzen gibi belirli formların ve kuralların oluşumuna da evrensel düzeyde aracılık ederler” (Köksoy, 1998). Bilimsel iletişim, bilginin yaratılmasından kullanıcıya ulaştırılmasına kadar geçen çeşitli iletişim süreçlerini kapsayan ve içerisinde birçok iletişim unsurunu barındıran bir süreçtir. Bu süreç bilgi ortamı ve teknolojilerinde görülen değişiklikler doğrultusunda başta bilginin kaydedildiği ortamlar ve kullanıcıya ulaştırılma şekilleri olmak üzere hızla değişim göstermektedir.

İletişim teknolojisi bilgi toplumunun temel öğelerinden bir tanesini oluşturmaktadır. Buna göre dünyanın en uzak noktaları bile iletişim teknolojileri aracılığıyla bütünleşeceği var sayılmaktadır. Yaşanan gelişmeler “yeni iletişim düzeni” olarak tanımlanan bir durumun esasını oluşturmaktadır (Timisi, 2003: 115).

1665 yılında ilk bilimsel derginin yayınlanmasından günümüze kadar geçen süreçte, bilimsel iletişim artan bilim dalları ve kaynakları; teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler ışığında birçok değişime uğramıştır fakat bu süreçte değişmeyen en önemli unsur bilimsel yayının güvenilirliğidir. Bilimsel bir çalışmanın yayın olarak ortaya çıkana kadar geçen süreçte belirleyici olan ve kişilerin ahlaki tutumlarının etkin olduğu süreç ise bilimsel yayın etiğini oluşturur.

“Bilimde ve bilimsel araştırmada ilerleme, güvene dayanır. Bilim insanları, bilim dünyasının kendilerine duyduğu güveni koruyacak nitelik ve nicelikte araştırmalar yapmak zorundadırlar. Yalnızca bilim dünyasının değil, toplumun da bilim insanlarına güven ve saygı duyması çok önemlidir. Toplumsal güvenin kazanılıp korunmasında dürüstlük ve titizlik yaşamsal önem taşır. Yayın etiği, bilimsel yayınların olmazsa olmazıdır” (TÜBA, 2002: 11). “Etik, yasalardan farklı olarak, çoğunlukla yazılı ve kesin koşullar içermez. Zamana, değişen koşullara, toplumsal gereksinim ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak

değişimler gösterebilir. Ancak temelindeki ‘iyilik etme’, ‘kötülük etmeme’, ‘adil davranma’ gibi ana belirleyiciler değişmez” (Ruacan, 2003).

Günümüzde bilginin üretilmesinden iletilmesine kadar geçen süreç, basılı formattan elektronik formata doğru kaymaktadır. Teknolojik gelişmeler doğrultusunda ise bilim insanlarının bilgiyi üretme ve iletme ortamları da sanal ortamlara taşınmaktadır (Uçak, 2009: 293). Özellikle 2000’li yılların sonlarından itibaren bilimsel iletişim sürecinin en tartışılan konularından bir tanesi ise bilimsel çalışmalara açık ve engelsiz erişime olanak sağlayan “Açık Erişim Kavramı” olmuştur. Bilimsel bilginin iletimi ve kullanımında etik kurallarının yaygın kabul görmesi ve yayınlanan bilginin güvenilirliğinin değerlendirilmesinde sayısal teknolojinin desteği de açık erişimin bilimsel iletişim yöntemi olarak benimsenmesinde olumlu etki yaptığı düşünülmektedir.

2.3. Süreli Yayınlar

2.3.1. Tanım, Süreli Yayın Türleri ve Gelişimi

Dergiler, “Ortak bir isim altında yılda en az iki defa ve belirtilmiş aralıklarla çıkan, her sayısı numaralı ve tarihli olan, her sayısında değişik kişilerin makale, öykü vb. yazıları bulunan, ne zaman kesileceği belli olmayan, belli bir amaca yönelik olarak hazırlanan yayınlardır” (Bloomberg ve Evans, 1989: 321).

Literatürde süreli yayınlar için yapılan bazı tanımlar ise:

"Belirli aralıklarla ile çıkan tamamlanma sorunu bulunmayan ve her sayısı birden çok yazarın yazılarından oluşan yayın türüne süreli yayın adı verilir" (Yurdadoğ, 1974: 61).

"Düzenli ya da düzensiz aralıklarla, ortak bir ad altında, kesintisiz olarak tek bir konuyu vermeyen, sürekli olarak çıkan, kural olarak tamamlama amacı gütmeyen planlanan, genellikle aynı dış biçimi koruyarak sürüp giden yayınlardır" (Baysal, 1987, s. 73).

"Önceden belirlenmiş bir bitişi olmayan, birbirini izleyen ayrı bölümler halinde genellikle numaralandırılmış olarak düzenli ve düzensiz aralıklarla yayınlanan bir sürekli kaynak" (Kayaoğlu, 2011) olarak tanımlanmıştır.

5187 sayılı Basın Kanunun¹ 2. maddesinde ise süreli yayınlar; "Belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınları" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca "bölgesel süreli yayın", "yerel süreli yayın", "yaygın süreli yayın" tanımları da verilerek daha kapsamlı hale getirilmiştir.

5187 sayılı Basın Kanunu'nda süreli yayın türleri olarak "günlük, haftalık veya başka bir süre ile yayımlanan gazeteler; haftalık, aylık veya daha fazla süreli dergiler ve yıllıklar gibi belli aralıklarla yayımlanan basılmış eserler ile resmi veya özel haber ajanslarının yayımladıkları bültenler dâhildir" ibaresi bulunmaktadır.

"Süreli yayın olan gazete ile dergi arasındaki farklar her zaman açık değildir. Yelpezenin bir tarafında günlük gazete, diğer tarafında ise bilimsel süreli yayın vardır. Hedef kitle, konunun ele alınışı, düzey, yayın aralığı vb. hususlar süreli yayınlar arasındaki farkı belirler. Gazete bir kenara bırakılırsa, süreli yayın kavramının içinde dizi (İng. serial), bülten, periyodik (İng. periodical), magazin (İng. magazine), dergi (İng. journal), dergi (İng. review) ve e-dergi (İng. e-journal) yer almaktadır" (Eker, 2005: 166).

Bilimsel bilgidaki artış, diğer yayınlarda olduğu gibi süreli yayınların sayısında da önemli bir artışa neden olmuştur. Fransızcadan alınan ve esasen Yunan kökenli olan "Périodique", dilimize "Süreli yayın" olarak geçmiştir. İngilizcede "Serials" ve "Periodicals" olarak kullanılan; Türkçeye "süreğen yayın" ve "süreli yayın" olarak çevrilen, süreli yayınlar yapısı itibarıyla çeşitlilik göstermesi beraberinde kavram kargaşasını da getirmektedir.

¹ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5187.html>

Son 25 yılda özellikle elektronik yayıncılık büyük bir hızla gelişme göstermiştir. Bilginin dijital olarak işlenmesi, bilimsel iletişimde yeni kavramların oluşmasına neden olmuştur. Elektronik dergiler için “e-dergi”(e-journal), elektronik süreli yayınlar (electronic periodicals) gibi terimler kullanılmaya başlanmıştır. İnternetin yaşamımızın her alanına girmesiyle elektronik ortamda erişilen bilgi miktarında çok büyük bir artış gözlenmektedir. Bu artış, süreli yayınların niteliğinin de öneminin artmasına neden olmuştur.

2.3.2. Süreli Yayınlarda Nitelik ve Nitelik Ölçümü

Süreli yayınların niteliğini değerlendirmede, “Sadece bilgi sağlayıcıları tarafından aldığı atıflar ile ölçümler yapılmaktadır. Yapılan bu bilimsel değerlendirme ölçütleri sadece süreli yayınların değerlendirilmesinde değil, yazarların performans ölçümünde, ülkeler bazında yapılan yayınların ölçümünde de (yayın sayısı, atıf sayısı, katkı değeri...) kullanılmaktadır” (Binici, 2010: 2). Farklı alanlarda yayınlanan bilimsel dergilerin, kalitesinin ölçülmesine dair standartların önceden belirlenmiş olması, dergi niteliklerinin yükseltilmesi ve tarafsız bakış açısının kazanılması açısından önem teşkil etmektedir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilim insanları, araştırma bulgularını paketlerken; çıkış noktalarını oluşturan soru ve sorunları açıklayarak araştırmalarını niye yaptıklarını, hangi araştırma tasarımı ve yöntemine dayalı olarak geliştirdiklerini, varsa elde ettikleri verileri hangi teknikleri kullanarak analiz ettiklerini ifade etmişler. Ortaya çıkardıkları araştırma bulgularını, sonuç ve önerilerini bir sıra dâhilinde sunmaya başlamışlardır (Kozak, 2003).

Bilimsel dergiler, “ait olduğu disipline ilişkin son bulguların ve gelişmelerin aktarıldığı en önemli bilimsel iletişim aracıdır. Amaç ortak olmasına karşın tüm bilimsel dergiler aynı nitelikte değildir. Bilimsel dergilerin nitelik üstünlüğünde bazı etkenler ön plana çıkmaktadır”(Polat, Sağlam, ve Sarı, 2013: 273).

Bilimsel içerikli bir derginin nitelik ölçütlerini belirleyen unsurları şu şekilde sıralayabiliriz:

- a) Dergide makale yayınlamak üzere yapılan başvuru sayısı,
- b) Yayın kurulu ve editörlerinin kendi alanlarında otorite sahibi kişilerden oluşması,
- c) Yayın politikalarının ve değerlendirme sürecinin belirli standartlarda olması yayımlanma zamanlarının ise düzenli ve zamanında olması,
- d) Derginin, kendi alanındaki ulusal ve/veya uluslararası indekslerde yer alması ve bu indekslere yer alma koşullarının sürdürülebilir olması,
- e) Alanın diğer bilimsel yayınlarından atıf alıyor olmasıdır.

Akademik yayınların, niteliklerini korumak ve yükseltmek için uygulanabilecek en önemli özelliklerin başında makalelerin hakemlerin denetiminden geçmesi gelmektedir.

Türkçede “hakemli dergiler” veya “bilimsel dergiler” olarak kullanılan terimler; İngilizcede “academic Journals”, “peer-review journal”, “refereed journals” ya da “scholarly journals” olarak ifade edilmektedir. (Bahşişoğlu , Duran ve Yıldızeli, 2007). “Bilgi taşıyan araçların önde gelen aracı olan bilimsel/akademik dergiler, hatalı ve eksik bilginin yayılmasını önleyici bir işleve sahiptirler. Bu eleme işlevi günümüzde hakemli denetimlilik adını veriyoruz. Bilimsel/akademik dergilerin görevlerini yerine getiremediği bilim dallarında ve ülkelerde bilimsel çalışmaların niteliklerinde ciddi sıkıntıların yaşanması kaçınılmazdı” (Kozak, 2014: 1).

Uluslararası bilimsel dergilerde aranan nitelikler, TÜBİTAK’ın 1995 yılında “Sağlık Bilimleri Araştırma Grubu” bünyesi aracılığı ile oluşturduğu “Türk Tıp Dizini” de yer almaktadır. “TÜBİTAK ULAKBİM Tıp Veri tabanı Komitesi” tarafından güncellenerek kabul edilmiş ve 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur².

Türkiye’de ise gelişmeler, “Yükseköğretim Kurulu’nun 1990’lı yılların sonlarında hakem denetimli olan dergilere yüklediği önem, ülkemizde birden bire hakem denetimli

² TÜBİTAK ULAKBİM Tıp Veri tabanı Komitesi tarafından güncellenerek kabul edilen ve 1 Ocak 2013 tarihinden itibaren uygulanacak olan Süreli Yayınların Türk Tıp Dizinine Kabul Edilme Koşullarına ait detaylı bilgi için bkz. <http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/kriter.uhtml>

olan veya olmayan dergi konusunun bilim kamuoyunun” en önemli konuları arasında yer almasına neden olmuştur (Kozak, 2003: iii).

2.3.3. Süreli Yayınların Nitelik Değerlendirilmesinde Kullanılan Bilimsel Göstergeler

Türkiye’de ve dünyada son yıllarda teknolojik gelişmeler ışığında birçok dergi yayınlanmakta ve bu dergilerin kalitesi, okuyucular açısından büyük merak oluşturmaktadır. Yayınlanan araştırma makaleleri üzerine yapılan atıflar ise araştırmanın kalitesini belirlemede etken olmaktadır.

Garfield’dan (1979) aktaran Gökçurt (1997), “Atıf indekslemesinin ilk uygulaması beklenilebileceği gibi kütüphanecilik ve enformasyon alanında gerçekleşmemiştir. Günümüzde yaygın olarak kullanılan ‘Citation Index’lerin temeli ‘Shepard’s Citations’ adını taşıyordu, ilk defa 1873 yılında oluşturulmaya başlanan bu indeks, hukuk konusundaki mahkeme kararlarını inceliyordu” şeklinde ifade etmektedir. “Bilimsel bilgi üretimi sürecinin önemli ürünleri sayılan makalelerin değere dönüştüğüne ilişkin temel göstergeler; öncelikle okunması ve yararlanılması, ardından bilginin birikimli ilerlemesi ilkesi ile mümkün olduğunca atıf almasıdır” (Tamdoğan, 2009: 259).

Bilimsel makalelerin ve dergilerin değerlendirilmesinde en çok kullanılan göstergeler, atıf sayısı ve buna dayanan göstergelerdir. Daha çok atıf almış bilimsel makaleler ve daha yüksek etki değerine (ED) sahip dergiler daha nitelikli kabul edilmekle birlikte, bu göstergelerin sınırlılıkları da mevcuttur. Bu nedenle bilimsel çalışmaların, dergilerin ve bilim adamlarının değerlendirilmesine yönelik daha yeni nesnel ölçütlere gereksinim duyulmaktadır. Günümüzde performansa bağlı değerlendirmeler önem kazanırken, “genel olarak bilimin, özel olarak ise bilim dallarının ve bilim insanlarının değerlendirilmesine dayalı analizlerin sayısında önemli düzeyde artış olduğu gözlenmektedir” (Al, 2009: 231).

Bilimsel bir çalışma, “alanında üretilmiş başka çalışmalardan soyutlanamaz. Bilimsel üretim süreci içinde araştırmacılar daha önce yapılmış araştırmalardan yararlanacaklardır. Referans listeleri ve dipnotlar bir çalışmanın başka bir çalışmadan yararlanılmasını yani atıf yapan ile atıf yapılan arasında bir ilişki olduğunun göstergesidir. Diğer bir deyişle alıntı yapan kişi ile alıntı yapılan kişi arasındaki ilişki dilimizde atıf olarak tanımlanmaktadır. Atıf yapma (citation) kavramının matbaanın bulunmasından sonra Rönesans döneminde geliştiği bilinmektedir. Atıf yapmanın temel işlevi, atıf yapan ile atıf yapılan belge arasında bir bağ kurmaktadır” (Al ve Yaşar, 2004: 21). “Yazarların bilimsel çalışmaları ile çalışmalarına temel oluşturan diğer eserlerle arasındaki ilişkilerin incelenmesine ‘atıf analizi’ denilmektedir” (Gökkurt Bayram, 1998: 23).

“Atıfta bulunan ile atıfı yapan kişi arasında ilişkinin incelenmesi sonucunda da atıf dizinleri ortaya çıkmıştır. Atıf dizinleri bilgi kaynağı için yazarın çalışma konusuyla ilgili referansların tanıtılması düşüncesine dayanmaktadır” (Gökkurt, 1997: 18). Tablo. 2.1’de Türkiye’de 2008-2014 yılları arasında yayımlanan ve Scopus veri tabanında indekslenen yayın sayıları ve atıf oranlarına dair kısa bilgi verilmektedir.

Tablo 2.1: Türkiye’de 2008-2014 Yılları Arasında Yayımlanan ve SCOPUS Veri Tabanında İndekslenen Yayın Sayıları Ve Atıf Oranları

	Yayın Sayısı	Atıf yapılabilir yayın sayısı	Atıflar	Kendi kendine atıf	Yayın başına düşen atıf	Her yay.düşen kendi kendine atıf	Atıf yapılan yayın	Ortak atıf yapılan
2008	25.816	24.473	237.318	56.908	9,19	2,20	20.200	5.616
2009	30.208	28.708	225.268	56.101	7,46	1,86	22.354	7.854
2010	32.616	30.842	177.655	47.294	5,45	1,45	22.490	10.126
2011	34.383	32.460	141.564	38.821	4,12	1,13	22.119	12.264
2012	35.697	33.487	106.901	27.898	2,99	0,78	20.213	15.484
2013	38.657	35.899	51.716	14.836	1,34	0,38	16.178	22.479
2014	37.095	33.450	10.564	3.345	0,28	0,09	5.723	31.372

Kaynak: (Scimagojr, 2015)

Özellikle son yıllarda yayın sayısında artan bir grafik izlenmektedir. Scopus’a göre 1996-2014 yılları arası Türkiye’nin dünyadaki yerini incelediğimizde, 239 ülkenin toplam ürettiği yayın sayısı 36.837.345 iken Türkiye’nin ürettiği yayın sayısı ise 390.874

olarak belirlenmiştir. Bu anlamda, Türkiye'nin dünya bilim hayatına yayın bazında % 1,06'lık bir katkısı bulunmaktadır. Dünyada üretilen bilimsel yayınlar ve bu yayınların aldıkları atıf oranları dikkate alındığında Türkiye'nin ülke sıralamasını gösteren tablo aşağıda verilmiştir (bkz. Tablo 2.2).

Tablo 2.2: 1996-2014 Yılları Arası Ülke Sıralaması³

	ÜLKE	Yayın	Atıf yapılabılır yayın	Atıflar	Kendi kendine Atıf	Yayın başına düşen atıf	H - index
1	ABD	8.626.193	7.876.234	177.434.935	83.777.658	23,36	1.648
2	Çin	3.617.355	3.569.652	19.110.353	10.462.121	7,44	495
3	Birleşik Krallık	2.397.817	2.103.145	44.011.201	10.321.539	21,03	1.015
4	Almanya	2.176.860	2.045.433	35.721.869	9.141.181	18,50	887
5	Japonya	2.074.872	2.008.410	27.040.067	7.619.559	13,79	745
6	Fransa	1.555.629	1.468.286	24.700.140	5.516.943	17,95	811
7	Kanada	1.227.380	1.134.588	22.152.666	4.136.384	21,40	794
8	İtalya	1.200.448	1.117.013	18.019.464	4.186.908	17,52	713
9	Hindistan	998.544	944.632	6.989.150	2.409.025	9,61	383
10	İspanya	952.099	884.670	12.628.097	3.068.362	16,14	591
11	Avusturalya	890.458	809.027	13.772.961	2.947.945	19,49	644
12	Güney Kore	739.229	719.338	7.063.429	1.528.443	12,38	424
13	Rusya Fed.	701.029	689.095	4.289.618	1.273.073	6,50	390
14	Hollanda	681.804	628.678	14.278.721	2.321.446	24,56	694
15	Brezilya	598.234	573.988	5.036.027	1.699.530	11,73	379
16	İsviçre	493.857	460.824	10.872.269	1.458.098	26,10	686
17	Tayvan	491.560	477.442	4.790.230	1.075.153	12,17	331
18	İsveç	460.607	433.674	9.417.604	1.448.940	23,21	614
19	Polonya	431.016	418.917	3.491.958	901.545	9,57	371
20	Türkiye	390.874	368.197	2.938.841	737.423	9,79	266

Kaynak: (Scimagojr, 2015)

Türkiye, bilimsel yayın sayısı bakımından incelendiğinde (bkz. Tablo 2.2) 390.874 yayın ile 20. sırada yer almaktadır. Atıf sıralamasına göre 2.938.841 atıf ile 27. sırada iken aynı tabloda⁴ ilk 3 sırada yer alan ABD (8.626.193), Çin (3.617.355) ve İngiltere'nin (2.397.817) toplam yayın sayısı 14.641.365'tir. Dünyada üretilen bilimsel yayınların

³ 1996-2014 yılları arası Ülke Sıralaması hazırlanırken tüm konu alanları, tüm kategoriler, tüm bölgeler ve tüm doküman türleri dikkate alınmıştır.

⁴ Bilim yayın üreten 239 ülkenin tamamını kapsayan sıralama listesi için bkz.

http://www.scimagojr.com/countryrank.php?area=0&category=0®ion=all&year=all&order=it&min=0&min_type=it

%39,7 sini bu 3 ülke tarafında üretirken atıf sayılarına bakıldığında ABD (177.434.935), İngiltere (44.011.201) ve Almanya (35.721.869) ilk üç sırada yer almaktadır. Yayın sayısı bakımından 2. sırada yer alan Çin atıf sayılarına göre sıralama da 19.110.353 atıf ile 7. sırada yer almaktadır.

Scopus'a göre 1996-2014 yılları arası Türkiye'nin dünyadaki yerini incelediğimizde, 239 ülkenin toplam ürettiği yayın sayısı 36.837.345 iken Türkiye'nin ürettiği yayın sayısı ise 390.874 olarak belirlenmiştir. Atıf oranlarına bakıldığında Türkiye 27. Sırada yer almaktadır. Türkiye'nin dünya bilim hayatına yayın bazında %1,06'lık bir katkısı bulunmaktadır. Bu bağlamda, üretilen yayın sayısı kadar üretilen yayının niteliği, etki faktörünün yüksek olması, uluslararası/ulusal indeksler tarafından taranıyor olması, diğer bilim insanları tarafında erişebilir olması büyük önem taşımaktadır. Üretilen bilimsel yayınların daha nitelikli olması için YÖK ve TÜBİTAK gibi kurumlar tarafından daha fazla desteklenmeli, son yıllarda gerçekleştirilen açık erişim konusundaki farkındalık çalışmalarına devam edilmeli, üniversitelerimizde açık erişim politikası desteklenmeli ve kurumsal bir kimliğe büründürülmelidir.

Sadece bu verilere dayanarak Türkiye'de yapılan araştırmaların daha üst sıralarda bulunan ülkelere daha kalitesiz ya da daha alt sıralardaki ülkelere daha kaliteli olduğu anlamını çıkartmak yanlış olur. Bu verilerin diğer enformetrik bilimsel göstergelerle normalize edilip değerlendirilmesi daha doğru bir yöntem olacaktır.

Bilimsel dergilerin referans sayımlarının sıralanması 1927'ye P.Gross ve E.M. Gross'a kadar uzanmaktadır. 1955'te Garfield referans değerlerinin sayımlarının 'etki' ile ölçülebileceğini önerdi. Fakat terim olarak 'etki değeri' 1963 yılında 1961 *Science Citation Index* (SCI) yayınlanana kadar kullanılmadı. Bu, bir yan ürün olan Journal Citation Reports' un (JCR) filizlenmesine neden oldu. 1975'ten 1989'a kadar JCR yıllık olarak yayınlanan SCI'nın içerisinde ek cilt olarak yayınlandı. 1990-94 arası mikro fişlerde, 1995 yılından itibaren ise CD-ROM sürümüne başlandı (Garfield, 1996: 411).

“1961 de Science Citation Index (SCI) in yayınlanması ile ilave yeni dergiler seçmek için dergi etki faktörü –Journal Impact Factor (JIF) kullanılmaya başlandı. O tarihten bu yana JIF, her yıl Amerika, Philadelphia’daki ‘Institute of Scientific Information’ (ISI) tarafından hesaplanır. ISI’nın belirlediği etki faktörü dışında birçok diğer kuruluş/veri tabanı da (Google Scholar, CrossRef, SCOPUS, SciFinder, AGRIS, Index Copernicus, BIOSIS vb.) dergi kalitesini değerlendirmek üzere etki faktörü benzeri diğer faktörler (usage factor, hit rates, y factor, prestige factor, h-index, immedicacy index vb.)” tanımlamıştır (Özmen, 2007: 101). Etki faktörleri yaygın olarak dergileri sıralamak ve değerlendirmek için kullanılır.

“Atıf analizi çalışmalarına temel oluşturan atıf dizinlerinin oluşturulmasında 3 temel amaç gözetilmektedir” (Gökkurt Bayram, 1998: 23):

- 1.Bilim adamlarının, bilim kuruluşlarının ve eserlerinin nicelik ve nitelik yönünden değerlendirilmesi
- 2.Bilimsel ve teknolojik gelişmenin bir modelinin oluşturulması
- 3.“Bilgi taraması” ve “bilgi erişim” e yönelik her türlü çalışmanın gerçekleştirilmesi

“Bir ülkede yürütülen bilimsel çalışmaların atıf veri tabanlarında ne sıklıkta yer aldığı, bu veri tabanları tarafından indekslenen yayınların hangi konu alanlarına ait olduğu gibi sayısal veriler o ülkenin bilimsel göstergeleri olarak değerlendirilmektedir” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2011: 240). Karasözen, Bayram (Gökkurt) ve Zan (2009) göre, “Bibliyometrik analizler için en çok kabul gören veri tabanı tüm eksikliklerine rağmen, Thomson ISI firması tarafından üretilen Citation Index veya Web of Science (WoS)’dır. WoS’un birçok disiplini kapsamaması, yayın ve atıflarla ilgili çok eski yıllara uzanan, yazarlar ve kurumlarla ilgili verileri ve dergi etki faktörlerini içermesi nedeniyle, daha uzun bir süre bibliyometrik analizlerde kullanılan tek kaynak olma üstünlüğünü sürdüreceğe benzemektedir.”

Atıf hesapları, Türkçesi “Dergi Atıf Raporu” olan “Journal Citation Report” (JCR) bünyesinde yapılır. Fen bilimleri ve sosyal bilimlerdeki akademik yayınlar hakkında bilgiler verir ve bilim alıntılama indeksinin (SCI) bir parçası olarak yayınlanır. Thomson Reuters şirketi fen ve sosyal bilimlerdeki dergiler için yıllık atıf verile-

rini içeren Journal Citation Reports'u (JCR) yayımlamaktadır. Fakat sanat ve insani bilimler için böyle bir rapor hazırlanmamaktadır.

“Yayınlar verilen atıflarla ilgili performans göstergeleri ve bunların dünya ortalamalarıyla karşılaştırılmasıyla ilgili çalışmalarda derleme (review) türü makaleler, araştırma makalelerinden daha çok atıf aldıklarından, atıf sayılarının, yayınların tipine ve bilim dallarına göre farklılık gösterdiği belirtilmekte ve atıflar açısından konu alanlarına göre ayırım yapmaya özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle yayın başına ortalama atıf oranlarıyla ilgili göstergelerin aynı zaman dilimi, aynı tür yayın ve aynı konu alanı için yapılması ve kıyaslanması gerekmektedir” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2009: 3)

Thomson Reuters Web Of Science Atıf Veri tabanlarında (SCI, SSCI) İndekslenmekte Olan Türkiye Adresli Bilimsel Dergilerin isimleri, ISSN (International Standard Serial Number - Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası), atıf sayıları ve etki değeri, 5 yıllık etki değeri ortalamaları ve dergide yayınlanan makale sayıları EK 5'te verilmiştir. Web of Science'ta indekslenen Türkiye Adresli Dergilerin JCR-2015'e göre etki değerleri 0.018 – 1.538 arasında değişmektedir. Türkiye adresli dergi sayısı JCR 2002 ve öncesi 4, JCR 2004'e göre 6, JCR 2006'da 8, JCR 2009'da 69, JCR-2010'da 62, JCR-2011'de 67, JCR 2012'de 66 ve JCR-2013'te 62, JCR-2014'te 64 ve JCR 2015 verilerine göre Türkiye adresli dergi sayısı 62'dir. Dergi sayısındaki artış atıf dizinleri kapsamında yapılan Türkiye adresli yayın sayısını da etkilemektedir.

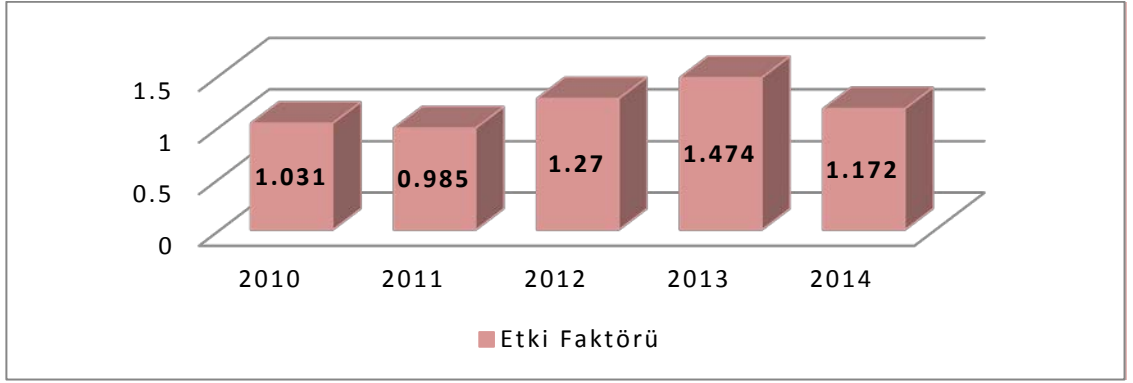
2015 yılında WoS'ta indekslenen 62 derginin 33 (%53,22) tanesi açık erişim de yer almaktadır. 2005-2015 yılları arasında WoS'ta yer alan Türkiye adresli yayınların açık erişim sayıları ve oranları Tablo 2.3'te verilmiştir. Tablo 2.3 incelendiğinde yayın sayısının artışına paralel olarak açık erişimli yayınların da arttığı gözlenmektedir.

Tablo 2.3: 2005-2015'te WOS'ta Yer Alan Tüm Yayınlar ve Açık Erişim Oranları

	Yayın Sayısı	Açık Erişim Sayısı	Açık Erişim Yüzdesi (Ticari yayınlara oranı)
2005	17.658	1.076	% 6,09
2006	20.122	997	% 4,95
2007	24.175	1.896	% 7,84
2008	25.132	2.742	% 10,91
2009	28.597	4.071	% 14,23
2010	29.477	4.980	% 16,89
2011	30.447	4.802	% 15,77
2012	32.970	4.805	% 14,57
2013	36.380	5.607	% 15,41
2014	36.877	5.956	%16,15
2015	35.155	6.162	%21,25

“Bilim dallarının alt uzmanlık alanlarının yayın sıklığı, dergilerdeki makale sayıları, atıf oranları, dergi etki faktörleri açısından farklılık gösterdiği bilinen bir gerçektir. Tıp alanında bir araştırmacı yılda on yayın yapabilirken, inşaat mühendisliğinde yılda bir yayın yapılması normal karşılanmaktadır. Benzer şekilde atıflarda da konu alanları arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle dünyadaki tüm bilimsel ve teknolojik göstergeleri içeren ülke raporlarında ve bibliyometrik araştırmalarda ülke, kurum ve araştırmacıların bilimsel performansları konu alanlarına bağlı alınarak değerlendirilmektedir” (Karasözen, 2009: 18).

Dergi etki faktörü, “bir derginin kalitesini, o dergide yayımlanan ‘ortalama makaleye’ belli bir sürede kaç atıf yapıldığına bakarak ölçer. Örneğin, bir derginin etki faktörü 3 ise bu, o dergide yayımlanan bir makaleye belli bir süre içinde (genellikle yayımlandıktan sonraki 2 yıl içinde) ortalama 3 atıf yapılması” anlamına gelmektedir (Tonta, 2014). JCR-2013’e göre etki faktörleri dikkate alındığında jeoloji alanında yayın yapan “Turkish Journal of Earth Sciences” dergisi 1,474 etki faktörü ile Türkiye adresli dergiler arasında 1. Sırada yer almaktadır. JCR-2014’te ise EF 1.172’ye düşmüş ve EF sıralamasında Türkiye adresli dergi arasında 3. Sıraya düşmüştür (bkz. Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : “Turkish Journal Of Earth Science” Dergisi 5 Yıllık Etki Değeri

JCR-2014’e göre, Türkiye adresli dergiler arasında etki faktörü en yüksek olan “Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology ” etki faktörü hesaplaması şekil 2.2’de belirtildiği gibi hesaplanmaktadır.

2014 yılı “Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology” Dergisi Etki Değeri		
2014 yılında 2013 yılına ait makalelere yapılan atıf sayısı: 82	}	82 + 81 = <u>163</u>
2013 yılında 2012 yılına ait makalelere yapılan atıf sayısı: 81		
2013 yılında yayınlanan makale sayısı: 63	}	63 + 43 = 106
2012 yılında yayınlanan makale sayısı: 43		
163 / 106 = 1.538 (Etki Faktörü)		

Şekil 2.2 : Dergi Etki Değeri Hesaplama

Yıllar içinde Türkiye adresli dergilerin etki faktörlerindeki değişimler gözlenmektedir. Etki faktörünün doğru biçimde yorumlanması bütün derginin performansının değerlendirilmesi ile mümkündür.

Etki faktörü belirli bir yazar veya makalenin performansına yönelik bilgi vermez. Etki faktörü sıralamasında 45. sırada olan “Turkish Journal Of Medical Sciences ” sadece makale sayısı dikkate alındığı zaman ise 184. sıradadır. Ayrıca, makale 0,497 etki faktörü ve 626 atıf sayısı ile 1. sırada yer almaktadır.

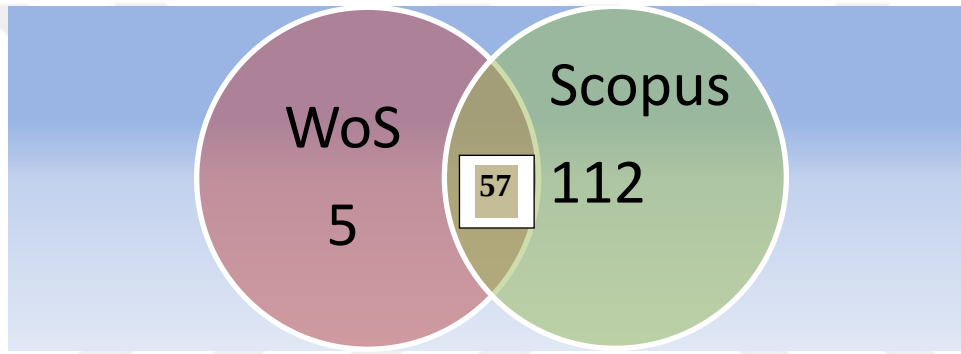
Diğer önemli bir indeks olan Scopus veri tabanında, Şubat 2016 verilerine göre, 33246 adet dergi indekslenmekte bu dergilerin 4123 (%12,40) tanesi açık erişim olarak yayınlanmaktadır. 2015 yılı itibariyle Türkiye adresli dergi sayısı 169’dur⁵. Bu dergilerin 84 tanesi açık erişim olarak yayınlanmakta ve DOAJ ve ROAR içerisinde indekslenmektedir. WoS ve Scopus veri tabanlarının kullandığı göstergelerde de bazı farklılıklar bulunmaktadır.

2010 yılında “Journal Informetrics” dergisinde yer alan “New approach to the metric of journals’ scientific prestige: The SJR indicator” başlıklı çalışmalarında González-Pereira, Guerrero-Bote ve Moya-Anegón, SJR’nin “Scopus (Elsevier) atıf dizininin kullandığı bir göstergedir. Her atfın ağırlığının farklı olduğu fikrinden hareketle kaba atıf sayısı yerine ağırlıklı atıf sayısını değerlendirmeye alır. Hesaplama yöntemi Google’ın ‘PageRank’ algoritmasından esinlenmiştir” şeklinde vurgulanırken ayrıca “Etki faktörü değerlendirmesine alternatif olarak gösterilen bir yöntemdir. Etki faktörü ve SJR arasındaki en temel farklardan biri atıflara biçilen değerdir. EF’ye her atfın katkısı aynı düzeydedir. Oysa SJR hesaplanırken atıf sayısı dışında atıf yapan dergilerin saygınlığı ve bilimsel alanı da göz önünde bulundurulur” tanımı yapılmaktadır (Önalan, 2013: 260’da aktarıldığı gibi). Scopus tarafından kullanılan 3 farklı göstergenin diğer 2 tanesi ise, “Source Normalized Impact per Paper” (SNIP) ve “The Impact per Publication” (IPP)’dir.

2015’te WoS’ta indekslenen Türkiye adresli dergi sayısı 62 iken Scopus’ta indekslenen Türkiye adresli dergi sayısı 169’dur (bkz. EK 6). Scopus’ta indekslenen 169 dergin 85 (%50,3) tanesi aynı zamanda açık erişim olarak yayın hayatına devam etmektedir. Ayrıca WoS ve Scopus’ta indekslenen alan ve içerik bakımından bir değerlendirme yapıldığında da farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin; WoS SSCI’da (Social Sciences Citation Index) indekslenen “Bilig” dergisi Scopus’ta “Art and Humanities” alanında indekslenmiştir. Ayrıca Scopus bazı dergiler için “multidisipliner” tanımı kullanmakta ve belirtilen tüm alanlar içerisinde göstermektedir.

⁵ Toplam sayıya “Art and Humanities” alanında yer alan 9 dergi dâhil edilmemiştir.

“Scopus’un WoS ile karşılaştırıldığında daha geniş bir dergi profilini kullanıcıya sunduğu ve atıf analizlerinde; daha fazla makaleden daha hızlı sonuçlar getirdiği belirlenmiştir. Ayrıca WoS’un atıf analizi sorgulamalarını kullanıcıya grafiklerle daha anlaşılır ve ayrıntılı şekilde sunduğu vurgulanmıştır” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2011: 242). Şubat 2016 verilerine göre, Türkiye adresli dergilerin sayıları ve her iki veri tabanında ortak olarak indekslenen dergilerin sayısı belirtilmektedir⁶ (bkz. Şekil 2.3).

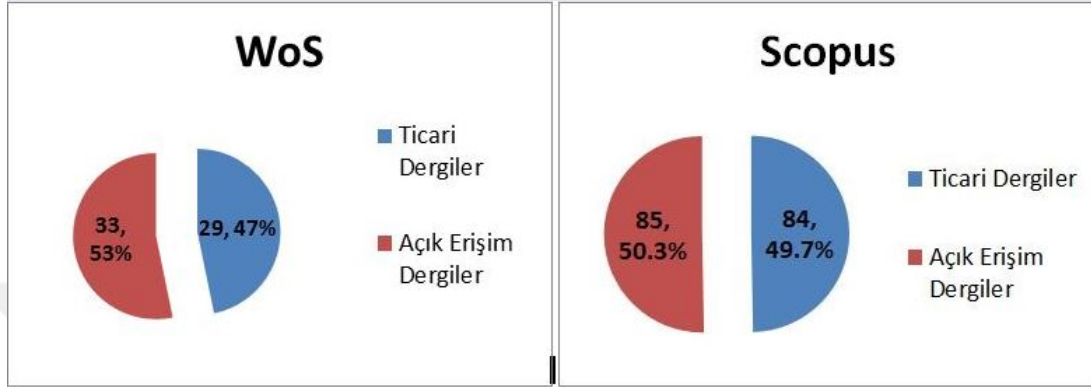

Şekil 2.3 : WOS ve SCOPUS Veri Tabanlarının Karşılaştırılması

Şekil 2.3’te belirtildiği gibi her iki veri tabanı tarafından indekslenen Türkiye adresli dergi sayısı 57, sadece WoS tarafından indekslenen Türkiye adresli dergi sayısı 5 ve sadece Scopus veri tabanı tarafından indekslenen Türkiye adresli dergi sayısı ise 112’dir. Bu farkın oluşmasının temel nedeni olarak Scopus’un bölgesel dergilere WoS’a göre daha esnek davranması ve farklı coğrafik bölgelerden daha fazla dergi indekslemesidir. Ayrıca Anglo Sakson diller dışındaki dergilere de ağırlık vermesi sadece Türkiye adresli dergiler için değil dünyadaki tüm dergi sayısında ve dolayısıyla içeriğindeki yayın sayısında farklılıklar oluşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda WoS’ta diğer dillere de ağırlık vermeye başlasa da genel olarak Scopus daha çok yerel/bölgesel nitelikte ve özgün dilde çok sayıda dergiyi indekslerken, WoS’ta daha çok uluslararası nitelikteki akademik dergileri ve ölçütleri yerine getiren nitelikteki dergiler indekslenmektedir.

⁶ WoS SSCI’da indekslenen “Bilig” dergisi Scopus Art and Humanities de indekslendiği için kapsam haricinde tutulmuştur.

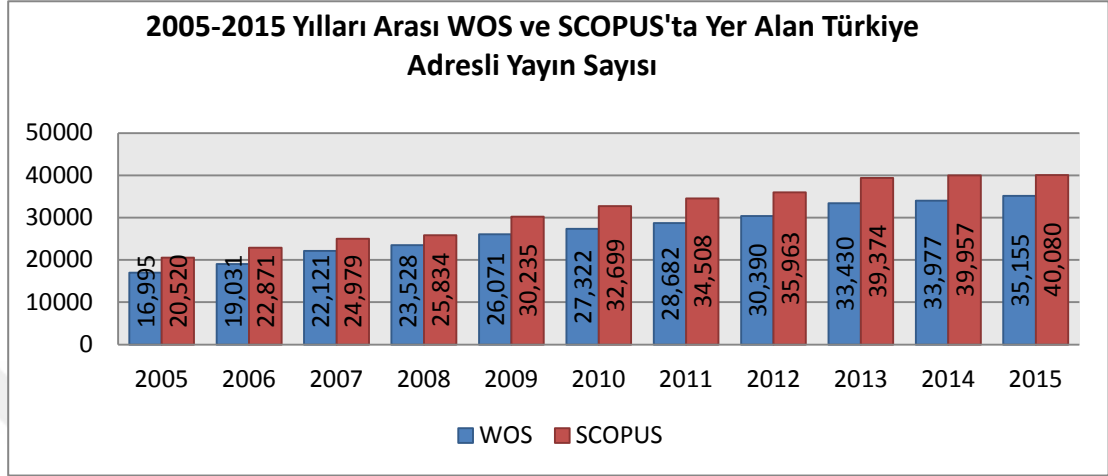
Şekil 2.4'te WoS ve SCOPUS'taki Türkiye adresli dergilerin açık erişim oranları gösterilmektedir.

Şekil 2.4 : WOS ve Scopus'taki Türkiye Adresli Dergilerdeki Açık Erişim Oranları

Türkiye adresli WoS ve SCOPUS'ta yer alan dergilerin açık erişim oranlarına bakıldığında, Scopus'ta yer alan 169 derginin 85 (%50,3) tanesine açık erişim olarak erişmek mümkün iken, WoS'ta yer alan 62 derginin 33 (%53) tanesine açık erişim olarak erişmek mümkündür. Şekil 2.3'te WoS ve SCOPUS'ta indekslenen 57 ortak derginin ise 33 tanesine açık erişim olarak erişilebilmektedir. Şekil 2.4'te belirtilen “2005-2015'te WoS'ta yer alan tüm yayınlar ve açık erişim oranları” dikkate alındığında, 2015 yılında WoS'ta indekslenen tüm dergilerin %17,2'si açık erişimdeyken Türkiye' de bu oran %53'tür.

Türkiye adresli dergilerde, Türkiye adresli yazarlar büyük oranda yer almasına karşın, yayınların dile göre dağılımı incelendiğinde Türkçe yayın sayısının o denli yüksek olmadığı görülmektedir. Türkiye adresli dergilerdeki toplam 386.657 yayının 371.404'si (%96,05) İngilizce, 13.515'i Türkçedir (%3,49). İngilizce ve Türkçe dışında az sayıda olmakla birlikte (%0,45); Almanca, Fransızca, Rusça, İspanyolca, Portekizce, Hırvatça, Çekçe, Lehçe, İtalyanca, Slovakça, Estonca, Romence, Macarca, Danca, Japonca, İsveççe, Norveççe, Çince, Ukraynaca, Latince, Yunanca, Felemenkçe ve Katalanca yayınlar da bulunmaktadır.

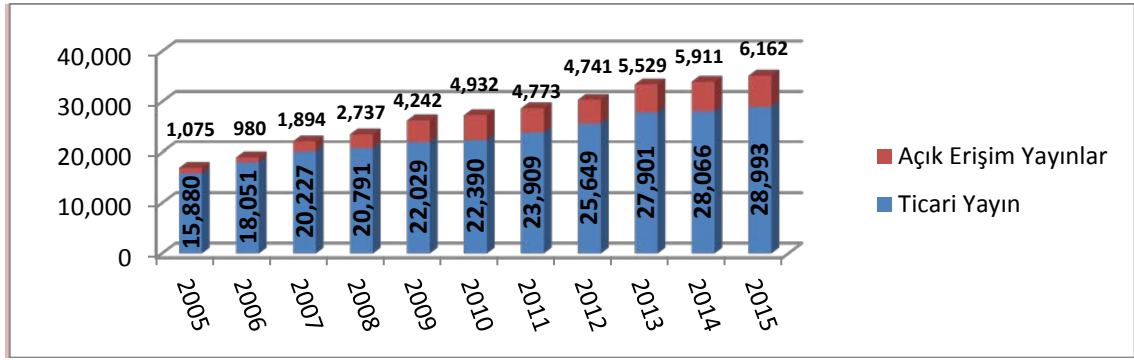

Şekil 2.5 : 2005-2015 Yılları Arasında WOS ve SCOPUS'ta Yer Alan Türkiye Adresli Yayın Sayısı

Son yıllarda bölgesel kullanıcı topluluğunun artmasıyla bölgesel bilimsel çalışmalar da önem kazanmaktadır. Yine de WoS'taki bölgesel seçim kriterleri ile aynıdır. Daha çok içeriğinin özgünlüğü önemlidir. Belirli bir konudaki kapsamı zenginleştirip zenginleştirmedigine bakılmaktadır.

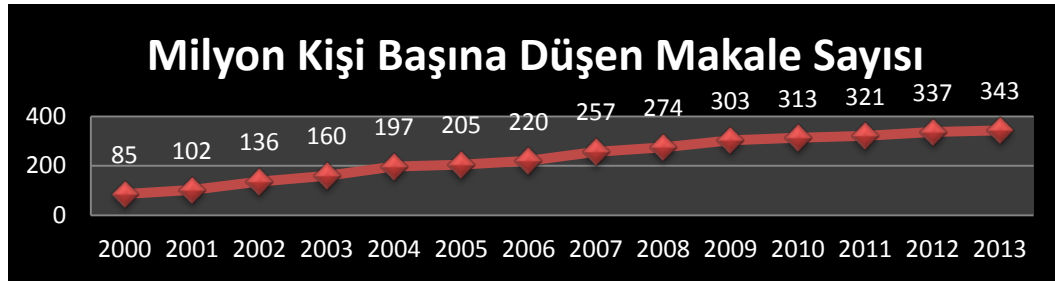
Şekil 2.5'te ise "2005-2015 yılları arasında WoS ve Scopus'ta yer alan Türkiye adresli yayın sayısı" verilmiştir⁷. Şekil 2.5'te belirtildiği gibi WoS ve Scopus tarafından indekslenen yayın sayılarında farklılıklar bulunmaktadır. WoS'a göre, 2005'te 16.995 olan Türkiye adresli yayın sayısı 2015 yılına gelindiğinde 35.155 olmuştur. Geçen 10 yıl içerisinde % 106,9 oranında bir artış gözlenmektedir. Scopus'ta 2005'te 20.520 olan Türkiye adresli yayın sayısı 2015 yılına gelindiğinde 40.080 olmuştur. Geçen 10 yıl içerisinde %95,3 oranında bir artış gözlenmektedir. Türkiye adresli yayınların artış oranları incelendiğinde yayın sayılarında farklılık olsa bile Scopus'un yayın sayısında WoS'a oranla %14'lik bir fark gözlenmektedir.

⁷ 2005-2015 yılları arasında WOS ve Scopus'ta Yer Alan Türkiye Adresli tüm yayın türlerini kapsamaktadır.

Şekil 2.6 : 2005-2015 Yılları Arasında WoS'ta Yer Alan Türkiye Adresli Açık Erişim Yayın Sayıları

Şekil 2.6 da 2005-2015 yılları arasında WoS'ta indekslenen açık erişim yayınlar ile ticari yayınların yıllara göre dağılımı verilmiştir. Buna göre, 2005 yılında toplam yayın sayısı 16.995'tir. Bu sayının %93,4 (15.880)'ü ticari yayın iken sadece %6,6 (1.075)'si açık erişim olarak yayınlanmıştır. 2015 yılına gelindiğinde toplam yayın sayısı %106,6 artarak 35.155 olmuştur. Toplam yayın sayısının %79,7'si (28.993) ticari yayın iken %21,3'ü (6.162) açık erişim olarak yayınlanmıştır. Son 10 yıl içerisindeki yayın artışı da göz önüne alındığında açık erişim yayınların artış oranı %37,7'dir.

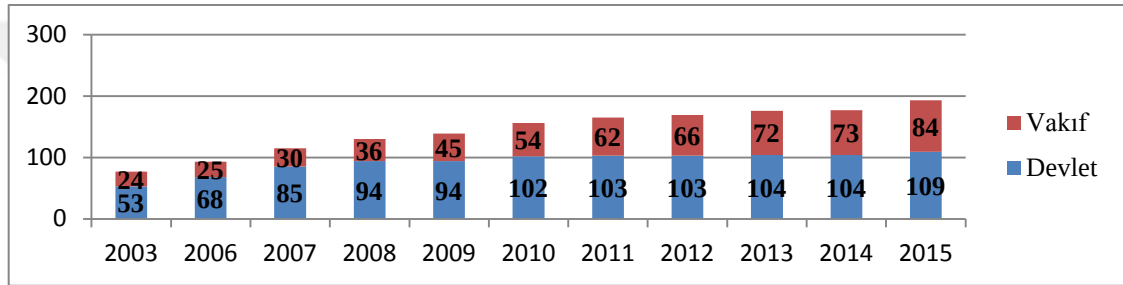
Şekil 2.7 : Milyon Kişi Başına Düşen Bilimsel Makale Sayısı

2013 yılında milyon kişi başına düşen bilimsel yayın sayısı 343'e ulaşmıştır. WoS'a göre, Türkiye adresli dergi sayısının artması sonucunda yayınlanan makale sayısının artması Şekil 2.8'de belirtildiği gibi Türkiye'de milyon kişi başına düşen makale sayısının da artmasına neden olmaktadır⁸.

⁸ Thomson Reuters Atıf Veri tabanlarında yer alan bilimsel yayınların, "Milyon Kişi Başına Düşen Bilimsel Yayın Sayısı" Kasım 2014'da güncellenen TUBİTAK ULAKBİM verilerine göre hazırlanmıştır. Detaylı bilgi için bkz.

http://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/milyon_kisi_basina_dusen_bilimsel_yayin_sayisi_haber_bulteni_2013.pdf

2000 yılında milyon kişi başına düşen makale sayısı 85 iken 2013 yılına gelindiğinde %303,53 oranında artarak 343 olmuştur. Türkiye’de bilimsel yayın sayısındaki artışın en önemli nedenlerinden bir tanesi de, bilimsel yayınların merkezinde bulunan Üniversite-lerin sayısının son 12 yıl içerisindeki artışı neden gösterilebilir. 2015 itibariyle Türki-ye’de toplam 193 üniversite bulunmaktadır⁹. Şekil 2.8’de 2003-2015 arası Türkiye’deki üniversiteler belirtilmektedir.

Şekil 2.8 : 2003-2015 Arası Türkiye’deki Üniversiteler¹⁰

Üniversite sayısındaki artış bilimsel yayın sayısı ve dergi sayısındaki artışı da beraberinde getirmiş. Dolayısıyla Türkiye’de üretilen bilimsel yayın sayısında da bir artış gözlenmektedir. Kozak’a (2014) göre, “Türkiye’de bilimsel/akademik dergicilik alanında ciddi değişim talepleri kuşkusuz 2001 yılında yürürlüğe giren *Doçentlik Sınav Yönetmeliği* ile ortaya çıktı. Bu gelişmenin ardından üniversitelerin bu yönetmelikteki akademik yükselme ölçütlerini kendi kurumlarında uygulamaya başlamaları bilimsel/akademik dergiler akademik yükseltmelerin vazgeçilmez aracı haline geldi.” Bu gibi etkenler dikkate alındığında özel sektöre oranla üniversitelerin bilimsel hayata katkısı çok daha fazla olmaktadır.

Son 10 yılda Türkiye’de yeni açılan üniversite sayısı da göz önüne alındığında, araştırmacı potansiyeli bakımından çok büyük artış görülmekle ve bu artış açık erişim hareke-

⁹ Türkiye’deki üniversitelere ait veriler hazırlanırken YÖK verileri esas alınmıştır. Detaylı bilgi için bkz. <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz;jsessionid=DE9445D7FD3B6528F302F1B9F90B7D0D>

¹⁰ Şekil 2.8’de belirtilen 2015 yılına ait vakıf üniversitesi sayısı 8 vakıf MYO ve 76 vakıf üniversitesi ile 109 devlet üniversitesi toplamından oluşmaktadır.

tinin desteklenmesi boyutunda büyük önem taşımaktadır. Yeni açılan bu üniversitelerin bünyesinde kurumsal açık erişim sistemleri oluşturulmasıyla ülke ölçeğinde bilimsel bilgiye engelsiz erişimin sağlanmasında önemli yol alınmış olacaktır.

“Bilimsel süreli yayının niteliği, uluslararası düzeyde geçerli ölçütlerin uygulanması ile ilişkilidir. Bunun öncesinde disiplinin özelliklerini yansıtan ve ulusal düzeyde uygunluğu olan bazı özelliklere sahip olması gereklidir. Türkiye’de özellikle 1990’lı yıllardan sonra Yükseköğretim Kurulu’nca uygulamaya sokulan Akademik yükseltme ölçütlerinin arkasında yatan düşüncede bilimsel yayıncılığın nitelik açısından uluslararası geçerliliğini sağlayabilmektir” (Polat, Sağlam, ve Sarı, 2013: 273). Bu bağlamda, “Hakem denetimli dergilerde yayımlanan makalelere ayrıcalıklı bir konum verilmesi söz konusu olmuştur. Bu nedenle de Türkiye’deki dergilerin kalitesi, bir anlamda onların hakem denetimli olup olmamaları ile ölçülmeye başlanmıştır” (Kozak, 2003: 147).

Kamu kaynakları kullanılarak hazırlanan bilimsel yayınların, ticari yayıncılar vasıtası ile tekrar ücretlendirilerek kamuya pazarlanması kamu bütçesinde olumsuz etkiler yaratmakta ve bilimsel gelişimin önünde bir engel olarak durmaktadır. Her ne kadar kamu kaynakları üniversiteler bazında eşit olarak dağıtılmaya çalışılsa da birçok üniversite kaynaklara erişim sıkıntısıyla beraber bünyesinde bulunan öğretim elemanı sayısı da etkili olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında zaman, potansiyel oluşturan araştırmacı-yazar sayısının açık erişim bilimsel yayınlara erişimde fırsat eşitliği sağlaması bakımından da önem arz etmektedir.

“Temelleri 1960 yılında atılan Bilimsel Bilgi Enstitüsü (Institute for Scientific Information), atıf indekslerinin ilk ürünlerini 1992 yılına kadar yayınlamayı sürdürmüştür. Bu tarihten sonra Thomson Reuters’in yayınları arasına alınan *Web of Science (WoS)*, bibliyometrik çalışmaların yapılabilirdiği tek veri tabanı olma özelliğini 2004 yılına kadar korumuştur. Ancak, 2004 yılında Scopus’un ve Google Scholar’ın kurulması ile beraber atıf indeksleyen veri tabanları arasında bir rekabet ortamı yaratılmış oldu” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2011: 239). Yaratılan bu rekabet ortamı WoS’un dergi kabul

kriterlerinde değişime gitmesine neden olmuştur. Bu iki veri tabanının dergi kabul kriterleri incelendiğinde;

Tablo 2.4 : Scopus Dergi Seçim Kriterleri

Scopus	
Dergi Politikası	* Güvenilir yayın politikası Akran denetimi (hakem denetimi) *Editörlerin coğrafik dağılımında çeşitlilik *Yazarların coğrafik dağılımında çeşitlilik
İçerik	*Alanına yaptığı akademik katkı *Özetlerin açıklığı *Derginin belirtilen amaç ve kapsamda kalite ve uygunluğu *Makalelerin okunabilirliği
Derginin Sürekliliği	*Scopus içerisinde dergi makalelerine yapılan atıf *Editörlerin sürekliliği/saygınlığı
Yayın Düzenliliği	*Yayın takviminde herhangi bir gecikme veya kesinti olup olmadığı
Çevrimiçi Durumu	*Tüm dergi içeriğine çevrimiçi erişim olup olmadığı *Derginin ana sayfasında İngilizce dil seçeneğinin olup olmadığı *Derginin ana sayfasının kalitesi

Scopus'ta yer alacak dergi, ilk olarak başlık emsal tarama içeriğini yayınlamalı, başlık düzenli olmalı (ISSN sahibi olmalı), başlıkta İngilizce özet bulunmalı, başlıkta Latin alfabesi ile referans olmalı, başlıkta yayın ahlakı ve yayın suiistimal beyanı bulunmalıdır. 2.Adım olarak yayın ahlakı ele alınmaktadır (tüm dergiler yayın ahlakı ve suiistimal oluşması ihtimaline karşı net bir tedbir yayınlamakla mükelleftir). 3. Adım olarak derginin yayın geçmişi incelenmekte, Scopus'ta yer alacak dergi en az iki yıl yayınlanması gerekmektedir. İstisnai akademik ve üretim standartlarına sahip sürekli kayıtlı dergiler ile kurumsal veya ticari yayıncıların başlıkları nadiren Spocus'a hızlı alınır. Bu tür dergilerin Scopus kabul kriterlerine uygunluğu ve kalitenin güvenilirliği ile ilgili olarak CSAB (Content Selection and Advisory Board - İçerik Seçme & Danışma Kurulu) tarafından incelenmesi gerekmektedir. Asgari kriterleri geçen dergiler ardından izlenen yol Tablo 2.5'te belirlenmiştir. İstisnai akademik ve üretim standartlarına sahip sürekli kayıtlı dergiler ile kurumsal veya ticari yayıncıların başlıkları nadiren Spocus'a hızlı alınır. Bu tür dergilerin Scopus kabul kriterlerine uygunluğu ve kalitenin güvenilirliği ile ilgili olarak CSAB (Content Selection and Advisory Board - İçerik Seçme & Danışma Kurulu) tara-

findan incelenmesi gerekmektedir. Asgari kriterleri geçen dergiler ardından izlenen yol aşağıdaki Tablo 2.5’te belirlenmiştir.

Tablo 2.5 : Asgari Kriterleri Geçen Dergiler Ardından İzlenen Yol

Derginin kabiliyetinin değerlendirilmesi	*İki yıl ve üzeri yayın ve alıntı kaydı izlenir *Zamanında yayın ve tutarlılık *Her konu için makul materyal hacmi * Çevrimiçi dergilerin içerik değerlendirilmesi
Yayının dili	*Scopus, içeriğinin uluslararası iletişim ve yararlılığına odaklıdır. *Her makale için en azından İngilizce dilinde içerik özetlerinin olması
Dergi web sayfaları	*Editöryel kurul üyeleri *Derginin hedefi ve kapsamı *İngilizce dışında başka dillerde yayınlanan dergiler için web sayfasının çok dilli versiyonu
Ulusal ve Bölgesel dergiler	*Harici işbirliği ve uluslararası bir perspektif Scopus veri tabanına dâhil edilme şansını artırır
Editoriyel vizyon kalitesi, içeriğin özgünlüğü ve benzersizliği	*Editöryel stratejide mükemmeliyet ve anlaşılabilirlik *Yayın standardını ve uzun vadeli başarısını belirler
Dergi başlığı	*Dergi başlığı spesifik niyet ve/ veya içeriğinin alt uzmanlık kapsamını *Uluslararası maksadını veya bölgesel/ ulusal yönünü belirler

Scopus’ta indekslenen dergi sayısı WoS’a oranla daha fazladır. Scopus 18.000 üzerinde dergi indekslerken WoS 12.000 civarında dergi indekslenmektedir.

Şekil 2.3’te belirtilen “WoS’ta yer alan Türkiye adresli” 62 derginin 33 tanesi açık erişimli olmasına karşın Tablo 2.6’da belirtilen WoS dergi seçim kriterlerini diğer 29 adet ticari dergi olarak sağlamaktadır. Bir derginin WoS’ta indekslenebilmesi için gerekli kriterleri sağlayan açık erişimli dergilerin güvenilirlik ve bilimsellik düzeyleri de ticari dergiler ile eşitlenmiş olmaktadır.

Tablo 2.6 : WOS Dergi Seçim Kriterleri

Web of Science (WoS)¹¹	
Dergilerin kapsam dahiline alınmasıyla ilgili değerlendirmede, nitel değerlendirmelerden nicel değerlendirmelere birçok faktör hesaba katılır. Bir faktör tek başına değerlendirilmez, editör, verileri bir araya getirip birbiriyle ilişkilendirerek derginin genel olarak güçlü ve zayıf yönlerini belirleyebilmektedir	
Derginin temel yayımlama standartları	*İlk olarak belirtilen periyodunda yayınlanması gerekir. *Zamanında yayınlanmanın ölçülebilmesi için her biri yayınlandığı anda olmak üzere birbirini takip eden üç sayının ardı ardına görülmesi gerekir. Fakat eğer bir elektronik dergi makaleleri toplayıp bir yayın yapmak yerine makaleleri tek tek yayınlıyorsa, editörler aylık bir dönem için makalelerin sürekliliğini değerlendirir. *Tüm içeriği İngilizce veya en azından bibliyografik bilgileri İngilizce olarak yayınlanan dergilere odaklanmaktadır *Tüm dergiler, atıf yaptıkları tüm referanslar için Latin alfabesi kullanmalıdır *Makale değerlendirme sürecinin uygulanması
Editöryal içeriği	*Editörler, değerlendirme altındaki bir derginin içeriğinin veri tabanını zenginleştirip zenginleştirmeyeceğine veya konunun, kapsam dâhilindeki yayınlarda önceden gerektiği kadar işlenip işlenmediğine karar verir.
Yazarlarının uluslararası çeşitliliği	*Katkı yapan yazarlar, derginin editörleri ve Editöryal Danışma Kurulu üyeleri arasında Uluslararası Çeşitliliği dikkate alır. *Bölgesel dergiler için seçim kriterleri, uluslararası dergilere yönelik kriterlerle aynıdır.
Elektronik Dergiler	*Derginin zamanında yayınlanmasıyla ilgili değerlendirme *e-dergi makaleleri tek tek yayınlıyorsa editör bunları birkaç aylık dönem içinde değerlendirir. *Dergi başlığı için bir standart bulunmalıdır. *Dergi başlığı, Yayın yılı, Cilt ve/veya Sayı Numarası(mevcutsa), Makale Başlığı, Sayfa Numarası ve Makale numarası (Bunlardan biri gereklidir ve makale numarası yayın yılı olmamalıdır.), Yazar adları ve adresleri, Yayın Tarihleri, Kişisel Kimlik Bilgileri ve Makale Numaraları gibi tüm etiketlenmesi, Her yayın için eksiksiz bir içindekiler tablosu olmalıdır.
Dergiyle ilgili olarak atıf yapılan veriler göz önünde bulundurulur	*Atıf analizleri, en az iki seviyede gerçekleşir. * Etki Faktörü ve/veya alınan toplam atıf ile ifade edildiği şekilde derginin kendisinden yapılan atıfları incelenir *Katkı yapan yazarların atıf kaydını da incelenir. - Kendinden atıf yapma oranları da dikkate alınır.

Tablo 2.6’da belirtilen kriterler sadece ticari dergiler için değil, WoS’ta indekslenen ve indekslenmesi istenen açık erişimli dergileri de kapsamaktadır. Bu durum açık erişimli dergilerin üzerindeki bilimsellik ve güvenilirlik gibi olumsuzlukların önüne geçmekte-

¹¹ “Thomson Reuters yayın seçme işlemi” ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. <http://wokinfo.com/essays/journal-selection-process/>

dir. Ayrıca ticari ve açık erişimli dergilerin aynı kriterler üzerinden değerlendirilerek güvenilirlik ve bilimsellik konularındaki şüphelerin ortadan kalkmasını sağlamaktadır.

WoS ve Scopus veri tabanları arasındaki farklılıkların özellikle sosyal ve beşeri bilim dallarında içerdikleri yayın sayıları, konu dağılımları ve coğrafi dağılım yönünden kaynaklandığını belirtmek mümkündür. WoS ve Scopus veri tabanları konu başlıkları bakımından karşılaştırıldığında da birçok farklılık göze çarpmaktadır. Bunların başında; WoS, konu başlıklarını 3 temel alanda (Sosyal Bilimler, Bilim ve Teknik, Sanat ve Beşeri Bilimler) ayrımını yaparken Scopus ise 4 temel alanda (Doğal Bilimler, Sağlık Bilimleri, Sosyal ve Beşeri Bilimler ve Yaşam Bilimleri) ayrım yapmaktadır.

Tüm konu başlıkları dikkate alındığında, “WoS’un 256 konu başlığı, Scopus’un ise 334 konu başlığı ile konuları ayrıntılandığı dikkat çekmektedir. Sadece sosyal bilimler konu başlıkları değerlendirildiğinde, WoS’ta 56, Scopus’ta (sanat ve beşeri bilimler hariç) ise 51 konu başlığının bulunduğu görülmektedir. Sanat ve Beşeri bilimler konu başlığına bakıldığında ise, WoS’un 27, Scopus’un ise 14 konu başlığı ile ilgili alanı ayrıntılandırılmış olduğu görülmektedir” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2011: 7).

Seçim kriterleri dergilerin niteliğini etkileyen bir unsur olmakla beraber dergilerin içerik yönünden verimliliğini ölçen göstergelere de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu anlamda bilimsel göstergelerin belirlenmesini çalışma konusu edinen bibliyometri / enformetri, “kütüphanecilik ve enformasyon teorisi ile matematik ve istatistiğin birleşimidir. Bilimin her alanında teorinin yaşamsal işlerliğe dönüşebilmesi ya da dönüşebileceği ancak ölçme teknikleriyle belirlenebilmektedir” (Gökkurt, 1994: 26).

Bibliyometri, “matematiksel ve istatistiksel tekniklerle, yayınlanmış dergi, kitap vb. bilimsel bilgi paylaşım araçlarının incelenmesinde kullanılan yöntem” olarak tanımlanmaktadır (Pritchard, 1969: 348). “Bibliyometrik araştırmaların sonuçları bilim politikalarının şekillendirilmesinde, üniversite ve araştırma kurumlarının değerlendirilmesinde ve

araştırma fonlarının dağıtımında giderek daha fazla kullanılmaktadır” (Karasözen, Gökkurt Bayram ve Zan, 2009: 6).

Bibliyometrik araştırmalarda “belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri analiz edilerek bilimsel iletişim ve yayıncılığa ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir. Bibliyometrik veriler büyük oylumlu verilerin kullanılmasını gerektirdiğinden, bilimsel disiplinlerin uzunlamasına (longitudinal) araştırılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır” (Tonta ve Al, 2007). Ayrıca son yıllarda açık erişimli dergiciliğin bilimsel araştırmalardaki verimliliğini değerlendiren bibliyometrik çalışmalar da yapılmaktadır.

Türkiye’de yapılan değerlendirmelerin önemli bir kısmı, nicel olarak yapılmaktadır. Kısacası bilimsel yayın üretiminin merkezinde yer alan üniversitelerimizin değerlendirilmesi, ürettikleri makalelerin çokluğu ile değerlendirilmektedir. Yine her yıl Türkiye’deki üniversitelerin atıf oranlarına göre sıralaması YÖK (Yükseköğretim Kurumu) tarafından duyurulmaktadır¹². Ayrıca 2009 yılında “Orta Doğu Teknik Üniversitesi Enformatik Enstitüsü” bünyesinde kurulmuş olan URAP (University Ranking by Academic Performance) yükseköğretim kurumlarını akademik başarıları doğrultusunda değerlendirebilmek için bilimsel yöntemler geliştirmekte ve yapılan çalışmaların sonuçlarını kamuoyu ile paylaşmaktadır.

Açık erişim yayıncılığın, yaygınlık kazandığı ölçüde araştırmacı, dergi ve üniversite ölçekli verimlilikle ilgili bibliyometrik göstergelerin de (atıf sıklıkları gibi) olumlu düzeyde ivme kazanabileceği düşünülmektedir. 2014-2015 yılları arasında Türkiye’deki üniversitelerin bazı bibliyometrik göstergelerini de içeren sıralama ölçütlerine göre yapılan sıralama Tablo 2.7’de belirtilmiştir¹³.

¹² 2010 yılında tüm üniversitelerde SCI+SSCI+A&HCI’de yayımlanan yayınların yayın sayısına sıralamasının detaylı listesi için bkz.

http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/29287

¹³ URAP 2014-2015 Tüm Üniversitelerin Genel tablosunda Türkiye’deki tüm üniversitelerin sıralaması için bkz. http://tr.urapcenter.org/2014/2014_t9.php

Türkiye’de, “bilimsel/akademik dergi sayısı 643 iken, 2002’de 833’e ve 2007/2008 döneminde ise 996’ya çıktı. Ancak 2014 yılı çalışmasında ise dergi sayısı 1679’a ulaştı. Basit bir hesaplama ile 17 yıl içerisinde Türkiye’de yayımlanan bilimsel/akademik dergi sayısının 2.6 kat artış gösterdiğini anlıyoruz” (Kozak, 2014: iii). Açık erişim yayıncılığın yaygınlık kazandığı ölçüde araştırmacı, dergi ve üniversite ölçekli bilimsel bibliyografik verimlilik oranlarının da (atıf sıklıkları vb.) ivme kazanabileceği düşünülmektedir.

Tablo 2.7 : Tüm Üniversitelerin Genel Puan Tablosu

Sıralama	Üniversite	2013 Yılı Makale Puanı	Toplam Atıf Puanı	Toplam Bilimsel Doküman Puanı	Doktora Öğrencisi Puanı	Öğretim Üyesi / Öğrenci Puanı	TOPLAM
1	Hacettepe Üniversitesi	170.77	188.58	195.51	182.68	73.87	811.40
2	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	191.31	188.58	188.00	186.00	52.35	806.24
3	İstanbul Üniversitesi	152.05	163.75	162.86	199.00	62.75	740.41
4	İstanbul Teknik Üniversitesi	165.01	161.52	168.53	179.46	62.43	736.95
5	Ege Üniversitesi	159.99	169.81	169.12	165.05	71.80	735.77
6	Ankara Üniversitesi	147.34	156.32	162.52	194.04	65.02	725.25
7	Boğaziçi Üniversitesi	166.67	153.04	171.51	160.83	66.40	718.45
8	Bilkent Üniversitesi	169.74	182.94	169.23	135.36	48.33	705.61
9	Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü	155.39	161.72	154.45	153.94	75.16	700.66
10	Gazi Üniversitesi	147.47	151.80	155.01	184.93	57.54	696.74

Kaynak: (URAP, 2015)

3. BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM YAYINCILIĞIN GELİŞİMİ VE TÜRKİYE’DE AÇIK ERİŞİM HİZMETLERİ

3.1. Veri Tabanı ve Veri Tabanlarına Geçiş

Veri tabanı, veri sorgulama sistemiyle donatılmış bir veri arşivinden meydana gelen düzenli bilgiler topluluğudur. Bilgiler, veri tabanında toplanır ve programlarca işlenebilen veri yığınlarına dönüştürülür. Veri tabanına girilen bilgiler daha sonrasında istenildiği gibi değiştirilebilir, güncellenebilir, yönetilebilir, taşınabilir ve sistematik bir şekilde erişim sağlanabilir. “İster kil tablet, isterse papirüs veya parşömen, kağıt ve çevrim içi halde olsun, tarihin her döneminde bilginin düzenlenerek kolay erişilir hale getirilmesi için kütüphaneciler ve enformasyon uzmanları tarafından çeşitli araçlar geliştirilmiştir. Geçmiş çağlardan bugüne geliştirilen bilgi erişim araçları arasında kataloglar, bibliyografyalar ve basılı dizinler başı çekmektedir” (Rowley, 1996: 6).

Elektronik yayıncılığın gelişimi, 1960’larda bilgisayarların sadece basılı ürünler üretilmesi için kullanılmasından bilimsel ağ yayıncılığına doğru geçen süreci kapsar (Lancaster, 1995). “1960’lı yıllarla birlikte elektronik ortamda hazırlanmaya başlanan veri tabanlarının ilk örnekleri ortaya çıkmaya başladı. Elektronik ortamda hazırlanan ve yayımlanan ilk veri tabanının *Reader Guide* başlıklı çalışma olduğu” bilinmektedir. (Malcles , Lheritier ve Acaroğlu , 2003: 116).

Veri tabanları, “1980’lerle birlikte yeni atılım dönemine girdi. Bu yıllarda bilgisayar kullanımının yaygınlaşması, hız ve kapasite özelliklerinde ortaya çıkan gelişmeler ve kişisel bilgisayarlarında yoğun olarak kullanılmaya başlanması veri tabanlarının tamamıyla elektronik ortamlarda hazırlanmasına ve dağıtılmasına yol açtı” (Kozak, 2014: 648).

Bilimsel ilerlemede bilimsel dergilerin yeri tartışılmazdır. Bilimsel bilginin değeri herkes tarafından ulaşılabilir olmasıyla bir kat daha artmaktadır. Bu ulaşılabilirliğin artma-

sında bilgisayar teknolojilerinin gelişmesi ile veri tabanları daha büyük bir öneme kavuşmuştur. Bilgisayara dayalı veri tabanları ve bunlara ait dizinler, bilginin düzenlenmesi ve kolay erişimini sağlamak amacıyla kullanılmaya başlanmasıyla beraber daha da önem kazandı.

Günümüzdeki dergilerin alan ve uygulama çeşitliliği de dikkate alındığında, dergi içerikleri elektronik olarak hazırlanan ve yayımlanan çok sayıda akademik veri tabanı bulunmaktadır. Bu veri tabanlarının çoğu “EBSCO, CSA, Elsevier, CABI ve Thomsons” gibi yayıncılar tarafından hazırlanmaktadır (Kozak, 2014: 648).

3.2. Elektronik Dergilerin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

“Yaşadığı çağın etkilerini gelecek kuşaklara aktarmaya taş yüzeylere işaretler ve resimler kazıyarak başlayan insanoğlu, bugün artık bilgiyi kayıt altına alma, depolama ve iletmede elektronik ortamlardan yararlanmaktadır. Kayıt ortamlarında meydana gelen değişimler, yayın türlerinin artmasına neden olmaktadır. Ses, görüntü ve metin dosyalarını içinde bulundurabilen elektronik formda kaydı yapılan veri dosyaları bu zenginleşmenin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır” (Zan, 2009: 301).

Bilgi alışverişinin inanılmaz boyutlara ulaşmasının en önemli nedeni; bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler ve bu teknolojinin beraberinde getirdiğidir. Günümüzde bir bilgisayar hatta bir cep telefonu ve internet erişimine sahip olan herkes istediği bilgiye ulaşabilmektedir.

Internet, “bilgisayar ağlarının birbirine bağlanmasıyla oluşan ve böylece tüm dünyayı birbirine bağlayan devasa büyüklükteki bir bilgisayar ağı demektir. Kısaca, ağların ağına internet diyebiliriz. Bilgisayar ağı ise, iki ya da daha fazla bilgisayarın birbirine bağlanmasıdır. Ağlarla birbirine bağlanan bilgisayar sayısı arttıkça, tüm bilgisayarlar daha büyük kapasiteli bir bilgisayara bağlanır” (Dinler, 1998: 205-206). Kısaca internet, bilgisayarların, çeşitli yöntemlerle birbirlerine bağlanabilir hale gelerek oluşturdukları ve bir-

den fazla haberleşme ağının meydana getirdiği iletişim ağı olarak tanımlanabilir. Bir başka açıdan internet ve “World Wide Web” (www) araştırma sonuçlarını paylaşmayı kolaylaştırmak isteyen bilim adamlarının ürünleri olarak tanımlanabilir. Bilimsel çalışmaların hızlı paylaşımında ticari dergilerin oluşturduğu katma değer zaman içinde finansal bir güç mülkiyeti doğurmuştur.

Elektronik yayıncılığa geçiş için gösterilen önemli gerekçelerinden biri basılı yayınların, özellikle de belli başlı yayıncıların tekelinde bulunan bilimsel dergilerin giderek artan fiyatlarıdır. Dergi fiyatlarında görülen bu artış, yayıncıların ve kütüphanelerin farklı politikalar geliştirmesine yol açmıştır. Kütüphaneler satın alma politikalarında değişiklikler yaparak, ya abone olunan dergi sayılarını düşürmüşler ya da tamamen abonelik iptali yoluna gitmişlerdir. Ayrıca birçok kütüphane, bütçelerini arttırmalarına rağmen bilimsel dergi aboneliklerinde kesinti yapmak zorunda kalmışlardır. Yayıncılar ise kaybettikleri geliri dergilere tekrar zam yaparak çözme yoluna gitmişlerdir.

İnternet’in etkilerinden biri de, birkaç yıl içerisinde bilimsel yayınların elektroniğe göç etmesidir. Kütüphaneler ve yayıncılar arasında içerik satın alma ve satışında gibi temel iş uygulamalarında fazla değişiklik olmamıştır. Bilim adamları yayıncıları yüksek abonelik fiyatlarına karşı protesto etmek, bilimsel bilginin ücretsiz dağıtımı için açık erişim (AE) dergiler ve kurumsal arşivleri başlattı (Björk, 2004) .

Schauder’dan (1990) aktaran Tonta’ya (1997) göre; “İlk elektronik yayıncılık denemelerinin temel aracı olan elektronik posta (e-mail) 1970’lerin hem de elektronik kopyaların birlikte yayımlanması anlamına gelen paralel yayıncılık ise 1983’te Amerikan Kimya Kurumu’nun (American Chemical Society) yayımladığı dergilerin tam metinlerini bir ticari şirket (BRS) aracılığıyla hizmete sunmasıyla” başlamıştır.

Teknolojinin günlük hayatımızın bir parçası olması, bilimsel bilginin herkes tarafından ulaşılabilir formatlara dönüşmesini sağlamıştır. “Elektronik yayıncılık, ‘belgeleri’ elektronik ortamlar ve/ya da ağlar aracılığıyla erişilebilir hale getirmek olarak tanımlanmak-

tadır. Özellikle Internet'in yaygın olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte elektronik olarak erişilebilen bilgi kaynaklarının sayısında büyük bir artış gözlenmiştir" (Tonta, 2000: 90).

Elektronik dergilerin değerlendirme ölçütleri arasında; "erişim sorunları yaşanmaması, eski sayılar için arşiv alanlarının bulunması, derginin arayüzü ise kullanıcı dostu olması, derginin elektronik adresinin erişilebilir ve kullanılabilir olması gerekmektedir" (Demirkol, 2006: 3). Elektronik dergilerin kullanılmasında bölgesel farklılıklar görülmektedir. Bunun en büyük nedeni olarak ise ülke ekonomisinde kaynaklı, teknik altyapı olanaklarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesidir. Elektronik yayınların hem üretkenler hem de kullanıcılar için birçok avantajı bulunmaktadır.

3.2.1. Elektronik Yayıncılığın Avantajları

Literatürde elektronik yayıncılığın avantajları: "Yayıncı, yazar, editör ve hakemler arasındaki tüm yazışmalar ve çalışmaların gözden geçirilmesi ve düzeltilmesi elektronik olarak yürütüldüğünden, bir makale veya bir kitabın değerlendirmeye sunulmasıyla yayını arasında geçen süre kısalmaktadır" (Tonta, 1997: 306). Elektronik yayınların içerikleri anlık olarak değiştirilebilmekte ve tekrar kullanıma sunulabilmektedir. Kısaca elektronik yayınların esnek bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Elektronik yayınlar, bilginin sürekli güncelliğinin korunması bakımından da önem taşımaktadır (Biçer, 2006: 45). Elektronik dergiler yayının kabulünden basım aşamasına kadar kolay, ucuz ve hızlı hale getirmekle kalmayıp dergilerin arşivlerine kolay ulaşım, okuyucu ve yazar arasında etkileşim sağlaması bakımından avantajları bulunmaktadır (Gür, 2003). Ayrıca elektronik yayıncılığın avantajları; hız ve verimlilik, diğer elektronik kaynaklara bağlanma, multimedya ile zenginleştirilmiş içerik, araştırma bulgularının da iyi yaygınlaşması ve yazar-okuyucu arasındaki etkileşimin artması şeklinde vurgulanmaktadır (Ng, 2009: 231).

Elektronik yayıncılıkla gelen en büyük değişim, dijital bilgi erişiminde zaman ve mekân engelinin ortadan kalkmasıdır. Bu değişimin getirdiğı avantajları literatürde belirtilenlere ek olarak şöyle sıralayabiliriz:

- Kullanıcılar, istedikleri zamanda farklı uzaklıklardaki mekânlarda bulunan bilgiye erişim sağlayabilmektedir.
- Aynı yazarın ya da farklı yazarların benzer konulardaki yayınlarına topluca erişimi mümkün kılmaktadır.
- Elektronik yayınlar, en güncel bilgiyi sağlamanın yanı sıra ve aynı kaynağı birden fazla kişinin aynı anda kullanmasına da olanak vermektedir.
- Elektronik yayınlar, kaynaklara erişimi hızlandırması bakımından kuruma maddi kazanç sağlamaktadır.
- Yayın ve yazar hakkında çeşitli istatistikleri (okunma, atıf vs.) almayı mümkün kılarken çok yönlü istatistikî bilgileri bünyesinde barındırmakla beraber bu hizmeti daha etkili bir kullanım için okuyucuları ile paylaşabilmektedir.
- Bazı elektronik dergiler ise görsel ve işitsel olarak desteklenmektedir.
- Elektronik dergilerin istenen formata dönüştürülerek hizmete sunulması mümkündür.
- Basılı dergilerin ve elektronik dergilerin fiziki barındırma koşulları arasında çok büyük farklar bulunmaktadır. Ayrıca elektronik dergiler yüksek depolama imkânlarının yanı sıra yedekleme imkânı sunar.
- Elektronik dergilerin içerisinde oluşturulan tarama alanları sayesinde dergi adı, makale adı, ISSN, yazar adı vb. alanların herhangi bir tanesi ile arama yapılabilmekte ve istenilen alanla ilgili bilgilere çok kısa bir zamanda erişilebilmektedir.

3.2.2. Elektronik Yayıncılığın Dezavantajları

Elektronik yayıncılığın avantajlarının yanı sıra bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Üretiminde ve dağıtımında gerekli yasal düzenlemeler yerine getirilemediğinde yazar, yayıncılar ve diğer telif hakkı sahipleri zorluklar yaşaması,
- Basılı kaynaklara göre, yasal olmayan yollarla çoğaltılıp dağıtımının kolay olması,
- Basılı yayıncılığa zarar vereceği düşüncesiyle bazı yayıncılar elektronik yayıncılığa sıcak bakmaması,
- Elektronik yayıncılığa geçiş aşamasında başlangıçta zaman alan ve maliyetli bir süreç olması nedeniyle yayıncıların elektronik yayıncılığa çok sıcak bakmaması,
- Elektronik yayıncılığın, hem yazılımsal hem de donanımsal bir süreç içermesi beraberinde altyapı sorunları gibi bazı teknik problemleri doğurması,
- Kullanıcı açısından belirli bir eğitim sürecinin olması, hizmetin sunulduğu teknolojiye sahip olunması,
- Kullanıcıların yaşına bağlı olarak, bilgisayar kullanım düzeyi ve alışkanlık farklılıkları göstermektedir. Buna bağlı olarak basılı dergilerin tercih edilebildiği durumların olması.
- Elektronik dergilerin kopyalanmasından kaynaklanan “telif hakları” sorununun olması,
- Elektronik dergilerin muhafaza edildiği ortamlarda kullanılan teknoloji ve alt yapısının korunabilmesi gibi dezavantajlar bulunmaktadır.

3.3. Açık Erişim ve Açık Erişimli Dergiler

3.3.1. Açık Erişim

Teknolojik gelişmeler ışığında, açık erişim tanımını, 1963 yılında Ted Nelson tarafında ortaya konulan “çoklu ortam” kavramına kadar indirgemek mümkündür (Polat, 2006; Demir Kocabıyık, 2009).

Açık erişim; “Bilimsel literatürün internet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın, erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, dizinlenebilir, tam metne bağlantı verilebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve

her türlü yasal amaç için kullanılabilir biçimde kamuya ücretsiz açık” olmasıdır (ANKOS, 2015).

Açık erişim, bilimsel bilgiye ücretsiz erişim sağlanmasına, akademik üretimin temellerinin oluşmasında gerekli olan iletişim alt yapısının sağlanmasına ve fikirlerin özgürce alışverişine olanak vermektedir.

Suber’a (2010) göre; Açık erişim literatürü dijital olup, çevrimiçi, bedava ve çoğu telif hakkı ve lisans kısıtlamaları serbesttir. Suber ayrıca açık erişim içeriğinin yalnızca hakemli araştırma makaleleri ile sınırlı olmadığını belirtiyor, bunlar metinler, yazılım, ses, video, veri ve multi-medya gibi herhangi biçimlerde olabilir. Buna karşın açık erişim hareketi hakemli araştırma makaleleri ve bunların ön baskıları üzerinde duruyor, açık erişim, odak noktası olmasa bile, müzik, film ve romanlar gibi, bilimsel içeriği olmayan kaynakları da içerebilir. Suber’ın tanımı bilimsel yayınların ötesine geçen bir genişliktedir.

Jain’e (2012) göre ise yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı, Açık erişim özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- ✓ Bilimsel yayın serbest olarak bulunmaktadır.
- ✓ Telif hakkı ve lisans kısıtlamaları ücretsiz seçenekler bulunmaktadır.
- ✓ Materyal çevrimiçi erişimdedir.
- ✓ Materyal tam metindir.
- ✓ Materyale hiçbir ayırım yapmadan her yerden herkes tarafından ulaşılabilir.
- ✓ Açık erişim içerikleri metinler ve veri yazılımı, ses, video ve multimedya, bilimsel makale ve onların ön baskıları gibi herhangi bir formatta olabilir.

Bilimsel yayınlarda açık erişim girişimlerinin tamamı kalite ilkesine bağlı hareket etmektedirler. Bu açıdan hakem değerlendirmesi önem taşımaktadır. Açık erişim çalışmalarında yalnızca makale yazarları değil, aynı zamanda çoğu dergi editörü ve hakemler de emeklerini karşılıksız olarak ortaya koymaktadır. Açık erişim yayınlar basılı yayınlara göre, çok daha az maliyetle üretilebilmelerine karşın, ücretsiz olduğu anlamına gelmez. Önemli olan bilimsel yayınların ücretli ya da ücretsiz olarak üretilmesi değil, bu maliyetlerin okurlara yansıtılmaması ve erişim sınırlamaları geliştirilmesidir. Sınırsız ve bedava

erişimin geliştirilmesi açık erişimin amacına ulaşması açısından önem taşımaktadır (Atılğan ve Bulut, 2008).

Açık erişim; “görünürlüğü artırır, bilimsel iletişim ağını etkinleştirir, bilimsel içeriğe ücretsiz ve sınırsız erişim sağlar, bilimsel çalışmaların etkisini artırır ve bilimsel bilgiyi özgürleştirir” (Çelik ve Buğan, 2013). Açık erişim, bilimsel araştırmalarda hem bir yayım aracı, hem de bir tercih olarak yer almaktadır. Görünürlüğün artması beraberinde daha çok erişim imkânı ve belki de en önemlisi muhtemel atıf sayılarının artmasına neden olacaktır.

SPARC’ın temel hedeflerini başında ticari yayıncılık tekeline geçen akademik yayıncılığı, bu durumdan kurtarmak ve rekabet gücü olan yeni modellerin oluşturulmasına destek vermek olarak tanımlamak mümkündür. “Açık erişim konusunda ‘SPARC’ (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition) vurgulanması gereken en önemli girişimdir. SPARC, 1997’de ARL (Association of Research Libraries) tarafından başlatılmış, bilimsel iletişimin işlevselliğini yitirmiş yapısına seçenekler oluşturmayı hedefleyen ve açık erişim kavramının yaygınlaşmasını sağlayan bir girişimdir. 2001 yılında ‘LIBER’ (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche)’in desteği ile ‘SPARC Europe’ kurulmuştur” (ANKOS).

Yazarların açık erişimi tercih etmelerinin en büyük nedeni ise araştırmalarının etkilerini maksimuma çıkartmak ve herkes tarafından erişilebilir kılmaktır. Açık erişim hareketi, akademik yayıncılık anlayışına da değişiklikler getirmektedir. “Açık erişimin temel mantığı kullanıcıların bilimsel araştırma sonuçlarına kolayca erişmelerine olanak sağlayarak araştırmaların etkisini artırmaktır. Basılı ortamdaki bilimsel yayınlara çok sayıda kullanıcının erişebilmelerini sağlamak nispeten zordur. Ama Internet ortamında bir araştırmacı, çalışmasını potansiyel olarak bütün dünyadaki kullanıcılara kolayca açabilir” (Tonta, 2006).

3.3.2. Açık Erişim Bildirileri

Budapeşte (Şubat 2002), Bethesda (Haziran 2003) ve Berlin (Ekim 2003) "açık erişim" tanımları açık erişim hareketi için en merkezi ve etkili olanlarıdır (Suber, 2010). Aynı konuyu Atılgan ve Bulut (2008), "Açık erişim kavramı, İnternetin kütüphane, bilimsel dernekler ve bilim alanına getirdiği yeni bir kavramdır ve bu konuda uluslararası gelişme olarak 2001 Budapeşte Açık Erişim Girişimi, 2003 Bethesda ve Berlin Bildirgelerinden söz edilebilir" şeklinde tanımlamaktadır. Kayaoğlu (2006) ise açık erişim kavramının şekillenmesinde sırasıyla ; "Budapeşte Açık Erişim Girişimi" (2002), "Açık Erişim Yayıncılığı Üzerine Bethesda Bildirimi" (2003) ve "Fen ve İnsan Bilimlerindeki Bilgiye Açık Erişim Üzerine Berlin Bildirgesi" (2003) önemli rol oynamıştır şeklinde konuya değinmiştir.

"Açık Toplum Enstitüsü" (Open Society Institute-OSI) tarafından 2001 yılında Budapeşte'de gerçekleştirilen bir çalıştay sonrasında "Budapeşte Açık Erişim Bildirgesi" yayımlanmıştır (Ertürk ve Küçük, 2010: 65).

Budapeşte Açık Erişim Bildirisi ile ilgili olarak belirtildiği gibi, Açık erişimin birçok çeşitli şekillerde geniş ve kolay erişim olanakları vardır. İnternet üzerinden ücretsiz kullanılabilirlik, herkes tarafından okunabilirlik, indirme, kopyalama, çoğaltma, makaleler için tam metin baskı, arama, indeksleme için tarama, yazılım verisi olarak izin verme veya herhangi bir yasal amaç için mali, hukuki ve teknik engel olmadan bunları kullanmanın yanı sıra internetin getirdiği kazançlar açık erişim' in ayrılmaz bir parçasıdır. Bethesda ve Berlin'de ifade edildiği gibi, bir açık erişimde, kopyalama, kullanma, dağıtma, iletme ve kamuoyu çalışması görüntüleme, herhangi bir amaçla, herhangi bir dijital ortamda kullanmak için telif hakkı sahibinin önceden izini gerekmektedir (Suber, 2010).

3.3.3. Açık Erişim Modellerinin Doğuşu ve Gelişimi

Günümüzde bilimsel yayınlara ve bilim adamına yapılan yatırım artmış ve buna bağlı bilimsel dergileri bilimsel iletişimin vazgeçilemez bir ögesi haline gelmiştir. Ancak 20. yy.' da bilimsel iletişim endüstrisinde yaşanan sıkıntılar “sürelî yayın krizine” yol açmıştır. Yaşanan bu krizin en önemli nedenleri ise maliyetlerin artması, yayıncılıkta yaşanan gecikmeler ve dağıtımdaki yetersizlikler olarak görülmektedir. Bilimsel dergi yayıncılığında köklü değişimlere neden olan ise günümüz teknolojik gelişmenin etkisidir (Besimoğlu C. , 2007: 1) . Bu krizi, ‘kütüphane krizi’ olarak da adlandırılmıştır. Fakat kütüphane krizi ifadesi, sorunu mali bir sorun olarak görmek olarak algılanabilir. Oysa dergi krizi” ifadesi yaşanan yapısal sorunun bir ifadesidir, kısaca bilimsel iletişim sürecindeki bir tıkanmayı gösterir (Kayaoğlu, 2004: 61). CILIP (The UK Chartered Institute of Library and Information Professionals) verilerine göre; 1998 ve 2003 arası İngiltere’de perakende fiyat endeksi (enflasyon) %11 artarken aynı dönemde akademik dergilerin ortalama artışı %58 oranındadır (Steele , 2005).

Bilimsel iletişimin belki de en önemli engellerinden bir tanesi olan süreli yayınlarda her geçen gün artan fiyat politikalarının izlenmesidir. Bu durum özellikle araştırma kütüphanelerini olumsuz yönde etkilemiştir. Günümüzde, kütüphanelerin bütçelerinin önemli bir bölümünü gereke basılı gerekse elektronik bilimsel dergilere ayırmak durumunda kalmaktadır. “Basılı dergilerin kısmen ya da tamamıyla, elektronik ortamda bir paket haline getirilerek pazarlayıp tek bir fiyat üzerinden satma stratejisini izlemeye başlamışlardır” (Kayaoğlu, 2006: 32). Yayıncıların izlediği bu olumsuz politikalar dolayısıyla kurumlar daha az yayın için daha fazla ücretler ödemek zorunda kalmışlardır.

Kurumlar ön baskı (pre-print) ve/veya e-kopya (e-print ya da post-print) yayınları kurumlara ait sunucularda toplayarak hem fiyat artışına olan tepkileri ortaya koymuşlar hem de yayınların etki faktörünü arttırmayı amaçlamışlardır. Kurumsal arşivler, araştırmacıların yayınlarını, yayımlamadan önce gönderdikleri ve ücretsiz erişim sağlanabilen mecralardır. Kurumsal arşivlerce sağlanan açık erişim, hem ücretsiz olarak yayınlara

erişime izin vermesi hem de etki faktörü arttırıcı olması bakımından önem taşımaktadır (Küçük, Duran ve Batı).

Açık Erişim olarak literatüre geçen uygulamalar, “başlangıçta bireysel örnekler biçimindeyken, sonradan geleneksel bilimsel iletişim sürecinin çerçeve koşullarının tümünün sağlanarak gerçekleştirildiği alternatif bir yayıncılık modeline dönüşmüştür” (Polat, 2006: 56).

Swan ve Brown’a (2004) göre; Bilimsel makaleleri, ücretsiz olarak potansiyel okuyuculara ulaştırmanın başlıca iki temel yolu bulunmaktadır. Açık erişimli dergide yayınlanarak ya da herhangi bir erişim kısıtlaması olmadan, uzaktan taranabilir elektronik kurumsal açık arşivde depolayarak yapmak mümkündür.

2002 yılında Macaristan’da gerçekleştirilen Budapeşte Açık Erişim Girişimi adil ve etkin bir bilimsel iletişim sistemine geçmek stratejiler belirlenmesiyle sonuçlandı. Bunlardan ilki, hakemli ticari dergilerde yayımlanmış yayınlarını kişisel web sayfalarında ya da arşiv depolarında depolayabilme (“kendi kendine arşivleme”) ve bu yayınları ücretsiz olarak herkesin erişimine yayıncılar tarafından erişim hakkının tanınmasıdır. İkincisi ise, farklı finansal modellerle hakemlik ve yayın giderlerinin karşılanarak açık erişimli dergilerinde (open access journals) yayınlamasının önünü açmaktır (Tonta, 2006: 24). Açık erişim temelde 2 türlü yol izlenmektedir;

- Altın Yol (Gold OA Publishing)
- Yeşil Yol (Green OA Self Archiving)
 - Makalelerin kişisel web sayfası veya kişisel blogda paylaşılması
 - Kurumsal açık erişim arşivleri

3.3.1.1. Altın Yol (Gold OA Publishing)

Altın yol; “Çalışmaların, hakem değerlendirmelerinin yapıldığı, editör kurullarına sahip ve nitelik olarak ticari dergilerle karşılaştırılabilir dergilerde ücretsiz olarak yayımlandığı seçenektir” (Çelik, Gürdal, Ketten, Türkfıdanı ve Kutlutürk, 2013).

Bir yayının ücretsiz olarak erişilebilir olması, yayının kalitesiz olduğu anlamına gelmemektedir. Diğer bilimsel yayınlarda geçerli olan süreç açık erişim olarak sağlanan bilimsel yayınlar içinde geçerlidir. “Yazarlar bilimsel eserlerini açık erişim dergilerde ya da monografi dizilerinde yayımlar. Bu yayınlara Internet’e bağlı son kullanıcılar ücretsiz olarak erişebilirler. Telif hakkı genellikle yazarlarındır. Açık erişim yayınlar ücret ödenerek erişilen yayınlarla aynı süreçleri izler (örneğin, hakemlik), ama yayınların içeriğine açık erişim sağlar. Bir yayının kalitesiyle bu yayına erişim şekli arasında bir ilişki yoktur” (Tonta, 2014b: 420).

Akademik dergiler, gerek bilimsel iletişimi sağlamaları gerekse bilgiyi değerlendirme unsurları (editörlük, hakemlik vs.) ve güncel bilgiye erişim sağlamamıza olanak sunmaları bakımından çok önemlidir. Bilgilerin güncelliğinin korunması düşünüldüğünde bilgiye hızlı erişimin önemi bir kat daha artmaktadır. Buna karşın dergilerin sadece basılı formatta olması, kaynaklara erişimde yaşanan sıkıntılar ve geçen süreç bilginin güncelliğini kaybetmesine ve araştırma sonuçlarının beklenen etkiyi yaratması kolay olmamaktadır. (Ünal, Çakmak ve Uçak, 2014: 236). Fakat günümüzde elektronik yayıncılığın gelişmeye başlaması bu tür engelleri ortadan kaldırmaya başlamıştır.

Açık erişimli dergilerinin ortak özelliği, içeriklerini ücretsiz ve elektronik olarak okurlarına açmalarıdır. “Bilimsel iletişimin en önemli paydaşı olan bilim insanları, bilimsel bilgilerinin görünürlüğünü artırabilmek için bilimsel eserlerini Web sayfalarında ve/veya açık erişim arşivlerinde depolamaya ya da açık erişim dergilerinde yayınlamaya başlamışlardır” (Ertürk ve Küçük, 2010: 63).

Dünya çapında yayınlanmış süreli yayınlar hakkında bilgi sağlayan bibliyografik bir veri tabanı olan “Ulrichsweb Global Serials Directory” dizininin Kasım 2015 verilerine göre; süreli yayın türleri, formatları, yayın içerikleri, yayın durumları, yayıncılar ve çevrimiçi sağlayıcılar ile sayıları Tablo3.8’de belirtilmiştir.

Akademik/bilimsel dergi sayısı 174.642 ve hakemli dergi sayısı 85.410'dır. Bu dergilerin 129.212'üne çevrimiçi erişim sağlanabilmektedir. Bu dergilerin 249.63'ü sadece elektronik yayınlanmakta ve 16.576'sı açık erişimlidir. Türkiye'den 2.052 adet dergi bu dizinde yer almaktadır ve bu dergilerin 474 tanesine açık erişim olanaklı erişmek mümkündür.

Tablo 3.8 : Ulrichsweb Global Serials Directory

Sürekli yayın türleri	Formatlar	İçerik	Yayın Durumu	Yayıncılar	Çevrimiçi Sağlayıcılar
Dergi (145129)	Basılı (379622)	Akademik (174642)	Aktif (361489)	Routledge (3338)	EbscoHost (67746)
Dergi (86414)	Çevrimiçi (129212)	Ticari (105030)	Yayını Kesilmiş (138422)	Elsevier BV (2530)	HEAL Link (35819)
Monografik sürekli yayınlar (40596)	Mikro form (18266)	Tüketici (90637)	Araştırılmış / Sonuçlanmamış (35488)	B M I Research (2258)	Swets (32170)
Haber bülteni (36835)	CD-ROM (9733)	Devlet (22213)	Birleştirilmiş (6128)	Economist Intelligence Unit Ltd. (2085)	Copyright Clearance Center (30155)
Gazete (27408)	Föy Volan (7341)	Kurumsal (2562)	Askıya Alınanlar (2575)	Springer New York LLC (1777)	ProQuest (28920)
Rapor (15998)	E-posta (3464)	Bibliyografi (2276)	Duyurulmuş Ancak Yayınlanmamış (626)	Springer (1761)	Scholars Portal (23615)
Dizin (13464)	Ses (545)		Yayınlanacak (443)	Institute of Electrical and Electronics Engineers (1595)	Universitätsbibliothek Regensburg (23281)
Bülten (11755)	Braille (337)			Springer Netherlands (1515)	외국학술지지원센터 (FRIC) (19277)
El Kitabı / Kılavuz (8889)	Büyük Tip (270)			Wiley-Blackwell Publishing Ltd. (1342)	Gale (18906)
Tutanak (5709)	Video (26)			U.S. National Climatic Data Center (1328)	OhioLINK (18860)
Yıllık (2195)				vs.	vs.
Katalog (1266)					
Veri tabanı (1236)					
Özet/Dizin (1012)					

Türkiye'de, "bilimsel araştırmaların en yoğun üretildiği üniversitelerin yayın organları olan bilimsel dergilerin görünürlüğü ve erişilebilirliği hem üniversitelerin, hem de bu dergilerde yayın yapan araştırmacıların tanınırlığı, bilimsel iletişime ve topluma katkı sağlamaları açısından önemlidir. Araştırma sonuçlarından maksimum yararı sağlayabilmek için bu çalışmaların elektronik ortamda olması ve mümkünse açık erişime izin vermesi en idealidir. Günümüz bilgi teknolojileri her türlü bilgi kaynağının çevrimiçi ya-

yımlanması ve yönetilmesi için, web tabanlı, kullanıcı etkileşimini öne çıkaran içerik yönetim sistemlerine imkân sağlamaktadır” (Ünal, Çakmak ve Uçak, 2014: 237).

3.3.1.2. Yeşil Yol (Green OA Self Archiving)

Yeşil yol, “Yazarların açık erişimli veya ticari dergilerde yayımlanan çalışmalarının birer kopyasını kurumsal arşivlerde sakladığı seçenektir” (Çelik ve diğerleri, 2013). 2014 yılında gerçekleştirilen 3.Açık Erişim Çalıştayı resmi yazısında ; “Türk Yükseköğretim Sisteminin ürettiği tüm bilimsel çıktıların, üniversiteler tarafından oluşturulacak Kurumsal Akademik Arşivler aracılığı ile toplanması, düzenlenmesi, uzun süreli saklanması ve YÖK Başkanlığı’nda kurulacak Ulusal Akademik Arşiv sistemi üzerinden merkezi olarak harmanlanıp ulusal ve uluslararası tüm kullanıcıların erişimine sunulması hedeflenmektedir.” Şeklinde ifade edilerek üniversiteler bünyesinde oluşturulacak kurumsal arşivlerin, ulusal akademik arşivlerin oluşturulmasındaki önemi vurgulanmaktadır.

Bilimsel araştırmaların sonuçlarının açık erişim olarak yayınlanabilmesinin en kolay yolu; “kendi kendine arşivleme olarak tanımlanan, bilim adamlarının dergideki makalelerini yayınlanmadan önce veya yayınlandıktan sonra, açık elektronik arşivlere yerleştirilmesi ya da elektronik ortamda tutulmasıdır” (ANKOS, 2015b).

Kurumsal açık arşivler, bir makalenin bir web sitesinde ya da kurumsal bir arşivde yayınlanması olarak tanımlanabilir. Genellikle bu makalenin yayınlanmış son hali değil fakat kabul edilmiş versiyonudur (Taylor & Francis Group, 2014: 5).

Kurumsal açık arşiv, “bağlı oldukları kurumun entelektüel birikimini dijital ortamda bir arada toplayan, saklayan, koruyan ve dağıtımını sağlayan bir hizmetler bütünüdür. Kurumun araştırma sonuçları üzerindeki kontrolünü sağlamlaştırarak ve mevcut araştırmaya erişimi genişleterek, bilimsel iletişim sisteminin dağıtıcısı ve kritik bir bileşeni durumdadır” (Çoşkun, Bayram, Holt ve Karasözen, 2007: 3).

Kurumsal açık arşiv, “akademik bir kurumun entelektüel birikimini uygun ortamlarda bir araya toplayan, saklayan, koruyan, dizinleyen, yayınlayan ve engelsiz erişimini sağlayan hizmetler bütünüdür” (Çelik ve diğerleri, 2013).

“2001 yılında yayınlanan Budapeşte Açık Erişim Girişimi Bildirgesi sonrası KAA, yeşil yol (green road) olarak da ifade edilen kendi kendine arşivlemenin (self archiving) önemli bir aracı olarak görülmektedir” (Ertürk ve Şengül, 2012: 8).

Üniversiteler ve araştırma kuruluşlarının bünyesinde üretilen bilimsel yayınların, kurumsal arşivlerde depolanarak açık erişime sunulması için bazı politikalar geliştirilmektedir. “Avrupa Birliği (AB) 7. Çerçeve Programında bu amaçla bir pilot proje yürütmüş, 2014-2020 yıllarını kapsayan Horizon 2020 (Ufuk 2020) Çerçeve Programında ise AB desteğiyle gerçekleştirilen araştırmalardan üretilen yayınların kurumsal arşivler aracılığıyla ücretsiz erişime açılmasını zorunlu hale getirmiştir” (PASTEUR4OA, 2015a).

Kurumsal açık arşivlerin faydaları;

- “Kurumun genel olarak tanıtılmasında” katkı sağlar.
- Kurum’un Web üzerinde görünürlüğünün artmasında yardımcı olur.
- Bilimsel faaliyetlerin dünya çapında görünmesi ve paylaşılmasına olanak sağlar ve bu sayede daha fazla kişiye ulaşmasını sağlayarak hem görünürlük hem de atıf artışına katkıda bulunur.
- Farklı disiplinler arasında işbirliği imkânı sağlar.
- Kurumsal işbirliğinin artmasında yardımcı olur.
- Dijital ortama aktarılan ders materyallerinin paylaşımını kolaylaştırır.
- Bilgi paylaşımındaki süre azalacağından diğer bilimsel kaynakların üretilmesinde temel oluşturur.
- Dijital çıktıların toplanması, biriktirilmesi, yönetilmesi ve korunmasında faydalı olur

- Araştırmacının bağlı bulunduğu kurum tarafından desteklenen çıktılara, kurum tarafından tekrar ücret ödenmesini engelleyerek kurum ve ülkenin yararına maddi kazanç sağlar.

Açık erişim; bilimin temel değerlere geri dönüşü anlamına gelir. Bilimsel bilginin serbest değişimi kamuya ait talebin hedefleri ile çaba tekrarını önleyerek, fikri mülkiyete ve bilimsel çabanın gelişmesine katkıda bulunma ve bilgi tabanı oluşturulmasını destekler. Kısıtlı erişim alandaki çok uzun zamandan sonra üniversiteler, akademik alandaki kontrolü tekrar geri alacak gibi görünüyor (Swan ve Brown, 2004: 10).

Dijital kütüphaneler, üniversite topluluğunun çıktılarını yakalar ve muhafaza eder. Bazı kurumsal arşivler; bir üniversitenin kalitesinin somut göstergesidir ve araştırma faaliyetlerine toplumsal alaka göstermektedir. Böylece Üniversite'nin görünürlüğü, statüsü, kamu değeri artmakta ve bilimsel iletişimin değişen yapısında önemli bir bileşen olmaktadır. Genişleyen akademik toplulukların araştırmalarına erişim olanağı sunmaktadır (Crow, 2002).

Açık erişim yayıncılığın ve kurumsal açık arşivlerin günümüzde giderek artmasında bilgisayar ve internet kullanımının çok hızlı bir şekilde yaygınlaşması ve buna paralel olarak Web 2.0 teknolojilerinin gelişmesi çok büyük katkılar sağlamıştır. Özellikle yüksek öğrenim çevrelerinin açık erişimde aktif rol oynadığı göz önüne alındığında, üretilen akademik yayınların ne büyüklükte bir kitleye ulaştığı, ne kadar atıf aldığı ve yayınlandığı dergilerin etki faktörlerinin ne düzeyde olduğu gibi konular dergilerin tercih edilme nedenlerini etkiler boyutlara gelmiştir. Açık erişim ile sunulan yayınların yazarlarının ticari yayınlara oranla daha çok atıf aldığı gözlemlenmekte ve bu değişim Wiley¹⁴, Springer¹⁵, Elsevier¹⁶, EBSCO, Cambridge journals¹⁷, Oxford journals¹⁸, Nature Publis-

¹⁴ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için: <http://www.wileyopenaccess.com/view/journals.html>

¹⁵ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için : <http://www.springeropen.com/journals>

¹⁶ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için : <https://www.elsevier.com/about/open-science/open-access/open-access-journals>

¹⁷ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için : <http://journals.cambridge.org/action/displaySpecialPage?pageId=4576>

hing¹⁹, Taylor & Francis²⁰, Sage²¹ gibi birçok uluslararası yayıncının da zaman içerisinde açık erişimin önemini kavrayarak kendi bünyelerinde açık erişim politikaları oluşturmalarına neden olmuştur.

Günümüzde, açık erişimli dergilerinin bir arada sunulduğu ve dergi içeriklerinin taranabildiği çeşitli rehberler bulunmaktadır. Açık erişimli dergilerin sayısında yaşanan artışla birlikte farklı kişiler ve kurumlar tarafından rehberler hazırlanmış ve geliştirilmiştir. Bu listeler ve rehberler her geçen gün artmaktadır (Polat, 2006: 64; Afzali, 2009: 18).

Kasım 2015 itibariyle “Açık Erişim Girişimi” (OAI)’ne kayıtlı toplam 2987 açık erişim arşivi bulunmaktadır. Bütün ülkelerde kurulan “açık erişim sistemleri”, Açık Erişim Arşivleri Rehberinde (DOAJ) listelenmektedir.

3.3.4. OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories)²²

Nottingham ve Lund Üniversiteleri tarafından geliştirilen “Açık Erişim Arşivleri Rehberi” dünya çapında kurumsal açık arşivlerin kalite ve güvence listesini sağlar. Kurumsal açık arşiv sitelerinin listesini veren ve içerikleri üzerinde toplu arama yapamaya aracılık eden bir dizindir. En iyi uygulamaları paylaşmak ve arşiv altyapısının kalitesini geliştirmek için hem arşiv yöneticilerine hem de servis sağlayıcılara araç ve destek sağlar. OpenDOAR’da bulunan yayınların kaynak türlerine göre dağılımı ve yüzdeleri Tablo 3.9’da belirtilmiştir.

Tablo 3.9’da belirtildiği gibi OpenDOAR’ın toplam içeriğinin 1.975 (%21,97) makaleden ve 1.574 (%17,51) adet tezden oluşmaktadır.

¹⁸ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için : <http://www.oxfordjournals.org/en/oxford-open/index.html>

¹⁹ Detaylı bilgi ve AE dergi listesi için : <http://www.nature.com/openresearch/publishing-with-npg/nature-journals/>

²⁰ <http://www.tandfonline.com/page/openaccess/openjournals>

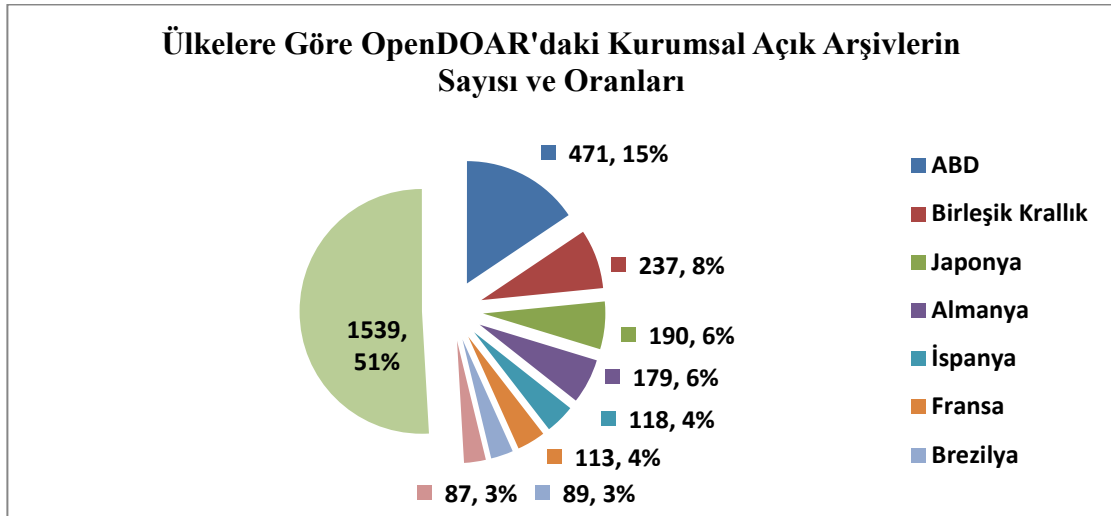
²¹ <http://sgo.sagepub.com/>

²² OpenDOAR ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. <http://www.opendoar.org/>

Tablo 3.9 : OpenDOAR’da Bulunan Yayınların Kaynak Türlerine Göre Dağılımı ve Yüzdeleri

OpenDOAR		
Açık Arşiv	Arşiv	%
Makale	1975	21,97
Tezler	1574	17,51
Kitap/Kitap Bölümü	1069	11,89
Yayınlanmamış Rapor/Çalışma Dokümanları	1035	11,51
Konferans ve Çalıştay Bildirileri	1007	11,20
Multimedya ve Görsel-İşitsel materyaller	678	27,54
Diğer Özel Türler	488	5,42
Öğrenme Nesneleri	468	5,20
Bibliyografik Referanslar	420	4,67
Veri Setleri	142	1,57
Patentler	87	0,96
Yazılım	45	0,50
	8988	100

Halen yaklaşık 2.987’den fazla açık erişim arşivi aracılığıyla ücretsiz olarak erişilebilmektedir. Bu arşivler üzerinde ortak arama yapan “OAİster” adlı bir arama motoru geliştirilmiştir²³. Açık Erişim Arşivlerinde yer alan kaynaklar “Google Scholar” (scholar.google.com) arama motorunun örümcekleri tarafından da taranmaktadır.

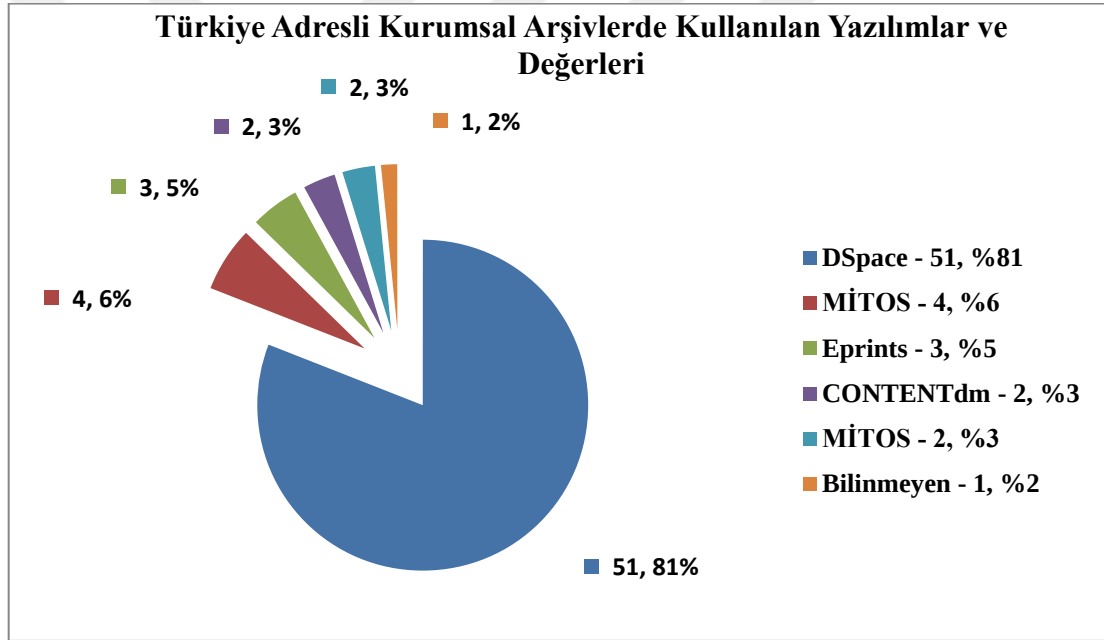
Şekil 3.9 : Ülkeler Göre OpenDOAR'daki Kurumsal Açık Arşivlerin Sayıları ve Oranları

Kaynak: (OpenDOAR, 2016)

²³ Detaylı bilgi için bkz. (oaister.umdl.umich.edu/o/oaister)

Şubat 2016 itibariyle ABD’de 471, İngiltere’de 237, Japonya 190, Almanya’da 179, İspanya 118, Fransa 113, Brezilya’da 89, Türkiye’de 63 açık erişim arşivi bulunmaktadır. Şekil 3.9’da belirtildiği gibi OpenDOAR’daki 62 tane Türkiye adresli kurumsal açık arşivde kullanılan yazılımların başında 51 (%81) ile yine ilk sırada yer almaktadır.

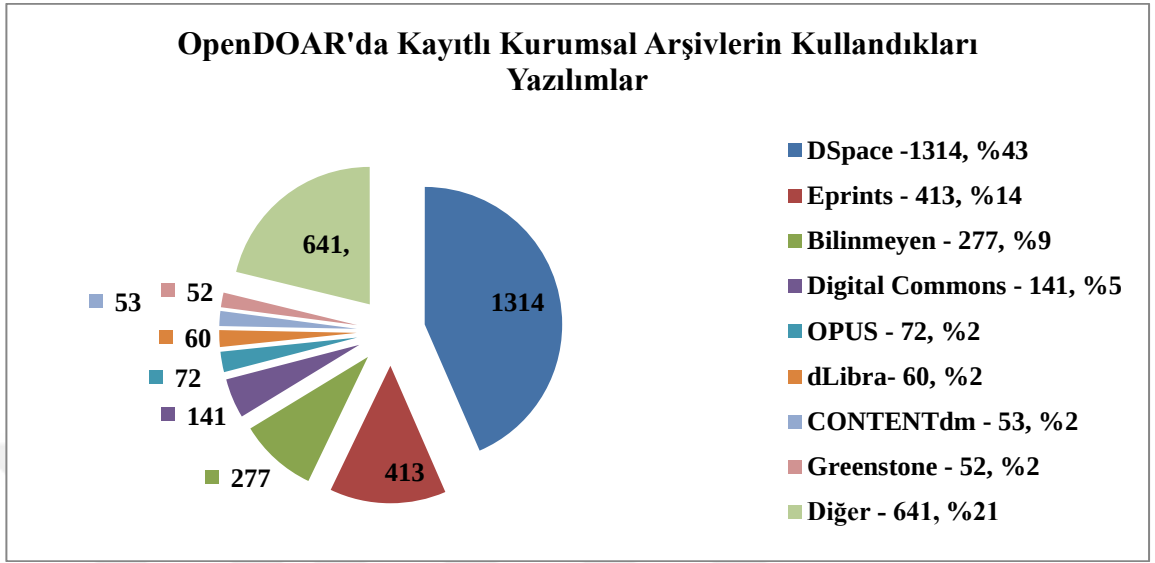
Türkiye’deki kurumsal açık arşivlerin detaylı listesi EK 7’de belirtilmiştir. EK 7’de yer alan Türkiye adresli 62 OpenDOAR’a kayıtlı açık erişim sistemi olarak kullanılan yazılımlar ve değerleri Şekil 3.10 da belirtilmiştir.

Şekil 3.10 : Türkiye Adresli Kurumsal Arşivlerde Kullanılan Yazılımlar Ve Değerleri

Kaynak: (OpenDOAR, 2016b)

Şubat 2016 itibariyle OpenDOAR’da yer alan 62 tane kurumsal açık arşivin 51 tanesinde DSpace yazılımı kullanılmaktadır. Şubat 2016 verilerine göre, OpenDOAR’da yer alan 3023 adet kurumsal arşivde kullanılan yazılımlar Şekil 3.11’de belirtilmiştir.

Şekil 3.11 : OpenDOAR'da Yer Alan Tüm Kurumsal Arşivlerde Kullanılan Yazılımlar

OpenDOAR'da yer alan 3.023 tane kurumsal açık arşivin 1.314 (%43,6) tanesinde kullanım oranı olarak DSpace ilk sırada yer almaktadır.

3.3.5. DSpace

DSpace; kurumlar bünyesinde üretilen bilimsel yayınların açık erişime sunulması için kullanılan “açık kaynak kodlu” bir kurumsal arşiv sistemidir. Dünya üzerinde 3000’den fazla kurum yayınların uzun süreli depolanması, korunması ve erişime sunulması için Dspace yazılımını kullanmaktadır (YÖK, 2015).

DSpace; dijital varlıkların yönetimi için açık kaynaklı bir yazılım paketi sağlamaktadır. Sık sık kurumsal arşiv depoları oluşturmak için kullanılmaktadır (Kurtz, 2010: 40). DSpace, kurum bünyesinde üretilen entelektüel çıktıları tutma, depolama, indeksleme, koruma, saklama, tekrar yayma amacıyla geliştirilmiş bir kurumsal arşiv sistemidir.

ANKOS AEKA Grubu tarafından önerilen DSpace, “yazılımı kurumsal arşiv kurmak için uygun bir sistemdir çünkü DSpace kurumsal arşivlerin oluşturulması,uluslararası sistemlerle uyumlu çalışabilmesi ve amacına ulaşabilmesine aracılık edecek özelliklere ve desteğe sahiptir. Öte yandan akademik kurum ile araştırmacıların tanınırlığına önem-

li katkı sağlayacak, araştırmaların etkisini artıracak ve çeşitli istatistiksel analizlerinin yapılmasına imkân verecek bir alt yapı sunmaktadır” (Çelik ve diğerleri, 2013).

Şekil 3.10’da belirtildiği gibi birçok özelliği olan DSpace programının Türkiye’deki kurumlar arasında da yaygın bir kullanımı bulunmaktadır²⁴.

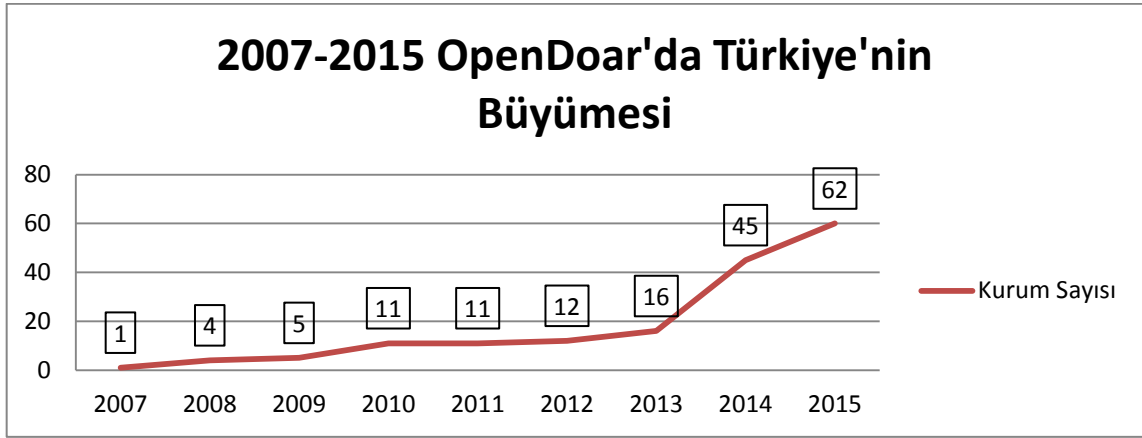
Tablo 3.10: DSpace’in Bazı Özellikleri

Adresi	http://www.dspace.org/
Amacı	DSpace, kurum bünyesinde üretilen entelektüel çıktıları tutmak, depolamak, indekslemek, korumak, saklamak, tekrar yaymak amacıyla geliştirilmiş bir kurumsal arşiv sistemidir.
Özellikleri	- Tüm içerik (word, ppt, pdf, video gibi) türlerini kabul eder, - Dublin Core üst veri standartlarını kullanır, - Özelleştirilebilir web ara yüzünü destekler, - OAI uyumludur, - Ekleme/çıkarma yeteneği vardır, - Onaylama, düzeltme, ret veya yazara dönülerek “işlemi azaltma” yoluyla içeriği oluşturma seçeneklerine sahip iş akışı özelliği vardır, - Lucene arama motoru ile üst verilerde ve tam metinde arama imkânı verir, - Tek merkezli olmayan sunuş işlemi sağlar, - Java API aracılığıyla geliştirilebilir, - PostgreSQL veya SQL veri tabanlarını kullanır, - Çoklu dil seçeneği vardır, - RSS desteği vardır, - OpenAIRE uyumludur.
Destek	https://wiki.duraspace.org/display/DSPACE/Home
Kullanıcılar	http://registry.duraspace.org/registry/dspace

Kaynak: Çelik ve diğerleri (2012).

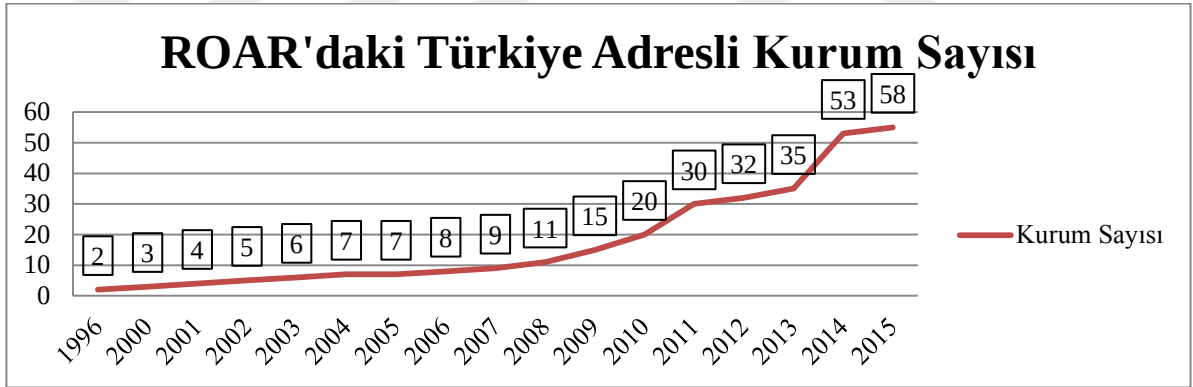
Türkiye’den bir kurumun OpenDOAR’a dahil edildiği günden Kasım 2015 tarihine kadar geçen süreçte Türkiye’nin çok hızlı bir yol aldığı görülmektedir.

²⁴ DSpace ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. <http://www.dspace.org/>

Şekil 3.12 : 2007-2015 OpenDOAR'da Türkiye'nin Büyümesi

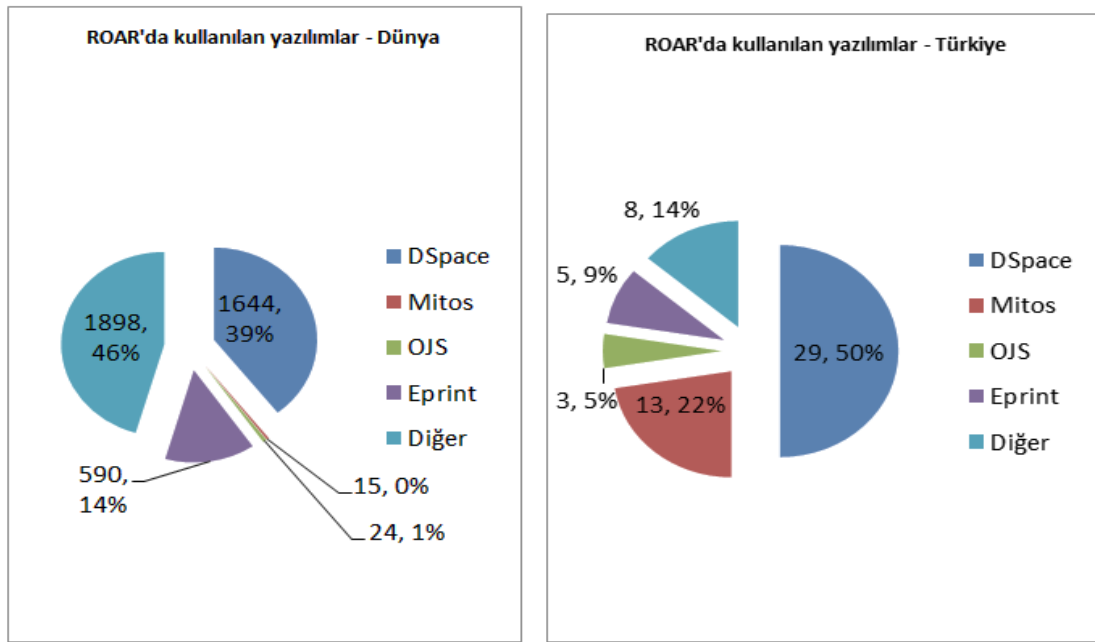
Şekil 3.12’de belirtildiği gibi en fazla artış 2013-2015 yılları arasında görülmektedir. Diğer bir kurumsal dijital arşivlerin listesini veren bir dizin ise ROAR (Registry of Open Access Repositories)’dır. ROAR’da yer alan Türkiye adresli kurum sayısı ise Şubat 2016 verilerine göre Şekil 3.13 de belirtilmiştir.

Şekil 3.13 : ROAR'daki Türkiye Adresli Kurum Sayısı

YÖK Başkanlığı tarafından Üniversitelere gönderilen 20.02.2014 tarih ve 10499 sayılı yazısında “Üniversitelerimizde kurumsal arşivlerin kurulması, bunların YÖK bünyesinde kurulacak merkezi açık erişim arşiv sistemi aracılığıyla harmanlanması ve dünya bilim çevrelerinin hizmetine sunulması amacıyla bir proje başlatılmış bulunmaktadır” ifadesi kullanılmaktadır. Bu açıklamadan yola çıkarak, Türkiye için son yıllarda gelişmekte olan kurumsal arşiv kavramı öncelikli olarak YÖK’ün de son yıllardaki desteği ile gidecek artması beklenmektedir.

ROAR’da bulunan kurumların kullandıkları yazılımlar, dünya ve Türkiye olarak karşılaştırılması Şekil 3.14’te belirtilmiştir. Şekil 3.14: ROAR’da bulunan kurumların kullandıkları yazılımlar Şubat 2016 verilerine göre; dünyada ve Türkiye’de kullanılan yazılımların, kullanım sayıları ve oranları karşılaştırmalı olarak şekil 3.14 de belirtilmiştir. Dünya çapında ROAR’da yer alan 4171 kurumsal arşivin 1668 (%39) tanesinde DSpace kullanılırken ROAR’da yer alan 58 tane Türkiye adresli kurumsal açık arşivde kullanılan yazılımların başında 29 (%50) ile DSpace gelmektedir.

Şekil 3.14 : ROAR’da Kullanılan Yazılımlar (Dünya – Türkiye)

3.4. Yayıncı Politikaları Rehberleri

3.4.1. SHERPA/RoMEO

Açık erişim, “konusunda yayıncı politikalarına toplu olarak ulaşmayı sağlar. Çalışmasını açık erişim sunmak isteyen araştırmacılar, bu listede yayıncılar için, ön baskı; son baskı; yayıncı tarafından belirtilmiş koşulları; ilgili yayıncının telif hakları politikasına doğrudan bağlantı ve yayıncı türü (yeşil, mavi, sarı, beyaz) bilgisini bulabilirler” (Gürdal, Bulut ve Kafalı, 2013).

Mayıs 2016 itibariyle Sherpa/Romeo veri tabanını tüm dünyadan 2208 yayıncıyı bünyesinde bulundurmaktadır²⁵. Bu yayıncıların 861(%39) tanesi yeşil, 737 (%33) tanesi mavi, 147 (%7) tanesi Sarı ve 463 (%21) tanesi ise beyaz renklidir. Tablo 3.11 incelendiğinde bu yayıncıların %79’ünün arşivleme politikası olarak kendi kendine arşivlemeye izin verdiği görülmektedir.

Tablo 3.11 : Romeo Renkleri²⁶

ROMEO renkleri	Arşivleme Politikası (Kurumsal Arşivlere İzin Verilen Eser Sürümü)	Tüm dünyadaki yayıncılar	Yayıncıların %
<u>Yeşil</u> ²⁷	Ön sürüm ve son sürüm veya basılı sürüm	861	39
<u>Mavi</u>	Son sürüm veya basılı sürüm	737	33
<u>Sarı</u>	Ön sürüm	147	7
<u>Beyaz</u>	Sürümü belirsiz	463	21

Kaynak: (ROMEO, 2016)

Tablo 3.12’te 4 farklı renkle tanımlanan politikaların, yayıncıların finansal modelleriyle ilişkisi bulunmamaktadır ve bu anlamda bir yaptırımı da yoktur. Yayıncı, bu renklerden herhangi birini benimseyip benimsemediğine ilişkin bir strateji izlemeyebilir.

Romeo, İngiltere Yüksek ve İleri Eğitim Konseyi tarafından 2006’da akademik ve araştırma camiası adına ulusal düzeyde sayısal içerik için pazarlık etme, sağlama ve lisansının alınması amacıyla kurulan JISC (Joint Information Systems Committee) tarafından finanse edilmektedir. Nottingham Üniversitesindeki bu hizmet İngilizce, İspanyolca, Macarca, Hollandaca ve Portekizce olmak üzere beş dilde verilmektedir.

²⁵ Sherpa/Romeo veri tabanı bünyesinde yer alan tüm yayıncıların listesini, yayın politikalarına ve dergi listeleri için bkz. <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/>

²⁶ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.sherpa.ac.uk/romeoinfo.html>

²⁷ Romeo renkleri içerisinde belirtilen “yeşil renk” açık erişimde izlenen temel yollardan bir tanesi olan “yeşil yolun” bir uzantısıdır.

Tablo 3.12’de belirtildiği gibi Türkiye’den Romeo renklerine sahip 27 yayıncı bulunmaktadır. 9 yayıncı “yeşil” rengi yani yeşil yolu benimserken 16 yayıncı “mavi” 2 yayıncıda “beyaz” rengi benimsemektedir.

Tablo 3.12 : Türkiye’deki Yayıncılar ve Romeo Renkleri

	Yayıncı	ROMEO rengi
1	Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi	Mavi
2	Anadolu University	Yeşil
3	Çankırı Karatekin University	Beyaz
4	Atatürk University, Faculty of Agriculture, Plant Protection Department, Insect Biodiversity Research Group	Mavi
5	Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi, Biyofizik Anabilim Dalı (Celal Bayar University, Faculty of Medicine, Department of Biophysics)	Beyaz
6	Doğuş Üniversitesi (Dogus University)	Mavi
7	Emine	Yeşil
8	Eurasian Publications	Yeşil
9	Eurochem Publishing	Mavi
10	Gazi Üniversitesi, Dış Hekimliği Fakültesi	Yeşil
11	General Directorate of Mineral Research and Exploration	Yeşil
12	GESDAV (Foundation for Education, Health, Social Cooperation and Solidairty of the People of the Gulhane)	Mavi
13	KSP Journals	Mavi
14	Pamukkale University, Faculty of Engineering	Mavi
15	Pediatric Urology Case Reports	Mavi
16	Psikiyatride Guncel Yaklasimler	Mavi
17	Science-line Publishers	Yeşil
18	ScientificWebJournals (SWJ)	Yeşil
19	Tübitak Dergi Park	Mavi
20	Türk Eğitim Derneği (Turkish Education Association)	Mavi
21	Türk Kimya Derneği (Turkish Chemical Society)	Yeşil
22	Turkish Federation of Pathology Societies	Mavi
23	Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi	Mavi
24	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı	Yeşil
25	Yerküre Tanitim ve Yayıncılık Hizmetleri	Mavi
26	Yildiz Technical University	Mavi
27	Creative Commons Attribution Non-Commercial	Mavi

Kaynak: (ROMEO, 2015)

Yayın üreten kişiler, yayınlarını kendilerini elektronik ortama aktarabilirler. “Buna göre yazarlar, arşivde yer alacak ve daha önce bir başka yerde yayınlanmış çalışmalarını önceki yayınlandığı ortamda bulunduğu biçimle olduğu gibi kopyalayarak arşivlemedikleri sürece ulusal ya da uluslararası telif hakları yasasını ihlal etmiş olmayacaklardır. Ancak yayınevleri ile yaptıkları sözleşmede kurumsal arşiv politikası olan açık erişim ilkelerini

benimsemeyen bir yayınevi ile anlaşma imzalanması durumunda söz konusu eserler arşivlenemezler. Bununla beraber, yurt dışında açık erişim hareketini destekleyen yayınevlerinin sayısı her geçen gün artış göstermektedir” (ANKOS, 2015c).

Şekil 3.15’te 2004 – 2015 arasında Sherpa/Romeo’daki yayıncı sayıları belirtilmektedir.

Şekil 3.15 : 2004-2015 Arasında SHERPA/ROMEO'daki Yayıncı Sayıları

Şekil 3.15’te belirtildiği gibi 2004-2015 arasında yayıncı sayısının da muazzam bir artış görülmektedir. Bu da yayıncıların politika belirleme konusunu çok önemsediklerinin bir göstergesi olarak kabul etmek mümkündür.

Açık erişim yayıncıları ve dergileri tarafından kabul edilen alternatif bir model ise “ticari yaklaşımı” benimsemektedir. Bu yayıncıların başında da “BioMed Central” gelmektedir.

- STM (Bilim, Teknoloji ve Tıp) konularında 286 hakemli açık erişim yayını içermektedir²⁸.
- BioMed Central; bilim, teknoloji ve tıp (STM) alanlarının önde gelen yayıncılarından Springer’in bir parçasıdır.
- Makale işlem ücreti (APC – “Article Processing Charges”) sistemi ile çalışan BioMed Central gelirinin büyük bir bölümünü de bu sayede sağlamaktadır.
- Dağıtım ve kullanıma uygun Creative Commons Lisansı (CC BY) ile lisanslandırılmış olan yayınlar sürekli olarak internet üzerinden taranabilmektedir.

²⁸ BioMed Central da yer alan tüm açık erişimli dergi listesi için bkz.
<http://www.biomedcentral.com/journals>

Yayın sayılarındaki artış, kütüphane bütçeleri tarafından karşılanamaz hale geldiğinden bilimsel yayıncılık için yenilikçi bir yaklaşım olarak ortaya çıkan model günümüzde de gelişmeye devam etmektedir. BioMed Central (2015)’da yayınlanan “BioMed Central journals see growth in impact” başlıklı makalede, “JCR 2015 verilerine göre, BioMed Central bünyesinde bulunan 175 derginin 104 tanesinin kendi alanlarındaki dergilerin arasında etki faktörü üst sıralarda yer almaktadır.” şeklinde vurgulanmaktadır. Sherpa/Romeo’da yer alan yeşil yayıncı rengine sahiptir. Açık erişim olarak yayın hayatına devam eden bu dergiler, günümüzde açık erişim yayıncılığın güvenilirliği açısından da önem taşımaktadır. Diğer önemli bir örnek olarak ise “PLOS” (Public Library of Science) dır.

PLOS; bilim ve tıp alanlarında ilerlemeyi hızlandırmak ve araştırma iletişimde dönüşüm yaratmak için kurulmuş, kar amacı gütmeyen bir kuruluştur (PLOS, 2016). Açık erişim, bilimsel araştırmalar yaymak için kullanılan bir araçtır ve geleneksel abonelik modellerinden farklıdır.

Şubat 2016 itibariyle DOAJ’ da indekslenen 11.297 derginin 329 tanesi Türkiye adreslidir. 11.297 derginin 1355 tanesi “makale işlem ücreti” (APC) talep etmekte ve Türkiye adresli toplam 7 tane dergi bu sistemde yayın hayatına devam etmektedir.

Tablo 3.13 : Makale İşlem Ücreti Talep Eden Türkiye Adresli Dergiler (DOAJ)

Dergi Adı	Eklenme Tarihi	Konu
International Journal of Finance & Banking Studies	2013	Sosyal bilimler, ticaret
Eurasian Journal of Business and Management	2014	Sosyal bilimler, ticaret
International Electronic Journal of Elementary Education	2009	Eğitim
Journal of World's Poultry Research	2015	Tarım, hayvancılık, veterinerlik
Eurasian Journal of Social Sciences	2014	Eğitim, sosyal bilimler
Eurasian Journal of Economics and Finance	2014	Sosyal bilimler, finans
Journal of Sports Science and Medicine	2003	Spor bilimleri, coğrafya, antropoloji

3.4.2. Dulcinea²⁹

İspanyol bilimsel dergilerine ait kendi kendine arşivleme (self-archiving) politikalarını içeren veri tabanına verilen isimdir. Veri tabanı İngilizce ve İspanyolca olmak üzere 2 farklı dil seçeneğine sahiptir.

Dulcinea; “web sayfasından dergi ve yayıncı ismi ile tarama yapılabilir. Bunun yanı sıra SHERPA/ROMEO tarafından kullanılan renkler taksonomisi ile de tarama mevcuttur” (Abad García, Falgueras, Melero ve Rodríguez-Gairín, 2010: 289). Bunun yanı sıra dergileri konularına göre taramak mümkündür. Dulcinea, açık erişim ve kendi kendine arşivlemeye yönelik İspanyol dergilerinin editoryal politikalarını özetlemektedir.

3.4.3. Project Blimunda

Ulusal Bilim Vakfı (National Foundation for Scientific Computing - FCCN) tarafından desteklendi ve finanse edildi. Kendi kendine arşivleme için ulusal yayıncıların ve bilimsel dergi politikalarını derlemek, Bu bilgileri SHERPA/ROMEO veri tabanına dâhil et-

²⁹ Detaylı bilgi için : <http://www.accesoabierto.net/dulcinea/>

tirmek ve SHERPA/ROMEO web sayfasının Portekizceye çevrisini sağlamak amaçlı oluşturulmuş bu proje amaçlarına ulaşmış başarılı bir projedir.

3.4.4. Héloise³⁰

Kendi kendine arşivleme üzerine ve Fransızca olarak yayıncı politikalarını içeren bu portal, SHERPA/Romeo'nun açık erişim yayınları için rehber bir kaynaktır.

3.5. Dünya’da ve Türkiye’de Açık Erişim Dergi Kullanımı

Açık erişim hareketi sonucunda, dünyada açık erişim arşivlerinin kurulmasına başlanmıştır. Bununla birlikte üniversiteler ve araştırma kuruluşları, görevli akademisyenlerin ve araştırmacıların ürettikleri bilimsel yayınları kurumsal arşivlerde depolanmaya ve internet üzerinden erişime açmaya başlamıştır. Oluşturulan tüm açık arşivlerin bir araya getirmek için ise “Açık Arşivler Girişimi”³¹ (Open Archives Initiative) başlatılmıştır (Tonta, 2006: 26). Kurumsal Açık Arşivler, “Türkiye’de on yılı aşkın bir geçmişi bulunmaktadır. İlk örnekler kurumların Web sitelerinde, belli bir standart gözetmeksizin sadece bir cins içeriğin serbest erişimine dayandırılmıştır. Bu içeriklerin önemli bir özelliği geçmişte herhangi bir platform üzerinde yayınlanmış olmamasıdır. 2001 yılında Ankara Üniversitesinde araştırma proje raporlarının bir bölümü ile 2003 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesinde bir kısım tezler Web sitelerinde tam metin olarak erişilmeye başlanmıştır” (Ertürk ve Şengül, 2012: 8). Yaşanan bu gelişmelere karşın açık erişim hareketini etkileyen 2 temel sorun bulunmaktadır.

3.5.1. Telif Hakları ve Lisanslandırmalar

Telif Hakları;

- Bir ürünün yayını, yeniden basımı, dağıtımı, uyarlanması, gösterimi ya da sahnelenmesi hakkıdır.
- Herhangi bir bilgi veya düşünce ürününün kullanılması ve yayılması ile ilgili hakların, yasalarla belirli kişilere verilmesidir. Kısaca, orijinal bir yaratının kopyalanmasına veya kullanılmasına izin verme hakkıdır.

³⁰ Detaylı bilgi için bkz. <http://heloise.ccsd.cnrs.fr/>

³¹ Detaylı bilgi için bkz. www.openarchives.org

- Telif hakkı, genellikle belirli bir süre için geçerlidir. Sembolü çember içinde bir "C" harfidir, © harfi üzerinde bulunduğu yaratının telif haklarının korunduğunu belirtir ve İngilizce "copyright" kelimesini ifade eder (Al, 2013).

Telif hakkı, “Basılı mekanik veya elektronik ortamda üretilmiş her türlü bilginin basım, çoğaltma ve yayım hakkının, o bilgi üreten eser sahibine tanınmış yasal ve bireysel bir haktır. Telif hakkı aslında fikri mülkiyet hakkı içinde alınan bir kavramdır. Fikri mülkiyet hakkı patent, tescil gibi hakları da kapsamaktadır” (Atılğan, 2002).

Kısaca belirtmek gerekirse telif hakkı, “Kişinin her türlü fikri emeği ile meydana getirdiği ürünler üzerinde hukuken sağlanan haklardır.”

Günümüzde elektronik yayıncılığın artması eser sahiplerini, yayıncı kuruluşları ve araştırmalara destek veren kuruluşları, hatta kullanıcıları da ilgilendiren bir telif hakkı sorununu gündeme getirmiştir.

Yayınlanan her türlü yayın, yayını üreten ve kullananların haklarının korunması amacıyla belirli bir lisans anlaşmasını zorunlu kılar. 1948 Tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 27’inci Maddesinde “1. Herkes toplumun kültürel faaliyetine serbestçe katılmak, güzel sanatları tatmak, bilim alanındaki ilerleyişe katılmak ve bundan yararlanmak hakkına sahiptir. 2. Herkesin sahibi bulunduğu (yarattığı) her türlü bilim, edebiyat veya sanat eserinden doğan manevi ve maddi yararlarını korunmasını isteme hakkı vardır.” şeklinde belirtilmektedir.

3.5.1.1. Telif haklarını Özellikleri

Bilimsel literatür çeşitli şekillerde daha yaygın olarak erişilebilir hale gelmektedir. Bazı dergiler, geniş lisans sözleşmeleri kapsamında amaçlanan kitlenin büyük çoğunluğu için erişilemezken, bazı dergiler ise kamuya açık olarak hiçbir ücret ödemedi bütünüyle erişilebilir durumdadır. (Pringle, 2004). Buna karşın, kurumsal açık arşivler ve/veya kişisel arşivleme yöntemleriyle oluşturulan arşivler telif hakları konusunda ticari yayıncılar ile zaman zaman ters düşerken, bu durum açık erişim yayıncılıkla ticari yayıncılık

arasında çözülmesi gereken ayrı bir problemi doğurmaktadır. Suber (2003) “How should we define open access?” makalesinde, açık erişimin önündeki engellerin sadece ücretlendirme değil buna ek olarak telif hakları yasası, sözleşmeler, yazılımsal ve donanımsal problemler olduğundan bahsederek farklı kişi ve kurumların farklı durum ve izin engelleri ile karşı karşıya gelebileceğini vurgulamaktadır.

Günümüzde, “bilimsel dergi yayıncılarının %90’ından fazlası, makalenin açık erişimdeki kopyası ile kendi dergilerinde yayınlanan kopyasının aynı olmaması koşuluyla buna izin vermektedir” (ANKOS, 2015b).

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Genel Müdürlüğüne göre telif haklarının genel özellikleri;

- Telif Hakkının doğması için tescile gerek yoktur. Fikir ve sanat eserleri üzerindeki haklar eserin üretilmesiyle birlikte doğar.
 - Telif hakları soyut niteliğe sahiptir. Telif hakları ile koruma altına alınan, insan düşüncesinin yarattığı maddi olmayan mallardır. Telif hakları somutlaştığı maddeden ayrı ve bağımsız bir varlık ve hukuki değere sahiptir.
 - Telif haklarında ülkesellik ilkesi geçerlidir. Koruma hangi ülkede talep ediliyorsa koruma şartları o ülke mevzuatına göre belirlenir.
 - Mutlak hak niteliğine sahiptir. Telif hakları herkese karşı ileri sürülebilirler. Ancak toplum menfaatinin korunması gibi nedenlerle bu mutlak hakka çeşitli sınırlamalar getirilmiştir. Mutlak hakka getirilen sınırlandırmalar: Kamu düzeni, genel ahlak, kamu yararı gibi sebeplerle getirilen sınırlamalar ve hususi menfaat (şahsi kullanım vs.) yararına getirilen istisnalardan oluşmaktadır. (Örneğin, bir eserin kâr amacı güdülmeksizin, şahsi kullanım amacıyla çoğaltılabilmesi mümkündür.)
 - Fikri mülkiyet hakları belli bir süre boyunca korunurlar.(fikir ve sanat eserlerinde 70 yıl vs.)
 - Fikir ürünleri somutlaştıkları eşyadan ayrı ve bağımsız bir hukuki statüye sahiptir.
- Fikri ürünler özel kanun, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde düzenlenmektedirler (Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü, 2014).

Bilimsel yayınların açık erişimlerde yer almaya başlamasıyla birlikte, telif hakları konusu gündeme gelmiştir. Üretilen yayınlar üzerinde maddi ve manevi olarak hem kişisel hem de kurumsal haklar belirlenmeye başlamıştır. Dolayısıyla beraberinde bazı tartışmaları da gündeme getirmiştir. Ticari yayıncıların haklarını lisans anlaşmalarıyla koruma yoluna gitmelerine karşın bilim insanlarının kendi telif haklarının da bu kapsamda değerlendirilmesi yönündeki hususlar araştırılmaya başlanmıştır. (Alır, 2010).

Bunun sonucunda telif hakları ve elektronik yayıncılık alanlarında bazı girişimler ortaya çıkmıştır. Özellikle “Creative Commons” lisansları bu kapsamda ele alınabilir.

“Dijital materyallere iliştilirilen bir lisans, kullanıcılara bilimsel materyallerin hangi koşullar altında kullanılabileceğini açıklar. Arşivler aracılığıyla sağlanan tüm materyaller yeniden kullanımı kolaylaştırmak için lisanslandırılmalıdır. ‘Creative Commons’ lisansları dünya çapında en yaygın kullanılanlardır ve kullanıcıların insanlara ve makinelere karşı haklarını ve yükümlölüklerini açık bir şekilde tanımlamaktadır” (Tonta 2014: 15).

“Yayınevleri ağır lisans koşulları ile eserlerin telif haklarını elde etmekte, bununla birlikte kurumlar veya kişiler kendilerinin yazdığı ya da katkılarının olduğu eserlere ulaşmak için ciddi miktarda bütçeler ayırmak zorunda kalmaktadır. Bu tür sorunlar karşısında eserlere erişimin artırılmasını amaçlayan yeni telif hakkı uygulamaları ve lisans modelleri oluşturulmaktadır. Telif hakları ile ilgili güncel gelişmeler; açık arşivler ve Creative Commons lisansları ve kullanımı, ek telif sözleşmeleri gibi güncel gelişmelere ele alınmaktadır” (Alır, 2010).

3.5.1.2.Creative Commons (CC)

Günümüzde, “elektronik ortamda bulunan bilimsel çalışmaların farklı kitlelerce daha geniş kullanımı sağlamak amacıyla; telif hakkı sınırlarını yazarın belirlediğı ‘Creative Commons’ lisanslarının kullanımı teşvik edilmektedir” (ANKOS, 2015b). “Creative Commons telif hakkı lisansları ve araçları, kanunun oluşturduğu geleneksel ‘tüm hakları saklıdır’ yapısı içinde bir denge oluşturur” (Creativecommons, 2015). Böylece açık erişim modeliyle iyi örtüşen Creative Commons çok sık olarak kullanılmaya başlanmıştır. Tüm Creative Commons Lisanslarının ortak noktası eserin kopyalanabilir, çoğaltılabilir ve görüntülenebilir olmasıdır.

Tablo 3.14'te belirtildiği gibi özel olarak hazırlanmış lisans anlaşma seçenekleri sunulmaktadır. Bu sayede telif hakkı ihlali yapılmadan elektronik ortamda erişim sağlamayı mümkün kılmaktadır.

Tablo 3.14 : Temel CC Koşulları

Koşul adı	Logo	Özellikler
by: Atıf Gerekli (Attribution)		Eser kopyalanabilir, dağıtılabilir, görüntülenebilir ve üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir (Atıf yapmak şartıyla).
sa: Aynen Paylaşım Şartı İşleme (Share Alike)		Eserin kopyalarından ya da eserden üretilmiş eserlerde de aynı lisans kullanılmalıdır.
nc: Gayri Ticari (Non-Commercial)		Ticari olmamak koşuluyla eser kopyalanabilir, dağıtılabilir, görüntülenebilir ve üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir.
nd: İşlemeye Kapalı (No Derivatives)		Eser üzerinde değişiklik yapılmadan kopyalanabilir, dağıtılabilir ve görüntülenebilir fakat eserden eser üretilmez.

Kaynak: (Creativecommons, 2015)

Tablo 3.15 : CC Lisans Türleri Ve Açıklamaları

Lisans Adı	Lisans Logosu	Lisans Açıklaması
by		İzinler: Eser kopyalanabilir, üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir ve ticari amaçla kullanılabilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi.
by-sa		İzinler: Eser kopyalanabilir, üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir ve ticari amaçla kullanılabilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi ve eserin kopyalarında veya eserden üretilmiş yeni eserlerde de aynı lisansın kullanılması.
by-nc		İzinler: Eser kopyalanabilir, üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi ve eserin hiçbir kopyasının veya eserden üretilmiş yeni eserin hiçbirinin ticari amaçla kullanılmaması.
by-nd		İzinler: Eser kopyalanabilir ve ticari amaçla kullanılabilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi ve eserin orijinalliğinin korunması.
by-nc-nd		İzinler: Eser kopyalanabilir üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi, eserin hiçbir kopyasının ticari amaçla kullanılmaması ve eserin orijinalliğinin korunması.
by-nc-sa		İzinler: Eser kopyalanabilir üzerinde değişiklik yapıp yenisi üretilebilir. Şart: Eserin tüm kopyalarında orijinal sahiplerinin belirtilmesi, eserin hiçbir kopyasının veya eserden üretilmiş yeni eserin hiçbirinin ticari amaçla kullanılmaması ve eserin kopyalarında veya eserden üretilmiş yeni eserde de aynı lisansın kullanılması.

Kaynak: (Creativecommons, 2015)

Creative Commons’a erişim sağlamak, “eserlerinde adil ve ilkeli telif hakkı lisanslarının kullanımını açısından önemlidir” (Creativecommons, 2016). Creative Commons lisansı yayının hangi koşullarda paylaşılabilirliğinin belirlenmesi, şartlar ve izin türlerinin bilinmesi önem taşımaktadır.

3.5.2. Bibliyografik Denetim

20. yüzyılın ortalarında dünya çapında üretilen yayın sayısının giderek artması, beraberinde hangi bilgiye nereden erişeceğimizi bir sorun haline getirirken, üretilen bu yayınlar ile ilgili bir denetiminde ulusal ve uluslararası alanda zorunluluğu belirlemiştir. “Bibliyografik denetim” sadece basılı kaynaklar üzerinde değil üretilen tüm formatlardaki bilginin kaydedilip daha sonra erişilebilir olması bakımından önemlidir.

Sanalan (1977) bibliyografik denetimi; “insanlığa ait bilimlere katkısı olan her türde basılmış, yayınlanmış, hatta gör-ışit araçları ile ilgili gereçlerin etkin ve örgütlenmiş sınıflandırılması ve kayıtlanması” olarak tanımlamaktadır. Rukancı (2005) ise bibliyografik denetimi; “basılı ve elektronik ortamda üretilen kayıtlı bilginin tespit edilmesi, kayıtlı bulunduğu ortam dikkate alınarak bibliyografik tanımının yapılması, söz konusu bibliyografik kimliklerin sınıflandırılarak denetim ve erişim araçlarının hazırlanmasına yönelik faaliyetlerin bütünü” şeklinde tanımlamaktadır. Bu bilgiler ışığında diğer tanımlara göre bibliyografik denetim daha kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirilmektedir.

Bibliyografik denetimin tam ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için Ulusal anlamda bir denetim merkezinin olması zorunludur. Türkiye’de “Türkiye makaleler bibliyografyası”, “Türkiye bibliyografyası” gibi denetim çalışmalarının yanı sıra “Toplu Katalog” (TO-KAT) ve “YÖK tez merkezi” gibi çalışmalar mevcuttur.

Dünyada yapılan bibliyografik çalışmalar ise “Evrensel Bibliyografik Kontrol” (Universal Bibliographic Control - UBC) tarafından yapılan çalışmalarla önem kazanmaktadır. UBC, “Uluslararası Standard Bibliyografik Niteleme - International Standard Bibliographic Description (ISBD) başta olmak üzere Uluslararası Standard Kitap Numarası-

International Standard Book Number (ISBN) ve Uluslararası Standard Süreli Yayın Numarası - International Standard Serial Number (ISSN) gibi standartlar geliştirmiştir” (Özdemirci, 1998). Ayrıca OCLC (*Online Computer Library Center*) tarafından oluşturulan WorldCat³², üye kütüphanelerinde katılımı ile küresel bir katalog ve bibliyografik denetim oluşturmayı amaçlamaktadır.

Dijital kaynakların çok hızlı olarak artmakta olduğu günümüzde, dijitalleştirilen kaynakların açık erişim olarak sunumu da giderek artmaktadır. Açık erişim türleri içerisinde yer alan yeşil yol ile makalelerin kişisel web sayfası veya kişisel blogda paylaşılması ve kurumsal açık erişim arşivler aracılığı ile paylaşımına açılmasında yaşanan artış miktarı aynı zamanda Evrensel Bibliyografik Kontrol (UBC) için de ayrı bir sorun meydana getirmektedir. Evrensel Bibliyografik Kontrolün temel amacı sadece ticari yayınların denetim altına alınması değil aynı zamanda açık erişim olarak sunulan diğer kaynakların da kontrolüdür. Bu anlamda bu tür yayınlarda etkili bir bibliyografik denetim uygulanmadığından doğru istatistiki verilere ulaşmakta mümkün olmamaktadır.

Elektronik belgelerin “belirli bir yapı içerisinde standartlaştırılarak tanımlanabilmesi, farklı uygulamalar ile kolay iletişim kurabilmesi ve yapısal değişikliklerin bir bütün olarak kendi içerisinde tutulabilmesi için çözüm Dublin Core³³’u temel alan veri modelleri ile sağlanabilmektedir” (ANKOS, 2015d). Temel olarak kütüphaneler için üstveri standartlarının oluşumunda kullanılan “Makinaca Okunabilir Kataloglama” (MARC) bibliyografik verinin oluşturulması ve iletiminde kullanılmakta, veri içeriği ise “Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2” (AACR2) ya da “Kaynak Tanımlama ve Erişim” (RDA) şeklindedir. Ayrıca veri formatı olarak “Genişletilebilir İşaretleme Dili - eXtensible Markup Language” (XML) ve veri değişimi ve harmanlama içinde “Açık Arşivler Girişimi Metadata Harmanlama Protokolü” (OAI-PMH) kullanılmaktadır (Elings ve Waibel, 2007). Elektronik ortamda oluşturulan ya da elektronik ortama aktarılan bilginin, üstveri

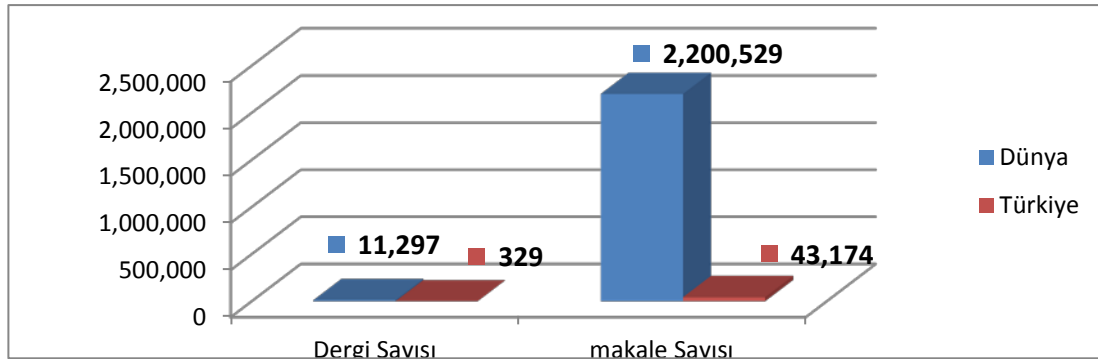
³² Detaylı bilgi için: <http://www.worldcat.org/whatis/>

³³ “Dokümanlara ait üst verilerin belirli bir standart içerisinde tanımlanması, kaydedilmesi, farklı uygulamalar ile kolay iletişim kurabilmesi ve yapısal değişikliklerin bir bütün olarak kendi içerisinde tutulabilmesini sağlayan bir alt yapı modelidir”(ANKOS, 2015)

ile denetlenebilir olması üstveri standartlarının oluşmasında da etkili olmuştur. Bu sayede üretilen bilimsel yayınların hem görünürlüğü artacak hem ulusal ve uluslararası indekslerde taranabilir hale gelecektir.

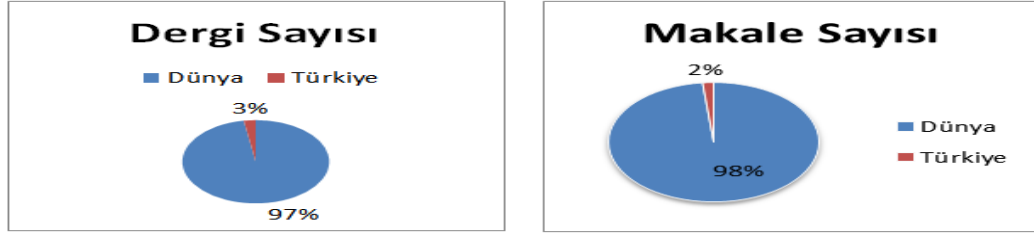
YÖK’e bağlı Ulusal Tez Merkezi tarafından lisansüstü tezlerin bibliyografik denetimi oluşturularak internet üzerinden erişime sunulmaktadır. Benzer bir işlem üniversitelerin bünyesinde oluşturulan kurumsal arşivler tarafından gerçekleştirilmektedir. Her kurum kendi kayıtlarını oluştururken gerekli özenin gösterilmediği ya da bu işlemi yapan kişilerin “bilgi ve belge yönetimi” mezunu kişiler tarafından değil de “bilgi işlem personeli” ya da memurları tarafından yapılmasından kaynaklı sıkıntılar yaşanmaktadır. Kayıtların elektronik ortamlarda tutuluyor olması standartlaşmanın önemini arttırmaktadır.

Günümüz teknolojisi, bilginin düzenlenmesini ve bibliyografik denetimi daha pratik hale getirirse de bibliyografik verilerin arşivlenmesi, denetimlerinin sağlanması ve belirli kurallar doğrultusunda işlenmesi önümüzdeki süreçte geriye dönük tekrar çalışmalarını da engelleyecektir. Diğer bir yandan da hazırlanan ulusal ve uluslararası indeksler kadar alan indekslerinin de önemli bir yeri bulunmaktadır. “Ulusal Veri Tabanları” (UVT) bu bağlamda “TÜBİTAK Destekli Projeler Veri Tabanı”, “Yaşam Bilimleri Veri Tabanı”, “Türk Tıp Veri Tabanı”, “Mühendislik ve Temel Bilimler Veri Tabanı”, “Sosyal Bilimler Veri Tabanı” ve “Hukuk Veri Tabanı” bibliyografik denetimin sağlanması, akademik bilginin paylaşılması ve gelecek nesillere aktarılması konularında önem taşımaktadır.

Şekil 3.17 : DOAJ’a Göre dünyadaki ve Türkiye’deki Açık erişimli dergi ve Makale Sayıları

Açık erişimli dergilerin görünürlüğü artırabilmek amacıyla “sadece hakemli açık erişim dergilerinin yer aldığı ve bu dergilerdeki makalelerin taranabildiği rehberler geliştirilmiştir” (Ertürk ve Şengül , 2011: 242). Bunlardan en bilineni olan DOAJ (Açık Erişim Dergileri Rehberi)’dir. Şubat 2016 verilerine göre, DOAJ’ da listelenen açık erişimli dergilerin ve makalelerin sayıları şekil 3.17 ve şekil 3.18’de belirtilmiştir.

Şekil 3.18 : DOAJ’a Göre Türkiye’deki Açık Erişimli Dergileri Ve Makale Sayılarının Oranı

Kaynak : (DOAJ, 2016)

DOAJ’a göre açık erişimli dergi sayısı **11.292** erişilen makale sayısı ise **2.200.526’dır**. DOAJ’da listelenen Türkiye kaynaklı açık erişimli dergilerin sayısı 329 iken erişilen makale sayısı ise 43.173’dir (DOAJ, 2016).

Şekil 3.17 ve şekil 3.18’de DOAJ’a göre Dünyadaki ve Türkiye’deki açık erişimli dergi ve makale sayıları ile oranları verilmiştir. Şubat 2016 verilerine göre dünyada açık erişim olarak 11.292 derginin 329 tanesi diğer bir deyişle; Açık erişimli dergilerin %3’ü Türkiye’ye ait dergilerdir. Toplam makale sayısı olan 2.200.529 oranla Türkiye’de üretilen makale sayısı 43.174 ile %2’lik bir oran oluşturmaktadır.

3.5.3. Açık Erişim Politikaları Rehberleri (Fon Sağlayıcılar ve Araştırma Yapan Kurumlar)

Tüm dünya da geçerli kurumsal açık arşivlerin zorunlu politikalarının listelendiği ve bu kurumların listelerinin verildiği rehberlerin başında ROARMAP³⁴ gelmektedir. ROARMAP; “üniversiteler, araştırma kurumları ve diğer araştırma fonu sağlayıcıları

³⁴ Detaylı bilgi için bkz. <https://roarmap.eprints.org/>

tarafından kabul edilen arama yapılabilir açık erişim politikaları uluslararası kütüğü” (MedOANet, 2013) olarak tanımlanır.

Kurumsal açık arşivlerin belirli bir politikalarının olmaması, Türkiye’nin açık erişim alanındaki problemlerinden bir tanesi olarak dikkat çekmektedir. Açık erişim politikalarının yer aldığı ROARMAP’e kayıtlı 40 kurumumuz bulunmaktadır. Bu kurumların da 12 tanesine ait politikaların belirtildiği URL (Policy URL) kısmı ve 11 tanesinin ise kurumsal arşiv URL (Repository URL) kısmı bulunmamaktadır.

Bilimsel araştırmalara fon sağlayan kurumların listesi SHERPA/JULIET³⁵ veri tabanında verilmektedir. Buna göre, “her finansör için, kendi kendine arşivleme politikası; hangi araştırmanın ne zaman ve nerede arşivlenebileceği; ek koşullar ve politika metinlerine bağlantı bilgisi sunulmaktadır. SHERPA JULIET açık erişime ideal desteği, araştırma finansmanının sağlanmasında yazarın araştırma sonucunu açık erişime sunmasını bir ambargo periyodu koymadan zorunlu kılmak olarak tanımlamakta ve bu koşulları karşılama düzeylerine göre işaretleme yapmaktadır” (Gürdal Bulut ve Kafalı, 2013).

Türkiye’den sadece İzmir Yüksek Teknoloji Üniversitesi’nin kayıtlı olduğu ve kurumsal açık erişim politikalarının listelendiği diğer bir rehber ise MELIBEA³⁶ ‘dır. MELIBEA; “kısmen ya da tamamen kamu fonlarıyla desteklenen projelerden üretilen bilimsel çıktı-lara açık erişimi teşvik eden, bunu isteyen veya şart koşan mevcut politikaları belirlemeyi ve analiz etmeyi amaçlayan kurumsal açık erişim politikaları rehberidir” (MedOANet, 2013)

3.6. Türkiye’de Açık Erişim Hareketleri

Açık erişimli dergiler, en fazla bilim alanında bulunmakta ve etkileri giderek artmaktadır. Ancak, açık erişimli dergilerin etkisi her alanda aynı oranda büyümektedir. Farklı bilim dallarındaki dergilerin sayıları ve kabulleri için dengesiz bir dağılım söz konusu-

³⁵ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.sherpa.ac.uk/juliet/>

³⁶ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.accesoabierto.net/politicas/default.php>

dur (Borgman, 2007: 186). Yayın sayısı kadar açık erişimli yayınların tüm bilimsel literatür içindeki etkinliği ve verimliliği de yine bilim dallarına göre farklı bir dağılım gösterecektir. Bu nedenle, açık erişimli dergilerin etki faktörü ve etkinlik değerleri gibi göstergelerinin analiz edildiği çalışmalar giderek önemini arttırmaktadır.

Açık erişimli dergilerin bilim dallarına göre dağılımı incelendiğinde dünya ülkeleri ve Türkiye arasında bazı farklılıklar görülmektedir. DOAJ’da indekslenen Açık erişimli dergilerin bilim dallarına göre dağılımı ve karşılaştırması Tablo 3.16’da belirtilmiştir³⁷.

Tablo 3.16 : DOAJ’da İndekslenen Açık Erişimli Dergilerin Bilim Dallarına Göre Dağılımı ve Karşılaştırması

Bilim Dalı	Dünya	Türkiye
Tıp	2002	87
Fen Bilimleri	1548	34
Sosyal Bilimler	1087	36
Teknoloji	717	0
Eğitim	661	51
Tıp (Genel)	652	31
Dil ve Edebiyat	652	0
Dâhili Tıp	593	34
Matematik	552	0
Genel	514	18
Tarım	637*	18
Eğitim özel alanları	255*	16

Dünya ve Türkiye karşılaştırmasının yapıldığı Tablo 3.16’da “Tıp” konu başlığı dünya ve Türkiye için ortak bir şekilde ilk sırada yer alırken, Türkiye için 2. sırada yer alan “Eğitim” konu başlığı dünyada 5. sırada yer almaktadır. Ayrıca Türkiye’den “Teknoloji”, “Dil ve Edebiyat” ve “Matematik” konu başlıklı hiç dergi DOAJ’da indekslenmezken Dünyada konu başlıkları sıralamasında ilk 10 arasında bulunmaktadır.

³⁷ Tablo 3.16’da DOAJ’da yer alan Türkiye adresli dergilerin bilim dalları göz önünde tutularak hazırlanmıştır.

Türkiye için açık erişim hareketlerinin kurumsal bazda öneminin vurgulandığı Ocak 2014'te başlatılan Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi (YAAP)'nin Ekim 2014'te gerçekleştirilen “3. Açık Erişim Çalıştayı”nda tanıtımı yapılmıştır. Türkiye’de üretilen bilimsel yayınların kurumsal açık arşivler aracılığı ile toplanması ve erişime açılmasının önemi vurgulanarak gerekli politika, standart ve altyapının oluşturulduktan sonra arşivlerin yükseköğretim kurulu bünyesinde toplanarak uluslararası standartlarda oluşturulacak bir tarama sistemi ile tüm dünya ile paylaşılması hedeflenmektedir.

Türkiye’de “kaliteli dergi yayımcılığını geliştirmek, bilimsel araştırmaları görünür ve ulaşılır kılmak, uluslararası bir sistemin yaygın ve ileri düzeyde kullanımını sağlamak amacıyla TÜBİTAK ULAKBİM tarafından Türkiye’de yayımlanan akademik dergiler için DergiPark projesi başlatılmıştır” (TÜBİTAK ULAKBİM, 2016). Eylül 2013'te başlatılan projede Şubat 2016 verilerine göre; 940 dergi ve 185.458 makaleyi bünyesinde bulunduran DergiPark “barındırma” ve “süreç yönetimi” hizmeti sunmaktadır. DergiPark, WoS ile uyumlu bir alt yapıda çalışmakta ve OpenAIRE bünyesinde bulunan 178.010 yayın açık erişim olarak taranabilmektedir. DergiPark içerisinde yer alan makalelerin %96'sına açık erişim olarak ulaşılması mümkündür. “Açık Dergi Sistemi” (ADS-OJS) üzerinden makalenin başvurusundan yayımlanmasına kadar geçen tüm süreçler dijital ortamda gerçekleştirilebilmektedir. Çok hızlı bir şekilde gelişen proje, ADS de yaşanan güncelleme problemleri ve ihtiyaca cevap verememesi nedeniyle, 2016 yılı içerisinde ulusal bir yazılım olan ve ULAKBİM tarafından üretilen “ULAKBİM Dergi Sistemleri” (UDS) ile yola devam kararı almıştır ve geçilecek olan bu sistem 2016 Şubat tarihi itibarıyla hala test aşamasındadır.

TÜBİTAK ULAKBİM bünyesinde kurulan “Açık Bilim Danışma Komitesi”nin esas amacı; dünyada yaşanan gelişmeleri takip etmek ve ulusal politikalar oluşturulmasında yol göstermektir. ANKOS tarafından “Açık Erişimler ve Kurumsal Arşivler Grubu” oluşturularak farkındalık çalışmaları yürütülmektedir. Ayrıca YÖK, “Ulusal Akademik

Arşiv Projesini³⁸ başlatarak, seminerler düzenlemiş ve kurumsal arşivlerin bilim hayatımızdaki önemine değinmiştir. YÖK’e bağlı kurumlarda açık erişim sistemlerinin bir an önce başlatılması gerektiğini vurgulamış ve üniversiteler bünyesinde kurumsal arşivlerin oluşturulmasına hız kazandırmıştır. Araştırmacı ve Akademisyenlerin açık erişim konusundaki farkındalıklarının artırılması için TÜBİTAK ULAKBİM tarafından “Açık Erişim Farkındalık ve Memnuniyet Anketi³⁹” düzenlenmiştir.

3.7. Türkiye’de Açık Erişim Düşüncesinin Gelişmesi ve Gelişimi Etkileyen Faktörler

Açık dergi hareketi, yayınevlerinin ticari dergi yayıncılığı politikalarına karşı bir alternatif olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bilim insanlarının katkılarıyla ortaya çıkan bilimsel yayınların, ticari yayıncılar tarafından yüksek abonelik ücretleri ile tekrar bilim insanlarına satılması bu hareketin çıkış temellerini oluşturmaktadır.

Türkiye’de açık erişim kavramı başlangıçta dar bir alanda tartışılmaya başlanmıştır. “1999 yılı sonunda kurulan ANKOS 2001 yılında SPARC’ı desteklemeye başlamış ve daha sonra SPARC yürütme kurulunun üyelerinden biri olmuştur. ANKOS’un üniversite kütüphanelerine önemli yansımalarından biri de açık erişim kavramının üniversitelerde yeşermesi olmuştur. İlk bilimsel sunu 2002 yılında yapılan toplantıda ANKOS Başkanı tarafından Kurumsal Arşivler adıyla sunulmuştur⁴⁰” (Atılğan ve Bulut, 2008). Türkiye, “OECD’nin Kamu Destekli Araştırma Verilerine Erişim Bildirgesini 2004 yılında imza-

³⁸ Detaylı bilgi için bkz.

<http://www.yok.gov.tr/documents/9273450/9459025/3.+Ulusal+A%C3%A7%C4%B1k+Eri%C5%9Fim+%C3%87al%C4%B1C5%9Ftay%C4%B1%20Resmi+Yaz%C4%B1.pdf/18877111-d42c-40c8-861e-924884199828>

³⁹ TUBİTAK ULAKBİM tarafından gerçekleştirilen “Açık erişim farkındalık ve memnuniyet anketi” nin sonuç raporu:

http://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2016/01/AE_anket_raporu_Aralik_2015.pdf

⁴⁰ B. Karasözen, (2002), “Kurumsal Arşivler”, Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu, 24-26 Ekim 2002, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu: Bildiriler. Ankara: Ankara Üniversitesi.

layan ilk 30 ülkeden biri olmasına karşın bu alanda pek bir gelişme kaydedilememiştir” (Tonta ve Gürdal, 2015).

Bir proje olarak Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde hazırlanan tezlerin açık arşive konulması ile başlanan kurumsal arşiv çalışmaları sonucunda somut bir başarı elde edilememiştir. (Atılğan, 2006b: Tonta 2006). “Türkiye’de, açık erişim ya da kurumsal arşiv kavramı 2005’in başlarında üniversitelerde ortaya çıkmıştır. Bu oluşum ilk olarak üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümlerindeki yüksek lisans sınıflarında ve bu sınıflardaki uygulamalarda şekillenmiştir. Bu kavram üniversite kütüphaneleri tarafından benimsenmiş ve üniversite kütüphaneleri kurumsal arşiv oluşumunu üstlenmişlerdir. Kurumsal açık arşivlerin genelde üniversitelerimizde oluşturulması araştırma etkinliklerinde verimlilik ve yenilikçiliğin zenginleşmesine önemli bir katkı yapacaktır. Ayrıca üniversite öğretim elemanları tarafından üretilen bilimsel çalışmalara dışarıdan da talepler artacaktır” (Atılğan ve Bulut, 2008).

Açık erişim konusu, İstanbul Bahçeşehir Üniversitesinde 9-11 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilen “10. Türkiye’de Internet Konferansı’nda tartışılmaya başlanmış ve 2006 yılında Pamukkale Üniversitesinde gerçekleştirilen “Akademik Bilişim-2006” kapsamında açık erişimler ve kurumsal arşivler bazında toplantılar düzenlenmiştir (Atılğan, Arslantekin ve Bayram, 2005). Yine aynı konferansta açık erişim ve kurumsal arşivler konusunda uluslararası düzeyde yaygın kabul görmüş bulunan Berlin Bildirgesi’nin Türkiye tarafından benimsenmesi gereği, konferans yürütme kurulu adına Akgül (2006) tarafından duyurulmuştur. ANKOS, 2006 yılında “Açık Erişim Kurumsal Arşivler çalışma grubunu” kurmuştur. “Çalışma grubu tarafından oluşturulan WEB portalı ile “Açık Erişim Sözlüğü”, Açık Erişim Broşürü⁴¹, Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberi, Ulusal Girişimler, Kurumsal Arşiv yazılımları, Telif Hakları ve Açık erişim konusundaki yapılan çalışmalar duyurularak bu konudaki farkındalık arttırılmaya çalışılmıştır” (Karasözen, Zan ve Atılğan, 2010). 2007 yılında, kendi bünyelerinde kurumsal arşiv

⁴¹ Karasözen, B. , Holt, İ. , Coşkun, C. (2006). *ANKOS Açık Erişim Broşürü: Bilimsel Bilgiye Erişimdeki Engelleri Kaldırmak Elinizde.*

oluşturmak isteyen kurumlara yol gösterici nitelikte olan Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberi⁴² ANKOS Açık Erişim Kurumsal Arşivler çalışma grubunu tarafından hazırlanmıştır.

İlki 2012 yılında olmak üzere aralıksız olarak 4 yıldır “Ulusal Açık Erişim Çalıştayı” düzenlenmektedir. Yurtiçi ve yurtdışından birçok konuşmacı ve katılımcının katılımıyla gerçekleştirilen çalıştaylar Türkiye açık erişim kavramının gelişmesinde, ulusal ve uluslararası bilgi paylaşımı ve farkındalık yaratılmasında önemli bir işlevi yerine getirmektedir. 2008 yılında Korhan Levent Ertürk tarafından hazırlanan “Türkiye’de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi” başlıklı doktora tezi ise bu alanda yapılan ilk akademik çalışma niteliğindedir.

ANKOS AEKA (Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler) gurubu tarafından hazırlanan, “Açık erişim tartışma listesinin Yükseköğretim Akademik Arşiv Projesi (YAAP) için de kullanılmasına karar verilmiştir” (Lale , 2014). “Yükseköğretim Kurulu Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Çalışma Grubu, üniversitelerin akademik çıktılarını (tez, makale, kitap, rapor, veri setleri vb.) uluslararası açık erişim standartlarına uygun olarak hizmete sunma işlemlerini yaparken, göz önünde bulunduracakları kurumsal arşiv ve açık erişim politikasının oluşturulması ve bu konularda üniversite kütüphanelerine gerekli desteği sağlanması amacıyla Ocak 2014 tarihinde kurulmuştur” (YÖK, 2016b).

Son yıllarda Türkiye de büyük bir hızla gelişen açık erişim düşüncesi beraberinde Türkiye’nin de ortak olarak yer aldığı projelerin doğmasına ve desteklenmesine neden olmuştur.

3.7.1. Türkiye’nin de Ortak Olarak Yer Aldığı Projeler:

Türkiye, “açık erişimle ilgili AB tarafından desteklenen projelerde yer almaktadır. 7. Çerçeve Programında bilimsel yayınlara açık erişim alt yapısının kurulmasını (Ope-

⁴² Çoşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ., & Karasözen, B. (2007). *Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberi*.

nAIREPlus) ve Akdeniz ülkelerinde açık erişim politikaları geliştirilmesini amaçlayan (MedOANet) projelerde yer almıştır. Bu projeler Ufuk 2020 Çerçeve Programında da devam etmektedir” (PASTEUR4OA, 2015a).

3.7.1.1. MedOANet (Mediterranean Open Access Network)

Bu projenin amacı, “Açık erişimle (AE) ilgili mevcut stratejileri, yapıları ve politikaları saptamak ve AE ile ilgili politika üretmek/karar vermek durumunda olan kişi ve kurumlarla (Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, DPT, Kalkınma Bakanlığı) gibi kamu kurumları, üniversite ve araştırma merkezleri, araştırmaları destekleyen kuruluşlar, dernekler, medya, kütüphaneler ve araştırmacılar) bağlantıya geçerek AE politikası uygulama ilkeleri geliştirmek ve bu ilkelerin Türkiye de dâhil Akdeniz ülkelerinde uygulanmasına yardımcı olmaktır” (MEDOANET, 2012).

“İlkeler özellikle politika geliştirenlere ve bu politikaların paydaşlarına, araştırma yapan kurumlara ve fon sağlayıcılara yöneliktir” (MedOANet, 2013). Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan, Almanya, Birleşik Krallık ve Hollanda’nın da dahil olduğu bu projede toplam 9 ortak bulunmaktadır.

MedOANet, yukarıda belirtilen “tüm açık erişim paydaşlarını ve karar vericileri bir araya getirmek ve ulusal politika geliştirme çabalarını koordine etmek için ulusal görev güçleri kurdu” (Açık Arşiv, 2015).

Geliştirilen “Açık Erişim Takipçisi”nin MedOANet bünyesindeki ülkelerde, açık erişimin gelişimini takip etmek amaçlı oluşturulan çevrimiçi bir araç olarak değerlendirilebilir. Takipçi, yetkili hizmetlerden⁴³ bilgi toplayarak açık erişim etkinliklerinin sayısal artışını gösteren bir profil yaratır. Açık erişimin tanıtılmasında katkıda bulunur. Açık erişim ile ilgili olarak oluşturulan dergi, arşiv ve politikaları ile temsil edilen ülkelerin⁴⁴

⁴³ DOAJ, SHERPA/RoMEO, SHERPA/Juliet, OpenDOAR, ROARMAP vb.

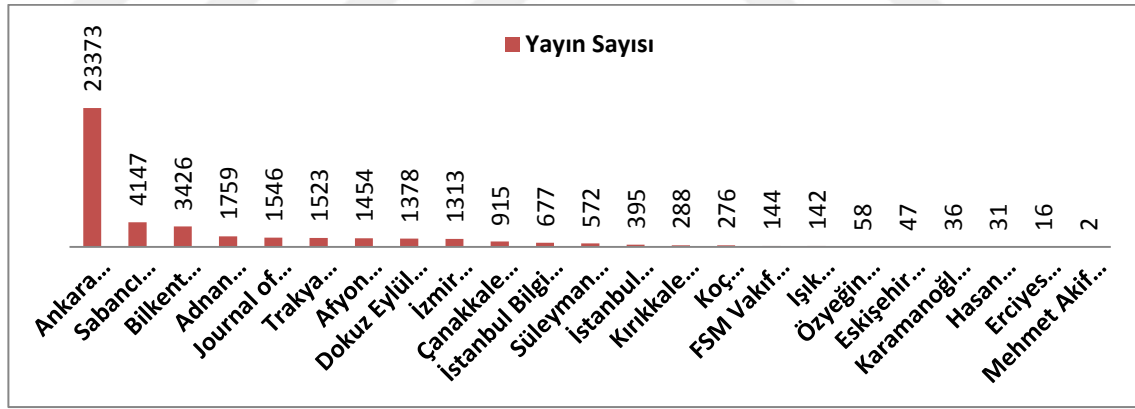
⁴⁴ Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz, Türkiye ve Yunanistan

yayıncılarının ve fon sağlayıcılarının politikalarını kolayca anlaşılır hale getirmek amaçlıdır⁴⁵.

3.7.1.2.OpenAIRE⁴⁶

OpenAIRE, “Avrupa'daki açık erişim uygulamalarını desteklemek amacını güder ve harmanladığı kurumsal arşivlerin içeriğini bir arayüzden erişime sunar” (Gürdal ve Çelik, 2014). COAR, SPARC Europe ve LIBER ile işbirliği içerisinde.

OpenAIRE’ in temel amaçları; bir “Avrupa Yardım Masası Sistemi” aracılığıyla araştırmacılara 7. Çerçeve Programıyla uyumlu bir destek sağlamak, araştırmacıları araştırma çıktılarını OpenAIRE Portalı’na dahil bir kurumsal veya konusal arşivde yayımlamaları için desteklemek ve beş disiplin topluluğuyla birlikte bilimsel veri yönetimi hizmetlerini taramaktır (Araştırma Kurumları İçin OpenAIRE Kılavuzu, 2012: 421).

Şekil 3.19 : Türkiye’den OpenAIRE’de Yer Alan KAA’ler ve Yayın Sayıları

Kaynak: (OpenAIRE, 2016)

Ekim 2015’te Türkiye’den 10 kurumun dahil olduğu OpenAIRE’in öneminin 4.Ulusal Açık Erişim Çalıştayı’nda vurgulanmasının ardından Şubat 2016’ya gelindiğinde 16’ya çıkmıştır. Türkiye’den 34.821 kayıt yer alırken sadece 3 ay gibi kısa bir sürede kurum sayısı 23’a yükselirken 1 tane’de dergi eklenmiştir ayrıca kayıt sayısı da 40.006 olmuş-

⁴⁵ Tüm proje çıktıları, belgeler ve kaynaklar için bkz. www.medoanet.eu

⁴⁶ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.openaire.eu/>

tur. OpenAIRE’ın “Data Providers” listesinde toplam 16 kurumun ise doğrulama altında (under validation) olduğu görülmektedir. Şubat 2016 verilerine göre; OpenAIRE’ ye içerisinde aralarında Türkiye’nin de yer aldığı 33 ülke bulunmaktadır. Toplam kayıt sayısı 2,5 milyon üzerinde iken Mayıs 2016 ya gelindiğinde 20 ülke daha dahil olarak sayı 53’e ulaşmıştır. Türkiye’de en yaygın olarak kullanılan kurumsal arşiv sistemi olan DSpace, OpenAIRE ile de uyumludur.

Türkiye açık erişimle ilgili AB tarafından desteklenen projelerde yer almaktadır. “7. Çerçeve Programında bilimsel yayınlara açık erişim alt yapısının kurulmasını (OpenAIREPlus) ve Akdeniz ülkelerinde açık erişim politikaları geliştirilmesini amaçlayan (MedOANet) projelerde yer almıştır. Bu projeler Ufuk 2020 Çerçeve Programında da devam etmektedir” (PASTEUR4OA, 2015a).

3.7.1.3.PASTEUR4OA

(Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research⁴⁷)

Kısa adı PASTEUR4OA olan PASTEUR4OA olan Avrupa Birliği Araştırmaları Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri Projesi (Open Access Policy Alignment Strategies for European Union Research) hakkında bilgi verilmekte, yapılan ve yapılacak olan çalışmalar aktarılmaktadır (Al ve Tonta, 2014: 433). Her ne kadar MedOANet’in devamı niteliğinde de olsa MedOANet’e oranla daha geniş bir projedir. Ayrıca bu proje Avrupa Birliği tarafından desteklenmektedir.

Projenin en genel amacı Avrupa Komisyonu’nun 17 Temmuz 2012 tarihli tavsiyesini etkin kılmaktır. European Commission (2012)’den aktaran Al ve Tonya göre, “üye ülkelerin kamu kaynaklarıyla yapılan araştırmalara açık erişim sağlayan ulusal politikalar ortaya koymaları, araştırma fonu sağlayan ve araştırma yapan kurumların da bu doğrultuda kendi politikalarını geliştirmeleri ve bunların ulusal düzeyde ve Avrupa düzeyinde koordine edilmesi gerekmektedir” ifadesi yer almaktadır (Al ve Tonta, 2014: 434’de

⁴⁷ Detaylı bilgi için bkz. <http://www.pasteur4oa.eu/>

aktarıldığı gibi). Avrupa'daki açık erişim projelerini inceleyerek bir standardizasyon ve politika belirlenmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

PASTEUR4OA Projesinde yer alan ortakların listesi Tablo 3.17'de belirtilmiştir. Hollanda 4, Birleşik Krallık 2 diğer ülkelerden de 1'er ortak olmak üzere proje' de 10 farklı ülkeden 15 ortağı bulunmaktadır.

Tablo 3.17 : PASTEUR4OA Projesi Ortakları

National Documentation Centre/NHRF	(Yunanistan)
Enabling Open Scholarship	(Belçika)
University of Minho	(Portekiz)
University of Oslo CRISTin	(Norveç)
EIFL	(Hollanda)
EuroCRIS	(Hollanda)
Hungarian Academy of Sciences	(Macaristan)
Polytechnic of Turin	(İtalya)
SPARC Europe	(Hollanda)
LIBER	(Hollanda)
Jisc	(Birleşik Krallık)
Hacettepe University	(Türkiye)
Open Knowledge Foundation	(Birleşik Krallık)
FNRS	(Belçika)
Research Council of Lithuania	(Lithuania)

Kaynak: (PASTEUR4OA, 2015b)

4. BÖLÜM: AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİVLERİN KULLANIMINI DEĞERLENDİRMEYE YÖNELİK ARAŞTIRMA

Araştırmada, Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesinde çalışan katılımcıların açık erişim ve kurumsal açık arşivlere yönelik görüşleri ile bu konulardaki farkındalıklarını değerlendirmek üzere anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılara uygulanan ankete YÖK listesinde yer alan “Öğretim elemanları akademik görevlerine göre sayıları” temel alınmış, Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesine bağlı 1236 akademik akademisyenin katılımı ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma evreninde 1236 akademisyen bulunmaktadır. %95 güven düzeyinde örneklem genişliği 293 olarak hesaplanmıştır. Buna uygun olarak 293 akademisyen ile çalışılmış olup, araştırmada %95 güven düzeyi sağlanmıştır.

Anket 4 bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde; kapalı uçlu sorularda çoktan seçmeli ve çoklu seçmeli sorular kullanılmaktadır. Akademisyenlerin unvan, birim, çalışma süreleri, internet kullanım süreleri, ürettikleri yayın türleri, açık erişim farkındalığı hakkında bilgi, kurumsal erişim farkındalığı hakkında bilgi, açık erişim kullanıp kullanmadıkları, kurumsal arşiv kullanıp kullanmadıkları, Başkent Üniversitesi açık erişim sistemini duyup duymadıkları, kurumsal arşivde yayın izni ve kişisel web sayfası/blog üzerinde yayınlarını yayınlayıp yayınlamadıklarına yönelik soruları yanıtlaması istenmiştir.

İkinci bölümde katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etme nedenlerini belirlemek için toplam 9 yorumu likert ölçeği ile değerlendirmesi istenmiştir.

Üçüncü bölümde katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etmeme nedenlerini belirlemek için toplam 11 yorumu likert ölçeği ile değerlendirmesi istenmiştir.

Dördüncü bölümde katılımcıların ürettikleri yayınlar için hangi dergi seçim kriterlerine dikkat ettiklerini belirlemek için toplam 6 yorumu likert ölçeği ile değerlendirmesi istenmiştir.

Anket, bir kısım katılımcıya web üzerinden verileri toplanmasına ve değerlendirilmesine imkân veren anket programı (surveey) ile ulaştırılmıştır. Büyük bir oranda katılımcı ile ise yüz yüze görüşme şeklinde uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde anket programının ankete yönelik verdiği istatistiksel raporlar ile Microsoft Excel ve Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programları kullanılmıştır.

4.1.Bulgular ve Yorum

4.1.1. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan 293 katılımcının yaşları 20+ ile 60+ arasında değişiklik göstermektedir. Katılımcıların yaşlara göre dağılımı Tablo 4.18’de gösterilmiştir. Katılımcılar en çok 87 (%29,7) katılımcı ile “41-50 yaş” aralığındadır. “31-40 yaş” aralığında 85 (%29), “20-30 yaş” aralığında 80 (%27,3), “51-60 yaş” aralığında 26 (%8,9) katılımcı bulunmaktadır. 60 yaşından fazla 15 (%5,1) katılımcı ankete katılım sağlamıştır.

Tablo 4.18 : Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	Sıklık	%
20-30yaş arası	80	27,3
31-40 yaş arası	85	29,0
41-50 yaş arası	87	29,7
51-60 yaş arası	26	8,9
60'dan fazla	15	5,1
Katılımcı Sayısı:	293	100

4.1.2. Katılımcıların Unvana Göre Dağılımı

Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesinde görev yapan 1236 akademik personelin %23,7'si anket sorularını yanıtlamıştır. Katılımcıların unvana göre dağılımı Tablo 4.19'da belirtilmiştir. Anket sorularını cevaplayan “Araştırma görevlisi” 74 katılım ile ankete %25,3 oranında bir katkı sağlamışlardır. İkinci sırada öğretim görevlileri 62 (%21,2), üçüncü sırada “Yrd. Doçent” 57 (%18,1), dördüncü sırada “Doçent” 37 (%12,6), beşinci sırada “Profesör” 35 (%11,9) ve son sırada “Okutman/Uzman” 32 katılım ile %10,9'lık bir katkıda bulunmuşlardır.

Tablo 4.19 : Katılımcıların Unvana Göre Dağılımı

Unvan	Sıklık	%
Profesör	35	11,9
Doçent	37	12,6
Yardımcı Doçent	53	18,1
Araştırma Görevlisi	74	25,3
Öğretim Görevlisi	62	21,2
Okutman/Uzman	32	10,9
Katılımcı Sayısı:	293	100

4.1.3. Katılımcıların Çalıştıkları Birimlere Göre Dağılımı

Akademisyenlerin çalıştıkları birimler incelendiğinde Başkent Üniversitesi'nin, 11 fakülte, 7 merkez, 4 Meslek Yüksekokulu (Kazan MYO, Sosyal Bilimler MYO, Sağlık Hizmetleri MYO, Teknik Bilimler MYO), 1 Yüksekokul (Yabancı Diller Yüksekokulu), 1 devlet konservatuvarı ve enstitüleri kapsadığı görülmektedir. Katılımcıların çalıştıkları birimlere göre dağılımı Tablo 4.20'de belirtilmiştir. Tablo 4.20 incelendiğinde ankete %21,5 katkı sağlayan Tıp Fakültesine ait 63 katılımcı bulunmaktadır. Diğer fakülte, yüksekokul, MYO, merkez ve enstitülerde görev yapan katılımcıların dağılımı sırasıyla, Sağlık Bilimler Fakültesi 39 (%13,3), Yabancı Diller Yüksekokulu 31 (%10,6), Mühendislik Fakültesi 22 (%7,5), Diş Hekimliği 19 (%6,5), Hukuk Fakültesi 19 (%6,5), İİBF 18 (%6,1), Eğitim Fakültesi 17(%5,8), Meslek Yüksekokulları 16 (%5,5), Devlet Konservatuvarı 12 (%4,1), Güzel Sanatlar Fakültesi 12 (%4,1), Fen Edebiyat Fakültesi 11

(%3,8), İletişim Fakültesi 8 (%2,7), Ticari Bilimler Fakültesi 4 (%1,4), Enstitüler 1 (0,3), Merkezler 1 (%0,3) olarak belirlenmiştir.

Ankete en fazla katkı Tıp Fakültesi tarafından sağlanırken, en az katkı ise Merkezler ve Enstitüler tarafından sağlanmıştır. Merkezler ve Enstitülerdeki akademisyenlerin ankete en az katkıda bulunları grubunda olmalarının nedeni olarak ise fakültelerde görevli olan akademisyenlerin birçoğunun aynı zamanda enstitü ve merkezlerde görevli olması olarak açıklanabilir.

Anket çalışmasında Başkent Üniversitesine ek olarak B.Ü. Ankara Hastanesinin de dâhil edilmesi “Tıp Fakültesi” ve “Sağlık Bilimleri Fakültesinde” görevli katılımcı sayısında artışa neden olmuştur. Bu artış, katılımcıların çalıştıkları birimlere göre dağılımda da belirleyici etken olmuştur.

Tablo 4.20 : Katılımcıların Çalıştıkları Birimlere Göre Dağılımı

Fakülte	Sıklık	%
Tıp Fakültesi	63	21,5
Fen-Edebiyat Fakültesi	11	3,8
Eğitim Fakültesi	17	5,8
Mühendislik Fakültesi	22	7,5
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	18	6,1
Hukuk Fakültesi	19	6,5
Diş Hekimliği Fakültesi	19	6,5
Ticari Bilimler Fakültesi	4	1,4
Sağlık Bilimleri Fakültesi	39	13,3
Devlet Konservatuvarı	12	4,1
Güzel Sanatlar Fakültesi	12	4,1
İletişim Fakültesi	8	2,7
Enstitüler	1	0,3
Meslek Yüksekokulları	16	5,5
Yabancı Diller Yüksekokulu	31	10,6
Merkezler	1	0,3
Katılımcı Sayısı:	293	100

4.1.4. Katılımcıların Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan akademisyenlerin Başkent Üniversitesinde Çalışma sürelerine göre dağılımı Tablo 4.21’de gösterilmiştir. Buna göre, katılımcıların 108 katılımcı ve %36,9’luk katılım oranıyla 5 yıldan aza süredir Başkent Üniversitesinde çalışmakta olduğunu ifade etmiştir. Sırasıyla 92 katılımcı %31,4 oranıyla 6-10 yıl arası, 63 katılımcı %21,5 oranıyla 11-15 yıl arası, 26 katılımcı %8,9 oranıyla 16-20 yıl arası ve 4 katılımcı %1,3 oranıyla 20 yıldan fazla zamandır Başkent Üniversitesinde çalışmakta olduğunu bildirmişlerdir. Katılımcıların kurumda çalışma süreleri ve unvanları arasında da bir paralellik gözlenmektedir. Ankete katılan katılımcılar en fazla “Araştırma Görevlisi” kadrosundan olması sonucun belirleyici etkeni olmuştur.

Tablo 4.21 : Katılımcıların Kurumda Çalışma Sürelerine Göre Dağılımı

Süre	Sıklık	%
5 yıldan az	108	36,9
6-10 yıl arası	92	31,4
11-15 yıl arası	63	21,5
16-20 yıl arası	26	8,9
20 yıldan fazla	4	1,3
Katılımcı Sayısı	293	100

4.1.5. Katılımcıların İnternet kullanım Sürelerine Göre Dağılımı

Katılımcıların internet kullanım süreleri incelediğinde %38,9 oranıyla ilk sırada “11-15 yıl arası” daha sonrada 37,9 oranıyla “16-20 yıl arası” cevabı verilmiştir. “Katılımcıların internet kullanım süreleri”(bkz. Tablo 4.22) ve “katılımcıların yaşa göre dağılımı” (bkz. Tablo 4.18) karşılaştırıldığında birbirine paralellik göstermektedir. Ayrıca Türkiye’de yaygın olarak son 20-25 yıl içerisinde yaygınlaşan bilgisayar ve buna bağlı olarak geli-

şen internet teknolojisinin ilk yıllarından itibaren katılımcılar tarafından aktif olarak kullanıldığı gözlenmektedir.

Tablo 4.22 : Katılımcıların İnternet Kullanım Sürelerine Göre Dağılımı

Süre	Sıklık	%
5 yıldan az	0	0
6-10 yıl arası	20	6,8
11-15 yıl arası	114	38,9
16-20 yıl arası	111	37,9
20 yıldan fazla	48	16,4
Katılımcı Sayısı	293	100

4.1.6. Katılımcıların Ürettikleri Yayın Türleri

Başkent Üniversitesinde görevli akademik personelin ürettikleri yayın türlerine ait Tablo 4.23’de belirtilmiş olup toplam 293 katılımcının 280 (%95,6) tanesi soruya cevap vermiştir. 13 (%4,4) katılımcı ise soruya yanıt vermemiştir. Anket sorusuna cevap veren akademisyenlerin yaşları (bkz. Tablo 4.18) ve unvanları (bkz. Tablo 4.19) dikkate alındığında 234 (%79,9) akademisyen tarafından üretilen yayın türünün konferans/bildiri olması doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilimsel iletişimin temel öğelerinden olan hakemli makale 199 katılımcı ve %68 oranıyla ikinci olarak yer almaktadır. Sırasıyla 82 (%28) katılımcıyla kitap bölümü, 79 (%27) katılımcıyla hakemsiz makale, 64 (%21,8) katılımcıyla araştırma raporu, 28 katılımcıyla (%9,6) kitap, 16 (%5,5) katılımcıyla teknik rapor ve 11 (%3,7) katılımcıyla diğer seçenekleri belirtilmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılarda 9 tanesi “hiçbiri/yok” diye belirtirken 1 katılımcı “çeviri” başka 1 katılımcı ise “proje değerlendirme” şeklinde belirtmişlerdir.

Tablo 4.23 : Katılımcıların Ürettikleri Yayın Türleri

Yayın Türü	Sıklık	%
Kitap	28	9,6
Kitap Bölümü	82	28
Hakemli Makale	199	68
Hakemsiz Makale	79	27
Konferans/Bildiri	234	79,9
Araştırma Raporu	64	21,8
Teknik Rapor	16	5,5
Diğer	11	3,7
Cevapsız	13	4,4
Katılımcı sayısı	293	100

2000-2015 yılları arası WoS'ta indekslenen bilimsel yayınların bakımından incelendiğinde ise Başkent Üniversitesinin Vakıf Üniversiteleri arasında ilk sırada yer alması bilimsel yayın üretimine verilen önemin ayrı bir kanıtı olarak değerlendirmek mümkündür.

4.1.7. Katılımcıların Yayınları için Dergi Seçim Kriterleri

Katılımcıların ürettikleri yayın türleri Tablo 4.23'de belirtilmektedir. Başkent Üniversitesinde görevli akademisyenlerin ürettikleri yayınlar için öncelikli olarak belirledikleri dergi seçim kriterleri ise Tablo 4.24'te gösterilmektedir. Akademisyenler, ankette yer alan ve “katılımcıların yayınları için dergi seçim kriterleri” başlıklı likert değerlendirmesine göre ilk sıradaki kriterin “makale değerlendirme süreci” olduğunu vurgulanmaktadır. Akademisyenlerin %58'i “katılıyorum” ve %34'ü “kesinlikle katılıyorum” şeklinde cevap vermişlerdir. Daha sonra sırasıyla “derginin Web of Science 'da indekslenmesi bence önemli”, “hakem değerlendirme süreci/yöntemi bence önemli”, “derginin itibarı bence önemli”, “derginin tirajı bence önemli” ve “son olarak derginin açık erişim olması bence önemli” seçenekleri gelmektedir.

Tablo 4.24 : Katılımcıların Yayınları İçin Dergi Seçim Kriterleri

Dergi Seçim Kriterleri	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Sıklık
	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	
Derginin Web of Science 'da indekslenmesi bence önemli	1	0	4	1	18	6	97	33	173	59	293
Derginin itibarı bence önemli	1	0	4	1	40	13	131	44	117	39	293
Derginin açık erişim olması bence önemli	2	0	69	23	108	36	98	33	16	5	293
Derginin tirajı bence önemli	2	0	62	21	91	31	107	36	31	10	293
Makale değerlendirme süreci bence önemli	0	0	6	2	13	4	172	58	102	34	293
Hakem değerlendirme süreci/yöntemi bence önemli	3	1	7	2	9	3	164	55	110	37	293

4.1.8. Katılımcıların Açık Erişim Hakkında Farkındalıklarını Nasıl Edindikleri

Katılımcıların açık erişim farkındalıklarını nasıl edindiklerine yönelik değerlendirme Tablo 4.25'de gösterilmiştir. Toplam katılımcı sayısının %94,8'i olan 278 katılımcıya uygulanan değerlendirmede katılımcılara birden fazla seçenek hakkı tanınmıştır. 195 (%66,5) katılımcı meslektaşlarını seçeneğini işaretlerken sırasıyla 92 (%31,4) katılımcı Uluslararası/Ulusal yayınları, 80 (%27) katılımcı Seminer/Konferans, 54 (%18,4) katılımcı Kütüphaneci, 25 (%8,5) katılımcı Yayıncılar seçeneğini seçerken 15 (%5,1) katılımcı soruyu cevapsız bırakmış ve 13 (%4,4) katılımcı ise diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Diğer seçeneğini işaretleyen 13 katılımcıdan 3'ü bilgim yok, 2 katılımcı üniversitenin duyurularından, 5 katılımcı kendi imkânlarını/araştırmalarını ve 3 katılımcı ise eski çalışmış olduğum kurumdaki şekilde belirtmişlerdir. Tablo 4.25 değerlendirildiğinde akademisyenler arasındaki etkileşimin arasında fazla olduğu fakat buna rağmen uluslararası/ulusal yayınlara ve seminer/konferanslara biraz daha fazla ağırlık verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sorunun ortadan kaldırılabilmesi için düzenlenen semi-

ner/konferanslara sadece kütüphanecilerin değil aynı zamanda yayıncıların ve akademisyenlerinde etkin katılımının sağlanması gerekmektedir. Bu anlamda farkındalık yaratılması açısından kütüphanecilere de ayrı bir sorumluluk düşmektedir. Üniversite kütüphaneleri ve bilgi merkezlerinde görevli kütüphanecilere de belirli aralıklarla düzenlenen hizmetiçi eğitiminde artırılması gerekmektedir.

Tablo 4.25 : Katılımcıların Açık Erişim Hakkında Farkındalıklarını Nasıl Edindikleri

Farkındalık Şekilleri	Sıklık	%
Uluslararası / Ulusal yayınlar	92	31,4
Seminer / Konferanslar	80	27
Meslektaşlarım	195	66,5
Kütüphaneci	54	18,4
Yayıncılar	25	8,5
Diğer	13	4,4
Cevapsız	15	5,1
Katılımcı Sayısı:	278	94,9

4.1.9. Katılımcıların Kurumsal Arşivler Hakkında Farkındalıkları hakkında

Katılımcıların kurumsal açık arşivler hakkında farkındalıklarının değerlendirildiği Tablo 4.26’da toplam katılımcı sayısının 293 olduğu ve 139 (%47,4) katılımcının “biraz bilğim var” şeklinde belirttiği gözlenmektedir. Sırasıyla toplam katılımcıların beşte biri olan 60 (%20,5) akademisyen “yeterince bilğim var” ve aynı oranda katılımcıda “bir bilğim fakat duydum” seçeneğini işaretlerken 26 (%8,9) katılımcı “bir bilğim yok/hiç duymadım” derken 8 (%2,7) kullanıcı ise “tamamen bilğim var” seçeneğini işaretlemiştir. Başkent Üniversitesinde ki disiplin çeşitliliği düşünüldüğünde farkındalık, disiplinlere göre farklılıklar görülmüştür. Tıp Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesine bağlı aka-

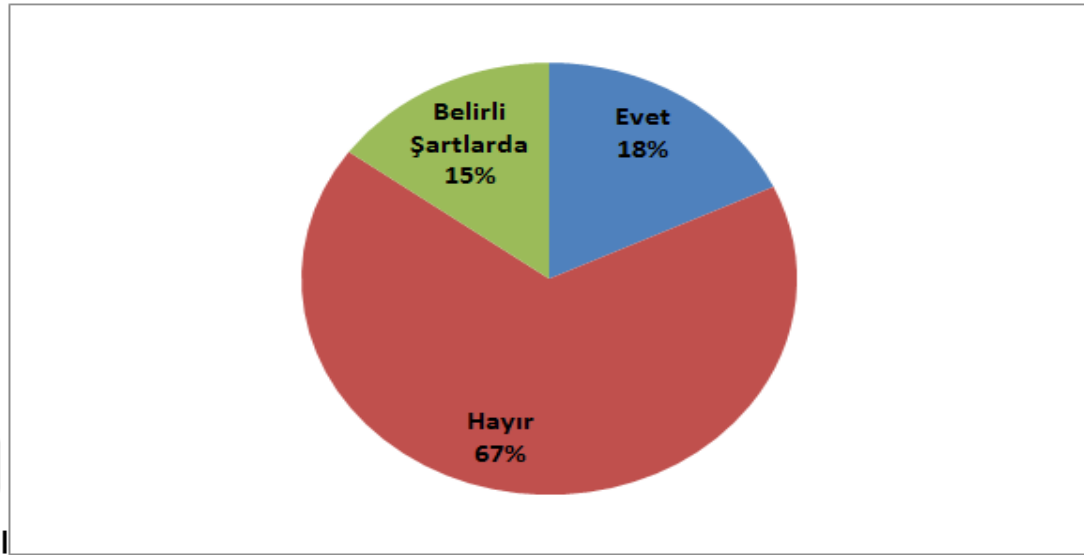
demisyenlerin kurumsal arşivler hakkında farkındalık düzeylerinin daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Tablo 4.26 : Katılımcıların Kurumsal Arşivler Hakkında Farkındalıkları Hakkında

KAA farkındalıkları hakkında	Sıklık	%
Bir bilğim yok / hiç duymadım	26	8,9
Bir bilğim yok ama duydum	60	20,5
Biraz bilğim var	139	47,4
Yeterince bilğim var	60	20,5
Tamamen bilğim var	8	2,7
Katılımcı sayısı	293	100

4.1.10. Kurumsal Arşiv için Verilen İzin Değerlendirmesi

Katılımcıların genel olarak kurumsal açık arşivler hakkındaki farkındalıklarının yüksek (%70) olmasına karşın kendi kurumlarına ait olan “Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemi” hakkındaki farkındalıkları ise daha düşük düzeydedir. Katılımcıların %56’sı Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemini daha önce duydıklarını belirtirken %44’ü daha önce duymadıklarını belirtmiştir. Bu doğrultuda bir değerlendirme yapıldığında ise katılımcıların yayınlarını kurumsal açık arşivlerde yer almasına verdikleri izin çok daha düşük oranlardadır. Katılımcıların yayınlarını Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemine konulması için verdikleri izin oranları Şekil 4.20’de belirtildiği gibidir. Buna göre; %18 katılımcı “evet” cevabı verirken %67 katılımcı ise “hayır” %15 katılımcı ise “Belirli Şartlarda” şeklindedir. Katılımcıların %70’ine (bkz. Tablo 4.26) yakını kurumsal arşivler hakkında farkındalıkları varken sadece %18,1’i (bkz. Şekil 4.20) yayınlarının kurumsal arşivlere konulmasına izin vermektedir. Belirtilen “Belirli Şartlar” seçeneği incelendiğinde ise “telif hakları”, “izinsiz kullanım” ve “yayıncı izni olması şartıyla” bir sıralama ile endişelerini belirtmişlerdir. Katılımcıların yayınları için Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemi için verdikleri iznin belirlenmesinde ise Tablo 4.31 ve Tablo 4.32’de belirtilen nedenler etkili olmaktadır.

Şekil 4.20: Katılımcıların Yayınlarının Kurumsal Arşiv için Verdikleri İzin

Katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etmeme nedenleri uygulanan anketin (bkz. EK.3) 2. bölümünde belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4.27: Akademisyenlerin Çalışma Süresi ve Kurumsal Arşivde Yayın İzin Karşılaştırması

Yayınlarınızı "Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemine" konulmasına izin verir misiniz?							
		Evet	%	Hayır	%	Belirli Şartlarda	%
Ne kadar zamandır Başkent Üniversitesinde çalışmaktasınız?	5 yıldan az	73	42	23	31,5	11	25,6
	6-10 yıl arası	54	31	21	28,8	15	34,9
	11-15 yıl arası	26	14,9	27	37	10	23,3
	16-20 yıl arası	19	10,9	2	2,7	5	11,6
	20 yıldan fazla	2	1,2	0	0	2	4,6
TOPLAM		174	100	73	100	43	100

Akademisyenlerin “Başkent üniversitesindeki çalışma süreleri” ve ürettikleri yayınları Başkent Üniversitesi açık erişim sistemine konulmasına izin verilip verilmemesi durumu karşılaştırıldığında ise en fazla “evet” seçeneği 73 (%42) katılımcı “5 yıldan az”, en fazla “hayır” seçeneği 27 (%37) katılımcı ile “11-15 yıl arası” Başkent Üniversitesinde çalışan akademisyenler tarafından tercih edilmiştir. “Belirli şartlarda” yayınlarını ku-

rumal açık arşive koyabileceklerini bildiren akademisyenlerin en fazla bulunduğu aralık “6-10 yıl arası” çalışma süresine sahip akademisyenlerdir (bkz. Tablo 4.27).

4.1.11. Birimlere Göre Açık Arşivi Kullanım Değerleri

Tablo 4.28’de belirtildiği gibi toplam 293 katılımcı tarafından cevaplanan soruda 189 (%64,5) katılımcı açık erişim arşivlerini kullandıklarını bildirirken 104 (%35,5) katılımcı açık erişim arşivlerini kullanmadıklarını bildirmektedir. Rakamsal olarak Tablo 4.28 incelendiği ankete %21,5 oranında katkı sağlayan “Tıp Fakültesi” ilk sırada yer almaktadır. Ankete katılan Tıp Fakültesinde görevli akademisyenlerin %65,1’i ise “Açık erişim arşivleri kullanıyor musunuz?” sorusuna “evet” cevabı vermiştir. Ankete %13,3 oranında katkı sağlayan “Sağlık Bilimleri Fakültesi” ise 2. sırada yer almaktadır. Ankete en az katkıyı sağlayan birim ise % 1,4 ile “Ticari Bilimler Fakültesi” dir.

Tablo 4.28: Birimlere Göre Açık Arşivi Kullanım Değerleri

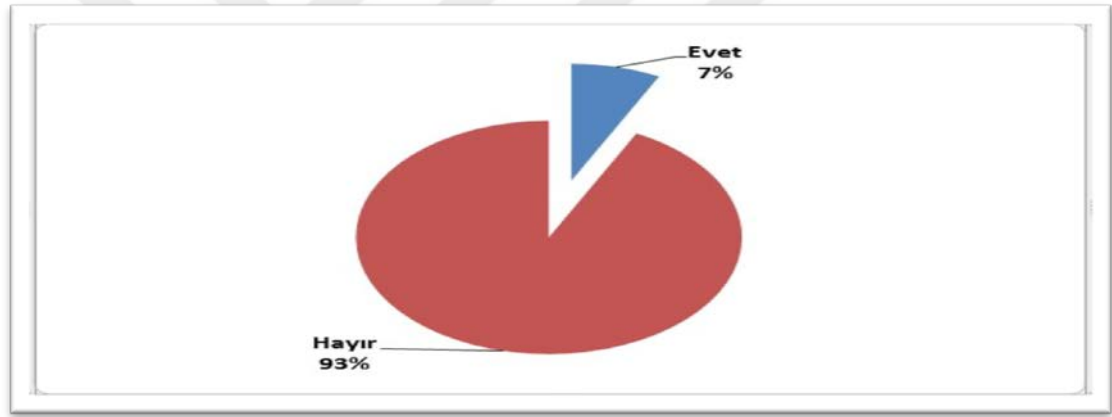
Açık erişim arşivlerini kullanıyor musunuz?				
		Evet	Hayır	Toplam
Biriminiz	Tıp Fakültesi	41	22	63
	Fen-Edebiyat Fakültesi	9	2	11
	Eğitim Fakültesi	10	7	17
	Mühendislik Fakültesi	11	11	22
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	9	9	18
	Hukuk Fakültesi	15	4	19
	Dış Hekimliği Fakültesi	17	2	19
	Ticari Bilimler Fakültesi	3	1	4
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	35	4	39
	Devlet Konservatuvarı	5	7	12
	Güzel Sanatlar Fakültesi	4	8	12
	İletişim Fakültesi	7	1	8
	Enstitüler	1	0	1
	Meslek Yüksekokulları	10	6	16
	Yüksekokullar	12	19	31
	Merkezler	0	1	1
Katılımcı Sayısı		189	104	293

DOAJ’da indekslenen açık erişimli dergiler değerlendirildiğinde de benzer bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de açık erişimli dergilerin bilim dallarına göre sıralamasında Tıp konulu dergilerin yayın sayısı bakımında ilk sıralarda yer aldığı göz-

lenmektedir (bkz. Tablo 3.16). Ayrıca YÖK⁴⁸ tez merkezi istatistiklerine göre en fazla tez üreten üniversitelerin sıralamasına bakıldığında da yine Tıp Fakültesi olan üniversiteler ilk sırada yer almaktadır. Üretkenliğin artmasıyla farkındalığın ve açık erişim arşivlerin kullanımının da arttığı gözlenmektedir.

4.1.12. Açık Erişimli Dergide Yayın Ücreti

271 (%92,5) katılımcı yayınları için ücret ödemediklerini bildirirken 22 (%7,5) katılımcı ankette yer alan “Açık erişimli dergide yayınlanan makaleniz için herhangi bir ücret ödediniz mi?” sorusuna “evet” cevabı vermişlerdir (bkz. Şekil 3.21).

Şekil 4.21: Açık Erişimli Dergilerde Yayın Ücreti

4.1.13. Unvan ile Yayınların Kişisel Web Sayfası / blog Üzerinden Yayınlanmasının Karşılaştırılması

Katılımcıların yayınlarını kişisel web sayfası/bloglarında yayınlama durumu ve unvanları karşılaştırıldığında toplam 53 katılımcının web sayfası ya da kişisel blog da yayınlarını yayınlarken 240 katılımcı ise yayınlanmadığını bildirmektedir. Ankete genel olarak 53 katılımcıyla %18,1’lik katkı sağlayan Yrd. Doç. kadrosundaki akademisyenlerin 15’i “evet” derken ankete 32 katılımcı ile %10,9’luk katkı sağlayan uzman ve okutman kadrosundaki katılımcılardan 1 tanesi “evet” seçeneğini işaretlemişlerdir.

⁴⁸Üniversiteler bazında üretilen tez miktarı için bkz.

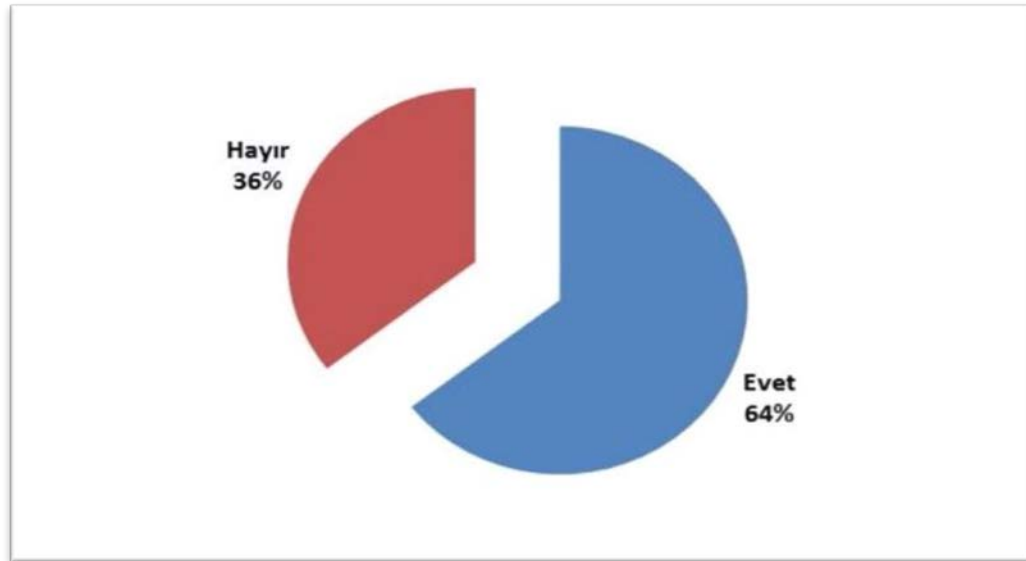
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/IstatistikiBilgiler?islem=1>

Tablo 4.29: Unvan İle Yayınların Kişisel Web Sayfası / Blog Üzerinden Yayınlanmasının Karşılaştırılması

Yayınlarnızı kişisel Web sayfanız ya da Blogunuz da yayınlıyor musunuz?		Evet	%	Hayır	%
Unvanınız	Profesör	14	26,42	21	8,75
	Doçent	12	22,64	25	10,42
	Yardımcı Doçent	15	28,3	38	15,83
	Araştırma Görevlisi	6	11,32	68	28,33
	Öğretim Görevlisi	5	9,43	57	23,75
	Okutman/Uzman	1	1,89	31	12,92
TOPLAM		53	100	240	100

4.1.14. Katılımcıların Açık Erişim Arşivleri Kullanım Oranları

Katılımcıların “açık arşivleri kullanıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar Şekil 3.22’de verilmiştir. Buna göre, katılımcıların %64,5’i “evet” cevabı verirken %35,5’i “hayır” cevabını vermiştir.

Şekil 4.22: Açık Erişim Arşivlerin Kullanım Oranı

4.1.15. Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etme Nedenleri

“Katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etme nedenleri” Tablo 4.30’da belirtilmiştir. Buna göre, %86,9 “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabı ile ilk sırada “yayınlar daha fazla kullanıcıya ulaşacaktır” yorumu yapılmıştır. Sırasıyla 2.sırada %78,5 “Diğer yayıncılık türlerine göre daha hızlı olması”. 3.sırada %76,9 “Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarım daha fazla atıf alacaktır”. 4.sırada %68,3 “Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarımın etki faktörü artacaktır”. 5.sırada %50 “tüm kullanıcılar için ücretsiz erişim politikasının olması”. 6.sırada %43,4 “Uygulanabilirliği kolaydır”. 7.sırada %27 “Gelecekte çalışmalarım için iyi bir fon oluşturacağını düşünmekteyim” son olarak %26,4 “Alanımdaki açık erişimli dergilerin prestijli olması” ve son olarak %25,3 oranı ile “Alanımdaki açık erişimli dergilerin etki faktörü yüksektir” gelmektedir.

Katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etme nedenleri belirlenirken dikkati çeken diğer bir unsur ise “ne katılıyorum ne kalmıyorum” cevabını veren katılımcı sayısının çok fazla olmasıdır. “Katılıyorum” ve “Kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinin değerlendirilmesinde son sırada yer alan “Alanımdaki açık erişimli dergilerin etki faktörü yüksektir” katılımcıların kararsız oldukları soruların sıralamasına bakıldığında ise ilk sırada %53,3 ile yorumu yapılmıştır. “Ne katılıyorum ne kalmıyorum” cevabını veren katılımcıların en düşük olduğu soru seçeneği ise %11,4 ile “Yayınlar daha fazla kullanıcıya ulaşacaktır” olarak belirlenmiştir. Bu seçenek aynı zamanda “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçenekleri değerlendirildiğinde %1,7 gibi bir orana sahiptir.

Katılımcıların farkındalık oranlarının yüksek (%70) olması ile yayınları için açık erişim yayıncılığı tercih etmeleri arasında bir paralellik gözlenemezken, Tablo 4.32’de belirtilen ve açık erişim yayıncılığın tercih edilmeme nedenleri arasında “Açık erişim konusunda endişelerim var” ve “Açık erişim yayıncılığın yükselme kriterlerine uygun olmaması” gibi nedenlerin üst sıralarda yer alması doğru bir farkındalık edinilmediğinin göstergesi olarak nitelendirilebilir. Elde edilen bulgular doğrultusunda “katılımcıların farkındalıkları nasıl edindikleri” sorusu önem kazanmaktadır. Katılımcıların meslektaşları ile olan etkileşimleri sonucu elde ettikleri farkındalık düzeylerinin ilk sırada yer alması

ise açık erişim yayıncılığın tercih edilmesinde ya da edilmemesinde belirleyici rol oynamaktadır. Yanlış bilgilendirmeler doğrultusunda gerçekleri yansıtmayan fikirlerin oluşmasına neden olmaktadır.

Tablo 4.30: Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etme Nedenleri

Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etme Nedenleri	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Katılımcı Sayısı	%
	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%		
Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarımın "etki faktörü" artacaktır.	2	0	17	5	73	25	141	48	57	19	290	98,9
Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarım daha fazla "atıf" alacaktır.	1	0	11	3	55	18	159	54	64	22	290	98,9
Yayınlar daha fazla kullanıcıya ulaşacaktır.	1	0	4	1	33	11	149	51	103	35	290	98,9
Gelecekte çalışmalarım için iyi bir fon oluşturacağımı düşünmekteyim.	6	2	56	19	149	51	54	18	24	8	289	98,6
Uygulanabilirliği kolaydır.	5	1	36	12	123	42	97	33	29	10	290	98,9
Alanımdaki açık erişimli dergilerin prestijli olması.	8	2	54	18	150	52	66	22	10	3	288	98,2
Alanımdaki açık erişimli dergilerin "etki faktörü" yüksektir.	5	1	57	19	154	53	61	21	12	4	289	98,6
Tüm kullanıcılar için ücretsiz erişim politikasının olması.	8	2	50	17	87	30	98	33	47	16	290	98,9
Diğer yayıncılık türlerine göre daha hızlı olması.	2	0	10	3	50	17	165	57	61	21	288	98,2

4.1.16. Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etmeme Nedenleri

“Katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etmeme nedenleri” Tablo 4.31’ belirtilmiştir. Buna göre, %56 “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” cevabı ile ilk sırada “Daha sonra başka bir dergide yayınlama düşüncesi” yorumu yapılmıştır. Sırasıyla 2.sırada %56 “Açık erişim konusunda endişelerim var”. 3.sırada %49 “Akademik yükselme kriterlerine uygun olmaması”. 4.sırada %41 “Açık erişim yayınlama süreci hakkında fazla bilgim olmaması”. 5.sırada %30 “Alanımda fazla prestijli derginin olmaması”. 6.sırada %29 “Kurumsal arşivlere yayın eklemenin karmaşık ve zaman alan bir süreç olması”. 7.sırada %26 “Alanımdaki açık erişimli dergilerin etki faktörünün düşük olması” 8.sırada %24 “Alanımda fazla açık erişimli derginin olmaması” 9.sırada “Kurumsal arşivlere yayın ekleme işlemlerini kütüphanecilerin yapması gerektiğini düşünmem” 10.sırada “Telif hakkımı yayıncıya devrettim” ve son olarak %13 oranı ile “Başıma/meslektaşlarıma başına gelen olumsuzluklar” gelmektedir.

Katılımcıların açık erişim yayıncılığı tercih etmeme nedenleri belirlenirken dikkati çeken diğer bir unsur ise “ne katılıyorum ne kalmıyorum” cevabını veren katılımcı sayısının çok fazla olmasıdır. “Katılıyorum” ve “Kesinlikle katılıyorum” seçeneklerinin değerlendirmesinde 6.sırada %29 “Kurumsal arşivlere yayın eklemenin karmaşık ve zaman alan bir süreç olması”. 7.sırada %26 “Alanımdaki açık erişimli dergilerin etki faktörünün düşük olması” seçenekleri katılımcıların kararsız oldukları soruların sıralamasına bakıldığında ise %51 ve %50 oranlarıyla yer almaktadır. “Ne katılıyorum ne kalmıyorum” cevabını veren katılımcıların en düşük olduğu soru seçeneği ise %25 ile “Telif hakkımı yayıncıya devrettim” olarak belirlenmiştir. Bu seçenek aynı zamanda “Katılmıyorum” ve “Kesinlikle Katılmıyorum” seçenekleri değerlendirildiğinde %55 gibi bir orana sahiptir.

Tablo 4.31: Katılımcıların Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etmeme Nedenleri

Açık Erişim Yayıncılığı Tercih Etmeme Nedenleri	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Katılımcı Sayısı	%
	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%		
Açık erişim konusunda endişelerim var.(İznim olmadan kopyalaması, intihal, değiştirmesi vs.)	9	3	34	11	82	28	135	46	30	10	290	98,9
Alanımda fazla prestijli açık erişimli derginin olmaması.	3	1	72	24	125	43	75	25	15	5	290	98,9
Alanımda çok fazla açık erişimli derginin olmaması.	4	1	74	25	139	47	68	23	5	1	290	98,9
Akademik yükseltme kriterlerine uygun olmaması.	7	2	70	24	97	33	96	33	19	6	289	98,6
Alanımdaki açık erişimli dergilerin etki faktörlerinin düşük olması.	2	0	60	20	146	50	66	22	14	4	290	98,2
Telif hakkımı tamamıyla yayıncıya devrettim.	76	26	86	29	72	25	44	15	10	3	288	98,2
Başıma / meslektaşlarıma başına gelen olumsuzluklar.	40	13	100	34	111	38	32	11	6	2	289	98,6
Daha sonra başka bir dergide yayınlamayama düşüncesi.	8	2	39	13	76	26	130	44	37	12	290	98,9
Açık erişim yayınlama süreci hakkında fazla bilgim olmaması.	16	5	65	22	86	29	106	36	17	5	290	98,9
Kurumsal arşivlere yayın eklemenin karmaşık ve zaman alan bir süreç olması.	5	1	51	17	147	51	78	27	7	2	288	98,2
Kurumsal Arşivlere yayın ekleme işlemleri kütüphanecilerini yapması gerektiğini düşünmem.	10	3	89	30	122	42	57	19	11	3	289	98,9

4.1.17. Katılımcıların Açık Erişim Farkındalığı ve KAA’i Tercih Durumları

Ankete katılan katılımcıların farkındalık düzeyleri ile yayınlarını KAA’de yer alması için verilen izin arasında bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir. Buna göre; katılımcılar açık erişim farkındalık düzeyleri sorulduğunda 144 katılımcı “biraz bilğim var” seçeneği tercih edilmiştir. Biraz bilğim var seçeneğini işaretleyen 144 katılımcının ise 91tanesi yayınlarının KAA’lerde yer almasına izin vermektedir, 34 katılımcı ise izin vermezken 22 katılımcıda belirli şartlarda yayınlarının KAA’de yer alabileceğini belirtmiştir.

Başkent Üniversitesinde görevli akademisyenler arasında açık erişim farkındalık düzeyi en düşük olan kesim ise “Bir bilğim yok / hiç duymadım” ve “Bir bilğim yok ama duydum” seçeneklerini işaretlemişlerdir.

KAA’de yer almasına verilen izin oranı bakımında değerlendirildiğinde ise farkındalık düzeyinin artması ile KAA’ler için verilen izin oranı da artmaktadır.

Tablo 4.32: Katılımcıların Açık Erişim Farkındalığı ve KAA’i Tercih Durumları

Yayınlarınızı "Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemine" konulmasına izin verir misiniz?		Evet		Hayır		Belirli Şartlarda:	
		Sıklık	%	Sıklık	%	Sıklık	%
Açık erişim farkındalığı hakkında	Bir bilğim yok / hiç duymadım	2	1,2	5	6,9	3	7,0
	Bir bilğim yok ama duydum	11	6,3	17	23,3	8	18,6
	Biraz bilğim var	91	52,3	34	46,6	22	51,2
	Yeterince bilğim var	61	35,1	15	20,6	7	16,3
	Tamamen bilğim var	9	5,2	2	2,7	3	7,0

Burada sonuçları tartışılan, Başkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Hastanesinde görevli akademisyenlerin açık erişim farkındalıklarının belirlenmeye çalışıldığı “Baş-

kent Üniversitesinde açık erişim farkındalığı anketi” 15.07.2015/15.10.2015 tarih aralığında gerçekleştirilmiştir. Çalışma bulgularının bir bölümünü destekleyen diğer bir memnuniyet anketi ise TÜBİTAK ULAKBİM tarafından gerçekleştirilen ve Aralık 2015 tarihinde sonuç raporu⁴⁹ açıklanan “Açık erişim farkındalık ve memnuniyet anketi” dir. Türkiye’de açık erişim hareketleri (bkz. Bölüm 3.6) bölümünde sözü edilen bu memnuniyet anketi ile elde edilen bazı bulgular ise bizim çalışmamızla örtüşmektedir.

Buna göre, her iki ankette en fazla cevap veren katılımcıların yaş aralıkları, makale işlem ücreti ödeyip ödemedikleri, açık erişime ilişkin bilgi (farkındalık) düzeyleri, katılımcıların araştırma yaptıkları alanlar, açık erişim kaynakları kullanıp kullanmadıkları birbirine paralellik göstermektedir.

⁴⁹ TÜBİTAK ULAKBİM tarafından gerçekleştirilen “Açık erişim farkındalık ve memnuniyet anketi” sonuç raporu: http://cabim.ulakbim.gov.tr/wp-content/uploads/sites/4/2016/01/AE_anket_raporu_Aralik_2015.pdf

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1.Sonuç

Bu bölümde, elde edilen bulgular doğrultusunda, açık erişimli dergiler ve kurumsal açık arşivler, Başkent Üniversitesi örneği üzerinden bir değerlendirme yapılarak dünya ve Türkiye için önemi vurgulanmıştır. Dünyada açık erişim kavramının gelişmesi, beraberinde akademik çalışmalar için üniversiteler ve kurumlar bünyesinde kurumsal açık arşivlerin oluşturulması gereksinimini doğurmuştur. Akademik çalışmalar için ticari yayınlar/yayıncılar karşısında alternatif bir model olan açık erişimin farkındalığının artırılması ve bilimsel yayınların geniş kitleler tarafından ulaşılabilir olması gerekmektedir. Açık erişim yayıncılığının gerçekleştirilecek kalıcı politikalar sayesinde sürdürülebilir ve gelecek nesillere aktarılabilir olması da önem taşımaktadır.

Bu araştırmada, Türkiye’deki açık erişim yayınların/yayıncılığın ve kurumsal açık arşivlerin durumu saptanarak, Türkiye’de üretilen açık erişimli süreli yayınların niteliksel ve niceliksel özellikleri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesinde uygulanan açık erişim farkındalık anketinden elde edilen bulgular doğrultusunda “Başkent Üniversitesi bünyesinde görevli akademik personelin açık erişimli dergiler ve kurumsal açık arşivler ile ilgili bilinç ve tutumları nelerdir? Mevcut farkındalığın artırılması için neler yapılabilir? Açık erişim yayınların tercih edilmesine ve kurumsal açık arşivlerin kullanımının arttırılmasına yönelik neler yapılabilir?” sorularına yanıt bulunması amaçlanmıştır.

Araştırmamız sonucunda elde edilen veriler, betimleme yöntemi kullanılarak değerlendirilmiştir. Buna göre, var olan durum betimlenerek, WoS ve Scopus veri tabanları başta olmak üzere incelenmiştir. Türkiye adresli açık erişim yayınların ve bu yayınların yer aldığı dergiler ile ilgili veriler listelenirken, etki faktörleri, atıf oranları ve bunlara bağlı olarak yıllar içerisindeki ülke sıralamalarındaki değişim dikkate alınmıştır. Ayrıca dünya

ve Türkiye’deki açık erişimli yayınların artışının ve kurumsal açık arşivlerin durumunun daha net olarak gözlenebilmesi için istatistikî tablolar ve şekiller oluşturulmuştur.

Dünyadaki bilimsel araştırmaların gelişmesinde daha önceden bilim insanları tarafından gerçekleştirilen çalışmaların yayılması başlangıçta ticari yayıncılıkla gerçekleşmişse de bugün geline nokta artık bilimsel bilgilerin üretim ve paylaşımında açık erişim kanallarının tetikleyici bir güç haline geldiği gözlenmektedir. Bu nedenle açık erişim kavramı, mevcut ticari yayıncılığa ve erişim modellerine karşı başlatılmış bir karşı hareket olarak da nitelendirilebilir. Böylelikle paylaşım oranı ne kadar artarsa üretkenliğin de o derece artması beklenmektedir.

Bu çalışma ile dünya ve Türkiye’deki açık erişimli süreli yayınların bilimsel göstergelerinin daha net bir şekilde ortaya konması ve Başkent Üniversitesi örneğinden yola çıkılarak gelecekte yapılacak diğer çalışmalara yardımcı olması amaçlanmaktadır.

Türkiye’de başlangıcından bugüne önemli bir gelişim alanı edinmiş olan açık erişim faaliyetlerinin ulusal bir politika çerçevesinde ele alınmaya ihtiyacı bulunmaktadır. 109 devlet ve 84 vakıf olmak üzere toplam 193 üniversite bulunan Türkiye’deki kurumsal açık arşiv sayısı her geçen gün çoğalmaktadır. 109 “Devlet Üniversite”sinin 84 tanesinin kurumsal açık arşivi bulunurken, 84 “Vakıf Üniversitesi” ve “Vakıf Meslek Yüksekokulu”nun 48 tanesinde kurumsal açık arşiv oluşturulmuştur. Ayrıca, 3 “Diğer Kurum”unda kurumsal açık arşivi bulunmaktadır. Toplamda 148 kurumsal açık arşiv mevcuttur ve bu arşivlere veri girişine devam edilmektedir.

Türkiye’de bilimsel yayın üretiminin merkezinde olan akademisyen sayılarına bakıldığında artan bir grafik izlenmektedir. 2004 yılına ait akademisyen sayısı 77.065’tir. 2010 yılında 102.682 iken bu sayı 2015 yılına gelindiğinde 148.903 olmuştur. Buna paralel olarak yıllar içerisinde de Türkiye adresli akademik yayınların sayısında da artış gözlenmektedir. Yaşanan gelişmelerin Türkiye’deki açık erişim yayıncılığına ivme kazandırması beklenmektedir.

Bu çalışmanın hipotezi “Başkent Üniversitesi’nde faaliyet gösteren akademik personel açık erişim hakkında bilgi sahibi olmakla beraber kendi yayınları için kurumsal açık erişim yayıncılığını tercih etme oranları düşük düzeydedir” şeklinde belirlenmiştir. Buna bağlı olarak oluşturulan alt hipotezler ise şunlardır:

- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenler açık erişim hakkında bilgi sahibidir.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenlerin kurumsal açık arşivlere yayınlarını ekleme konusunda endişeleri bulunmaktadır.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenler Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde yayınlarının yer almasını tercih etmemektedir.
- Başkent Üniversitesinde faaliyet gösteren akademisyenlerin açık erişim arşivleri kullanım düzeyi yüksektir.

Verilerin toplanması amacıyla gerçekleştirilen literatür taraması ile ulaşılan kuramsal bilgiler ve Başkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesi ile sınırlandırılan açık erişim farkındalık anketimizin sonuçları ve elde edilen bulgulara doğrultusunda, hipotezin doğrulandığı ve aşağıda belirtilen alt hipotezlerin kanıtlandığı görülmektedir.

Araştırmada elde edilen sonuçları şu şekilde sıralayabiliriz:

- B. Ü. akademisyenleri büyük ölçüde açık erişim yayıncılığı hakkında bilgi sahibidir.
- B. Ü. ’de görev yapan akademik personelin B. Ü. Açık Erişim Sistemi’nde yayınlarının yer almasına yönelik tutumları değerlendirildiğinde ise katılımcıların, kurumsal bilincin daha fazla geliştirilmesi gerekliliği ve katılımcıların kurumsal arşivlere olan güven düzeyinin arttırılması gerekmektedir.

- Başkent Üniversitesinde görevli bazı akademik personelin açık erişim sürecine yabancı olması ve gelişmeler konusunda yeterince haberdar edilememeleri yaşanan diğer bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun çözümü içinde tüm iletişim kanallarının daha aktif bir şekilde kullanılması gerekmektedir.
- Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesindeki akademisyenlerin açık erişimi tercih etmemelerinin başlıca nedeni olarak ise yayınlarını daha sonra başka bir dergide yayınlama düşüncesi ve açık erişim konusunda endişelerinin olması olarak belirlenmiştir. Buradan da açık erişimin bütün yönleri ile kavranamadığı sonucuna ulaşılırken açık erişim konusunda etkileşimin en fazla meslektaşlar arasında olmasından kaynaklı bazı yanlış yargılara sahip oldukları gözlenmektedir. Genelde açık erişim farkındalığına sahip katılımcıların çok az bir kısmı yayınlarının kurumsal açık arşivlerde yer almasına izin verebileceklerini bildirmişlerdir.
- Katılımcıların büyük bir kısmı kurumsal açık arşivleri araştırmaları esnasında kullandıklarını belirtmelerine rağmen kendi yayınlarının kurumsal arşivlerde yer almasına izin vermemektedir.
- Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesindeki akademisyenlere göre açık erişimi tercih etmelerinin başlıca nedeni olarak; yayınların daha fazla kullanıcıya ulaşacağını düşüncesi ve açık erişim yayıncılığın diğer yayıncılık türlerine göre daha hızlı olması gelmektedir.
- Başkent Üniversitesi, kurumsal açık arşivlerin oluşturulması esnasında gerekli teknik alt yapı ve donanımlı personel bulundurmasına karşın bu imkânların her kurum için geçerli olduğundan bahsetmek mümkün değildir.
- Başkent Üniversitesi kurumsal açık erişim sisteminin kayıtlı bir politikasının olması ayrıca OpenDOAR ve ROAR’a kayıtlı olması olumlu bir gelişme olarak

kaydedilirken OpenAIR’e kayıtlı olmaması ise olumsuz bir gelişme olarak nitelendirilebilir.

5.2.Öneriler

Araştırma sonucu elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda aşağıda belirtilen öneriler sunulmaktadır:

- Çalışmada vurgulanan niceliksel ve niteliksel göstergelerin etki değeri göz önüne alınarak, bilimsel yayın sayısının yanı sıra üretilen yayınların kalitesinin artırılması gerekmektedir.
- Akademisyenler için oluşturulan araştırmacı numarası (ORCIDID, ResearcherID vs.) açık erişimde standardizasyonu sağlamak için alt yapı oluşturulurken zorunlu hale getirilmelidir.
- Akademik tezlerin kurumsal açık arşivlere konulması konusunda uygulanan zorunlu politikaların akademisyenlerin ürettikleri yayınları da kapsayacak şekilde de en azından teşvik edici ve özendirici uygulamalarla genişletilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra, üniversiteler bünyesinde üretilen ve üniversitelerin özkaynak kullanımıyla desteklenmiş faaliyetlere dayalı yayınların kurumsal açık arşivlere eklenme ön koşulu getirilmesi, kurumsal açık arşivlerin desteklenmesi anlamında önemli bir adım olacaktır.
- Uluslararası standartlarda açık erişim sağlanabilmesi için gerekli teknik altyapı ve standartların oluşturulmasına bağlıdır. Bu anlamda, açık erişimli dergi yayıncılığının da standartlarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- Üniversiteler bünyesinde yayınlanan dergilerin, Dergipark üzerinden yayınlanmasına devam edilmelidir. Bu sayede üniversite dergilerinin açık erişim sistemleri tarafından harmanlanarak görünürlüğü artacaktır. Bu sayede, Dergipark’ın

sunduğu teknik altyapı desteği, barındırma, DOI numarası vb. diğer hizmetlerden de faydalanır olacaktır.

- Kamu kaynaklı desteklenen projelerin açık erişimli olarak kamu yararına sunulması zorunlu hale getirilmelidir.
- Kurumsal açık arşivler, OAI “meta-data harmanlama protokolüne” ve “OpenURL standartlarına” uygun hale getirilmelidir.
- Kurumsal açık arşivlerin desteklenmesi amacıyla AB normlarıyla uyumlu bir ulusal politika oluşturulması gerekmektedir.
- Bibliyografik denetimin daha doğru bir şekilde yapılabilmesi için gelip geçici politikalar yerine üretilen politikaların uluslararası standartlara sahip bir devlet politikası olarak benimsenmesi gerekmektedir.
- Kurumsal açık arşivler bünyesinde barındırılan kaynakların bibliyografik denetimlerinin sağlanması bakımından standartlara uyulması, tekrarlayan kayıtların önüne geçilmesi ve veri girişlerinin uzman kişiler tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.
- Türkiye’deki farklı üniversite ve kuruluşlar tarafından geliştirilen bütün kurumsal açık arşivlerin içeriği YÖK’ün de desteği ile TÜBİTAK çatısı altında birleştirilerek veri toplama ve harmanlama sağlayan ve OAIster/Google Scholar benzeri bir altyapı projesi bir an önce faaliyete geçirilmelidir.
- Oluşturulacak altyapı, aynı zamanda uluslararası bir entegrasyona da izin vermelidir.
- Türkiye’de araştırmaların teşviki için fon sağlayıcı desteği önem taşımaktadır. Açık erişim için özendirici politikalar geliştirilmeli ve makale işlem ücretleri ya-

zarlara yansıtılmadan araştırma bursları, fon sağlayıcılar, üniversiteler, resmi daireler vs. tarafından karşılanabilir olması gerekmektedir.

- Bilgi merkezleri ve üniversite kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerinde katkıda bulunmasının yolları aranarak kaynak yönetimi ve benzer konularda hizmet içi eğitimler gerçekleştirilmedi. Açık erişim ve kurumsal açık arşivler konusunda kütüphane personeli desteklenmeli ayrıca kütüphaneye gelen kullanıcıların bilgilendirilmesi ve farkındalık yaratılması gerekmektedir.
- Bilimsel değerlerin korunabilmesi ve güvenilirliğini arttırabilmek için ulusal ve uluslararası düzeydeki açık erişimli dergilerde, WoS standartları getirilerek, hakemlik sürecinin etik standartlara uygun hale getirilmesi gerekmektedir.
- Dergilerin görünürlüğünün artırılması için derginin ulusal ve uluslararası indekslerde yer alması için girişimlerde bulunulmalıdır.
- Kurumsal açık arşivlerin üniversitelerin idari birimleri ve bilgi işlem tarafından desteklenerek koordine bir çalışma sağlanmalıdır.
- Açık erişim ve kurumsal açık arşivlerin oluşturulmasında temel amaçlardan bir tanesi daha fazla kullanıcıya ulaşmaksa, Türkçe'nin yanı sıra İngilizce anahtar kelimelerin (keywords) ve özetlerin (abstract) yer alması zorunlu hale getirilmelidir.
- Üniversitelerde görevli akademik personele belirli aralıklarda açık erişimler ve kurumsal açık arşivler hakkında bilgilendirme yapılması gerekmektedir.
- Kurumsal açık arşivler kütüphane kataloğuna dahil edilmiş diğer kaynaklardan ayrı düşünülmemeli, açık erişim sistemlerinin OPAC (Online Public Accessible Catalog) üzerinden taranabilir ve erişilebilir olması sağlanmalıdır.
- Telif hakları mevzuatı, açık erişim konularını da kapsayacak şekilde yeni düzenlemeler getirilerek, kamu kaynaklarınca üretilen bilimsel yayınların intihalin ön-

lenmesi bakımından Creative Commons (CC-BY) kullanılarak lisanslandırılması ve açık erişime sunulması gerekmektedir.

- Dünya ve AB ülkeleri tarafından da desteklenen açık erişim projeleri (Openair, Pasteur4OA vb.) standartların belirlenmesinde önem teşkil etmektedir. Türkiye'nin de bu projeleri desteklemesi/desteklemeye devam etmesi gerekmektedir.
- Dünyada ve Avrupa'da kamu kaynakları ile üretilen bilimsel bilginin ücretsiz ya da çok az bir maliyetle tekrar kamunun kullanımına aktarılması süreci hızlanırken, Türkiye'nin bilimsel hayatının da bu alanda ivme kazanması gerekmektedir.
- Araştırma kapsamında incelenen Başkent Üniversitesi ve B.Ü. Ankara Hastanesinde ise akademisyenlerin, açık erişim ve KAA'ler ile ilgili farkındalık düzeylerinin artırılması için çalışmalara devam edilerek yaygınlaştırılması gerekmektedir. Açık erişim ve KAA'lere olan güvenin artması, doğru bilinen yanlışların düzeltilmesi gerekmektedir.
- Başkent Üniversitesi Kütüphanesinde görevli kütüphanecilerin de desteklenmesi, hizmetiçi eğitimlerin artırılması akademik personelin bilgilendirilmesi açısından önem taşımaktadır.
- Kurumsal görünürlük, tanınırlık ve üretkenlik bakımından da faydalı olacağı düşünülen kurumsal açık arşivlere verilen önemin artırılması aynı zamanda kurumsal bilinç oluşmasında da faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abad García, M. F., Falgueras, E. A., Melero, R. ve Rodríguez-Gairín, J.-M. (2010). Accesoabierto.net: An initiative to promote open access based on journals, repositories and institutional policies. "2. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi": *Uluslararası Sempozyum bildirileri: 22.24 Eylül 2010 Ankara içinde* (ss. 288-291). Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- accesoabierto. (2015). *Policies* 15 Kasım 2015 tarihinde <http://www.accesoabierto.net/politicas/default.php> adresinden erişildi.
- Açık Arşiv. (2015). *MedOAnet projesi*. 10 Ekim 2015 tarihinde <http://www.acikarsiv.info/medoanet-projesi/> adresinden erişildi.
- Afzali, M. (2009). *Türkiye'de açık erişim, kurumsal arşivler, akademik kütüphaneler*. (Yayımlanmamış Doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akgül, M. (2006). Türk Üniversiteleri Açık Erişimi ve Kurumsal Arşivlerin Kurulmasını Destekliyor. *IV.Akademik Bilişim Bilgi Teknolojileri Kongresi, 9-11 Şubat 2006, Denizli*.(çevrimiçi). 25 Ocak 2016 tarihinde <http://ab.org.tr/ab06/AB2006-bildirge.html> adresinden erişildi.
- Al, U. ve Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe üniversitesi kütüphanecilik bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1), 19-47.
- Al, U. (2009). Türkiye'nin göreceli atıf etkisi üzerine bilimetrik bir çalışma. *Bilgi Dünyası*, 10(2), 231-244.
- Al, U. (2013). *Telif hakları ve lisans anlaşmaları*. 26 Ağustos 2015 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~umutal/lesson/bby166/10-2013.pdf> adresinden erişildi.
- Al, U. ve Tonta, Y. (2014). Açık erişim politikalarının geliştirilmesi ve PATEUR4OA projesi. *Türk Kütüphaneciliği* 28(3), 433-436.
- Alır, G. (2010). Telif haklarıyla ilgili güncel gelişmeler.5. *Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Kurultayı*, 26 Kasım 2010, Ankara.(çevrimiçi). 26 Ağustos 2015 tarihinde <http://uvt.ulakbim.gov.tr/toplanti/uay10/galir.pdf> adresinden erişildi.
- ANKOS.(2015). *Açık erişim sözlüğü*, 16 Mart 2015 tarihinde <http://acikerisim.ankos.gen.tr/acikerisimsozlugu.html> adresinden erişildi.

ANKOS. (2015b). *Bilimsel bilgiye erişimdeki engelleri kaldırmak elinizde! Açık erişim ile değişimi yaratın...(Broşür)* 25 Temmuz 2015 tarihinde <http://eprints.rclis.org/7565/1/AcikerisimWEB.pdf> adresinden erişildi.

ANKOS. (2015c). *Açık erişim ve kurumsal arşivler: Telif hakları*. 9 Kasım 2015 tarihinde <http://acikerisim.ankos.gen.tr/telifhaklari.html> adresinden erişildi.

ANKOS. (2015d). *Açık erişim standartları*. 16 Mart 2015 tarihinde http://acikerisim.ankos.org.tr/belgeler/acik_erisim_standartlari.pdf adresinden erişildi.

Araştırma Kurumları için OpenAIRE Klavuzu.(2012). *Araştırma kurumları için OpenAIRE klavuzu*.(çev. Gürdal,G., Türkfidanı, A., Kutlutürk, L., Çelik, S. ve Ketten B.) *Türk Kütüphaneciliği* 26(2).416-438.

Atılğan, D. (2002). Telif hakları ve kütüphaneler.A. Can, M.T. Gülle, O. Gürdal ve E. Yılmaz (Yay. Haz.), “e-Türkiye sürecinde kütüphaneler”: 38. kütüphane haftası bildirileri Ankara içinde (ss. 108-116). Ankara: TDK

Atılğan, D. (2005). *Ankara Üniversitesi akademik açık arşivinin oluşturulması ve bu arşive elektronik veri tabanlarının katkısının araştırılması*.10. internet Konferansında sunulan bildiri. 12 Ocak 2016 tarihinde acikarsiv.ankara.edu.tr:acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/787/1121.pdf adresinden erişildi.

Atılğan, D., Arslantekin, S. ve Bayram, Ö.G. (2005). Ankara Üniversitesi akademik açık arşivinin oluşturulması ve bu arşive elektronik veri tabanlarının katkısının araştırılması. (Bildiri özeti). 10. Türkiye’de Internet Konferansı, 9-11 Aralık 2005, İstanbul. (Çevrimiçi). 12 Ocak 2016 de <http://inettr.org.tr/inetconf10/program/67.html> adresinden erişildi

Atılğan, D. (2006). İletişim teknolojileri çağında değişen bilgi hizmetleri. 1. Uluslararası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu’nda sunulan bildiri, 25-26 Mayıs 2006, İstanbul.(çevrimiçi). 27 Şubat 2015 tarihinde <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/560/864.htm?show> adresinden erişildi.

Atılğan, D. (2006b) Türkiye’de açık arşiv çalışmaları ve Ankara Üniversitesi örneği. “Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık-2006” : 1. Ulusal Kurultay bildirileri: 2 Kısım 2006 içinde (ss.33-40). Ankara.

Atılğan, D. ve Bulut, B. (2008). Açık erişim olgusu ve Ankara Üniversitesi. *Balkan Ülkeleri Kütüphaneler Arası Bilgi ve Belge Yönetimi ve İşbirliği Sempozyumu bildirileri Edirne 5-7 Haziran 2008* içinde (ss.). Edirne: Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları.

- Bahşıoğlu , K. H., Duran, C. Z. ve Yıldızeli, A. (2007). Mesleki ve bilimsel bir dergi: Bilgi Dünyası. *Adile Günden anısına armağan: Bilgiye Erişimde Değişen Yollar ve II. Tıbbi Bilgi Yönetimi ve Teknoloji Sempozyumu bildirileri Ankara 25-26 Eylül 2003 içinde* (ss. 78-88). ÜNAK.
- Bayram (Gökkurt), Ö. (1998). Atıf verisi (citation data) ve enformetrik yasalar: Türk kütüphanecilik literatüründeki doktora tezleri üzerine bir uygulama. *Türk Kütüphaneciliği*, 12(1), 21-32.
- Baysal, J. (1987). *Kütüphanecilik alanındaki yeni kavramlar, araçlar, yöntemler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Besimoğlu, C. (2007). *Akademisyenlerin elektronik dergi kullanımında disiplinler arasındaki farklılıklar*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Biçer, S. (2006). *Türkiye 'de internet yayıncılığı ve Avrupa Birliği'ne uyum*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Binici, K. (2010). *Tıp ve sağlık bilimleri alanında türkiye'de yayınlanan akademik süreli yayınlarda niteliği etkileyen nedenler ve kaliteyi yükseltme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BioMed Central. (2015). *BioMed Central journals see growth in impact*. 02 Şubat 2016 tarihinde <https://www.biomedcentral.com/about/press-centre/business-press-releases/03-07-2015> adresinden erişildi.
- Björk, B.-C. (2004). Open access to scientific publications - an analysis of the barriers to change? *Information Research*, 9(2). 30 Nisan 2015 tarihinde <http://www.informationr.net/ir/9-2/paper170.html> adresinden erişildi.
- Bloomberg, M. ve Evans, E. G. (1989). *Kütüphane teknisyenleri için teknik hizmetler*. (N. Tuncer, Çev.) Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği.
- Borgman, C. L. (2007). *Scholarship in the digital age: information, infrastructure, and the internet*. Cambridge: MA: MIT Press.
- Budapest Open Access Initiative. (2015). *Budapest Open Access Initiative*. 12 Aralık 2015 tarihinde <http://www.budapestopenaccessinitiative.org/translations/turkish-translation> adresinden erişildi.
- Çapar, B. (2003). Bilgi yönetimi: nasıl bir insangücü? *II. Ulusal Bilgi ve Ekonomi Yönetim Kongresi bildirileri 17-18 Mayıs 2003 Derbent-İzmit içinde* (ss. 421-423): Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi İktisat Fakültesi.

- Çelik, S., Buğan, O. (2013). Açık dergi sistemleri (ADS): Açık kaynak kodlu dergi yönetim ve yayımlama sistemi. *Yükseköğretim Dergisi*,3(1): 16 Mart 2015 tarihinde http://www.yuksekogretim.org/ozet_2013000003.asp adresinden erişildi.
- Çelik, S., Gürdal, G., Keten, B., Türkfidanı, A. ve Kutlutürk, L. (2013). Açık Erişim ve DSpace Kurumsal Arşiv Yazılımı. *Akademik Bilişim 2013 –XV. Akademik Bilişim Konferansı bildirileri* 23-25 Ocak 2013, Antalya: Akdeniz Üniversitesi içinde 21 Kasım 2015 tarihinde <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/250.pdf> adresinden erişildi.
- Çoşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (2007). *Kurumsal arşiv oluşturma rehberi*, Ankara: Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu. 2 Mayıs 2015 tarihinde <http://www.ankos.gen.tr/acikerisim/yayinlarimiz.html> adresinden erişildi.
- Creativecommons. (2015). *Lisanslar hakkında*. 1 Mayıs 2015 tarihinde <http://creativecommons.org/licenses/> adresinden erişildi.
- Creativecommons. (2016). *Hakkında*. 6 Şubat 2016 tarihinde <http://creativecommons.org.tr/hakkında/> adresinden erişildi.
- Crow, R. (2002). *The case for institutional repositories: a SPARC position paper*. 6 Mart 2015 tarihinde <http://www.sparc.arl.org/about-us/staff/crow> adresinden erişildi.
- Demir Kocabıyık, F. A. (2009). *Değişen dünyada arşivlerin farklı amaç ve uygulamalarına bir bakış: Geleceğin arşivçiliğine öngörüler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi/Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Demirkol, N. (2006). Sosyal bilimler veri tabanı. “*Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık-2006*” *I.Ulusal Kurultay bildirileri 2 Kasım 2006* içinde (ss. 3-9). Ankara.
- Dinler, Z. (1998). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa.
- DOAJ. (2016). *Directory of Open Access Journals* 14 Şubat 2016 tarihinde <http://doaj.org/> adresinden erişildi.
- DULCINEA. (2015). *Copyright polices and permission to self-archiving of Spanish scholarly journals*. 18 Eylül 2015 tarihinde <http://www.accesoabierto.net/dulcinea/?idioma=en> adresinden erişildi.
- Düşükcan, M. ve Kaya, E. (2003). İşletmelerde bilgi teknolojilerinin kullanılma yerleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*(3), 33-37.

- Eker, S. (2005). Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınların Nitelik ve Nicelik Açısından Değerlendirilmesi. “*Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar ve Bilgi Teknolojileri Sempozyumu*”: Ulusal Sempozyum bildirileri: 2 Nisan 2005 içinde (ss. 163-182). Ankara.
- Elibol , H. (2005). Bilişim teknolojileri kullanımının işletmelerin organizasyon yapıları üzerindeki etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(13), 155-162.
- Elings, M. W. ve Waibel, G. (2007). Metadata for all: Despective standards and metadata sharing across libraries, archives and museums. *First Monday*, 12(3).12 Mart 2016 tarihinde <http://firstmonday.org/article/view/1628/1543> adresinden erişildi.
- Ertürk, K. L. ve Küçük, M. E. (2010). Bilimsel bilginin görünürlüğü: Hacettepe Üniversitesi’nde açık erişim farkındalığı. *Türk Kütüphaneciliği*, 24(1), 63-93.
- Ertürk, K. L. ve Şengül , G. (2011). Bilimsel iletişimde yeşil ve altın yollarda yakınsama ve Türkiye’deki yansımaları. *Bilgi Dünyası*, 12(2), 239-262.
- Ertürk, K. L. ve Şengül, G. (2012). Türkiye’de kurumsal açık arşivlerin analizi: Dokuz Eylül Üniversitesi kurumsal açık arşivi örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 7-29.
- Garfield, E. (1996). How can impact factors be improved? *BMJ* (313), 411-413.
- Gökkurt, Ö. (1994). Enformetri, Bradford yasası ve citation indeks. *Türk Kütüphaneciliği* , 8(1), 26-30.
- Gökkurt, Ö. (1997). *Citation indeks ve citation analizi: enformetrik bir model çalışması*. (Yayımlanmamış doktora tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Gür, H. (2003).Elektronik derginin avantajları. “*Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık*” sempozyumunda sunulan bildiri, 28 Mart 2003, Ankara. 15 Nisan 2016 de <http://uvt.ulakbim.gov.tr/tip/sempozyum1/hgur.pdf> adresinden erişildi.
- Gürdal, G. ve Çelik, S. (2014). Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme sistemleri. *Kurumsal Açık Erişim Arşiv Sistemlerine Veri Giriş eğitimi.30 Mayıs 2014*, Ankara.(çevrimiçi). 16 Mart 2016 tarihinde <http://www.slideshare.net/ggurdal/kurumsal-arivlerin-kayt-edilmesi-ve-listeleme> adresinden erişildi.
- Gürdal, G., Bulut, B., ve Kafalı, G. (2013). Güvenilir açık erişim kaynakları ve yararlanma yolları. 2.*Ulusal Açık Erişim Çalıştayı’nda sunulan bildiri*, 21-22 Ekim 2013, İzmir.(çevrimiçi). 12 Aralık 2015

tarihinde http://www.acikerisim.org/sunumlar/burcu_bulut_ae_2013.pdf adresinden erişildi.

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. (2015). *pasteur4oa*. 11 Ekim 2015 tarihinde *pasteur4oa*: <http://www.pasteur4oa.org/> adresinden erişildi.

Jain, P. (2012). *Promoting open access to research in academic libraries*. 20 Mart 2015 tarihinde Library Philosophy and Practice 2012: <http://unllib.unl.edu/LPP/lpp2012.htm> adresinden erişildi.

Kaplan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11.Baskı). Ankara.

Karakaşlı, K. (2001). Gazetelerin Satırlarında. *Görüş*(48), 66-69.

Karasözen, B., Bayram (Gökkurt), Ö. Zan, B. U. (2009). 1997-2006 Türkiye bilim göstergeleri analizi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 4-21.

Karasözen, B., Bayram (Gökkurt), Ö. ve Zan, B. U. (2011). WoS ve Scopus veri tabanlarının karşılaştırması. *Türk Kütüphaneciliği*, 25(2). 238-260.

Karasözen, B., Zan, B. ve Atılgan, D. (2010). Türkiye’de Açık Erişim ve Bazı Ülkelerle Karşılaştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, s. 235-257.

Kayaoğlu H. D. (2004). "Bilimsel iletişim sürecinde basılı dergiden elektronik dergiye geçiş". *Aysel Yontar Armağan* (ss. 37-65). içinde İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.

Kayaoğlu, H. D. (2006). Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), s. 29-60.

Kayaoğlu, H. D. (2011). *Sürekli yayınlar yönetimi* (2. b.). İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği.

Köksoy, M. (1998). *Yükseköğretimde kalite ve Türk yükseköğretimi için öneriler*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi yayınları.

Kozak, N. (2003). *Türkiyede akademik dergiler rehberi, 2002*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Kozak, N. (2008). *Türkiye akademik dergiler rehberi (2007-2008)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kozak, N. (2014). *Türkiye Akademik Dergiler Rehberi-2014*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Küçük, M. E. (2005). Bilimsel iletişimde yeni eğilimler. *Sosyal bilimlerde sürekli yayınlar ve teknoloji sempozyumu* (s. 26-35). Ankara: Yeni Avrasya Yayınları.

- Küçük, M. E., Duran, Z. C.ve Batı, H. (tarih yok). *E-kopya sunucuları ve kurumsal arşivler:Seçimli bibliyografya*. 16 Kasım 20015 tarihinde <ftp://ftp.lib.metu.edu.tr/pub/doc/kurumsal-arsivler.pdf> adresinden erişildi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü. (2014). *Kültür ve Turizm Bakanlığı*. 08 23, 2015 tarihinde Telif Hakları: <http://www.telifhaklari.gov.tr/ana/sayfa.asp?id=394> adresinden alındı
- Kurtz, M. (2010). Dublin Core, DSpace, and a brief analysis of three university repositories. *Information Technology ang Libraries*, 29(1), 40-46. 10 Aralık 2015 tarihinde <http://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ital/article/download/3157/2771> adresinden erişildi.
- Lale , H. (2014). YAAP Harmanlama sistemi ve hedefler. “Yükseköğretim akademik arşiv projesi”*çalıştayında* sunulan bildiri,20-21 Ekim 2014, Ankara.02 Mart 2016 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/documents/7166509/11820845/2-Hasan+Lale-YAAP+Harmanlama+Sistemi+ve+Hedefler.pdf/58acbe01-a6cf-4f29-8260-60e89423762f> adresinden erişildi.
- Lancaster, F. W. (1995). The Evolution of Electronic Publishing. *Library Trends*, 43(4). 05.06.2015 tarihinde https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/7981/librarytrendsv43i4c_opt.pdf adresinden erişildi.
- Malcles , L. N., Lheritier, A. ve Acaroğlu , T. M. (2003). *Batı'da ve Türkiye'de kaynakça tarihi*. (T. M. Acaroğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- MEDOANET. (2012). *Akdeniz ülkeleri açık erişim ağı projesi (MEDOANET) projesi*. H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Elektronik Haber Bülteni. 10 Ekim 2015 tarihinde <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/e-bulten/hdetayarsiv.asp?h=337&s=9> adresinden erişildi.
- MedOAnet (2013). *Araştırma yapan ve destekleyen kurumlar için MedOAnet açık erişim politikaları uygulama ilkeleri*. 10 Ekim 2015 tarihinde http://medoanet.eu/sites/www.medoanet.eu/files/documents/MEDOANET2013_GUIDLine_dp_TR_ws.pdf adresinden erişildi.
- Ng K H.(2009). Exploring new frontiers of electronic publishing in biomedical science. *Singapore Med J*. 50(3):230-4.
- Odabaş, H. (2003). Kurumsal bilgi yönetimi. *Aylık Strateji Dergisi*(10).
- Odabaş, H. (2008). Bilgi yönetimi ve yüksek öğrenim kurumlarında kurumsal açık erişim. Orta Doğu Teknik Üniversitesi XIII. *Türkiye'de İnternet Konferansı bildiriler* 22-23 Aralık 2008 Ankara içinde (ss 183-191). Ankara.

- Odabaş, H. ve Odabaş, Y. (2012). Türkiye'de akademik açık dergi yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde açık e-dergi uygulaması. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, s. 355-370.
- OpenAIRE. (2016). *Turkey OA statics*. 26 Şubat 2016 tarihinde <https://www.openaire.eu/oa-in-turkey> adresinden erişildi.
- openDOAR. (2016b). *Usage of open access repository software - Turkey*. 5 Ocak 2016 tarihinde <http://www.opendoar.org> adresinden erişildi.
- OpenDOAR. (2016). *Proportion of repositories by country - Worldwide*. 15 Şubat 2016 tarihinde <http://www.opendoar.org/> adresinden erişildi.
- Önalın, O. (2013). Türk kardiyoloji derneği arşivi: Atıf analizi. *Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi*, 41(3), 256-263.
- Özdemirci, F. (1998). Derleme sorunları ve bibliyografik kontrol komisyon raporu. *IV. Ulusal Yayın Kongresi: Komisyon Raporlarında sunulan bildiri*. 16-19 Aralık, Ankara. 9 Ocak 2016 tarihinde http://80.251.40.59/humanity.ankara.edu.tr/odemirci/diger_sayfa_metinleri/fo/derleme_sorunlari.pdf adresinden erişildi.
- Özdemirci, F. ve Aydın, C. (2008). Kurumsal bilgi kaynakları ve bilgi yönetimi. *Türk Kütüphaneciliği*, 22(1), 59-81.
- Özmen, M. M. (2007). Dergiler için Kalite ölçütleri. “*Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık-2007*”: 5.Ulusal Sempozyum Bildirileri:19 Ekim 2007Ankara içinde, (ss. 101-105). Ankara.
- PASTEUR4OA. (2015a). *Örnek üniversitesi açık erişim politika belgesi*. 15 Kasım 2015 tarihinde <http://www.pasteur4oa.org/ornek-universitesi-acik-erisim-politika-belgesi/> adresinden erişildi.
- PASTEUR4OA. (2015b). *Partners*. 10 Ekim 2015 tarihinde <http://www.pasteur4oa.eu/partners> adresinden erişildi.
- PLOS. (2016, 03 01). *About*. 01 Mart 2016 tarihinde <https://www.plos.org/about/> adresinden erişildi.
- Polat, Ç. (2006). Bilimsel bilgiye açık erişim ve kurumsal açık erişim arşivleri. *Journal of Social Sciences*, 6(37), 54-80.
- Polat, Ç., Sağlam, M., ve Sarı, T. (2013). Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi’ nin bibliyometrik analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(2), 273-288.

- Pritchard, A. (1969). Statical bibliography or bibliometrics? 01.05.2015 tarihinde https://www.researchgate.net/publication/236031787_Statistical_Bibliography_or_Bibliometrics adresinden erişildi.
- Pringle, J. (2004). *Do open access journal have impact factor*. Nature (Web Focus), 26 Haziran 2015 tarihinde <http://www.nature.com/nature/focus/accessdebate/19.html#close> adresinden erişildi.
- ROAR. (2015). *Browse by Country*. 5 Kasım 2015 tarihinde <http://roar.eprints.org/view/geoname/> adresinden erişildi.
- ROMEO. (2015). *Publisher copyright policies & self-archiving*. 08 Haziran 2015 tarihinde <http://www.sherpa.ac.uk/romeo/search.php> adresinden erişildi.
- ROMEO. (2016). *RoMEO colours*. 15 Mayıs 2016 tarihinde <http://www.sherpa.ac.uk/romeoinfo.html> adresinden erişildi.
- Rowley, J. (1996). *Bilginin düzenlenmesi : Bilgi erişime giriş*. (S. Karakaş, Çev.) Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara Şubesi Yayınları.
- Ruacan, Ş. (2003). Bilimsel araştırma ve yayınlarda etik ilkeler. *Sağlık bilimlerinde süreli yayıncılık*. Ankara.: TÜBİTAK matbaası.
- Rukancı, F. (2005). *Türkiye’de hukuk kaynaklarının bibliyografik denetimi*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Sanalan, Ü. (1977). *Bibliyografik denetim ve Türkiye*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Scimagojr. (2015). *Country rankings*. 01 Mart 2015 tarihinde <http://www.scimagojr.com/countryrank.php> adresinden erişildi.
- Steele , C. (2005). *Institutional perspectives on scholarly publishing: the library’s perspective*. 5 1, 2015 tarihinde https://digitalcollections.anu.edu.au/bitstream/1885/42610/2/Gorman_publishing_article.pdf adresinden erişildi.
- Suber, P. (2003). *How should we define open access?* The SPARC Open Access Newsletter (64), 26 Mart 2015 tarihinde <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/newsletter/08-04-03.htm> adresinden erişildi.
- Suber, P. (2010). *Open access overview: Focusing on open access to peer-reviewed research articles and their preprints*. 20 Mart 2015 tarihinde <http://legacy.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm> adresinden erişildi.

- Swan, A., & Brown, N. S. (2004). *Report of the JISC/OSI open access journal authors survey*. 04 26, 2015 tarihinde <http://cogprints.org/4125/1/JISCOAreport1.pdf> adresinden erişildi.
- Tamdoğan, O. G. (2009). Bilgi üretiminde yazın ürünleri ve kütüphaneler: atıfların tespiti ve analizi yoluyla araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(2), 254-277.
- Taylor & Francis Group. (2014). *Taylor & Francis open access survey June 2014*. 25 Temmuz 2015 tarihinde Taylor&Francis Web sitesinden erişildi: <http://www.tandf.co.uk/journals/explore/open-access-survey-june2014.pdf>
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Toffler, A. ve Toffler, H. (1996). *Yeni bir uygarlık yaratmak*. (Z. Dicleli, Çev.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Tonta, Y. (1997). Elektronik yayıncılık, bilimsel iletişim ve kütüphaneler. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(4), 305-314.
- Tonta, Y. (2000). Elektronik yayıncılıkta son gelişmeler. *Bilgi Dünyası*, 1(1), 89-132.
- Tonta, Y. (2005). Açık erişim ve kurumsal arşivler. *41.kütüphane haftasında sunulan bildiri, 28 Mart - 3 Nisan, Ankara.(çevrimiçi)* 29.04.2015 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-kut-haftasi-2005-acik-erisim.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2006). Açık erişim: Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri. “*Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık-2006*” : 1. Ulusal Kurultay bildirileri: 2 Kasım 2006 Ankara içinde (ss. 23-32). Ankara.
- Tonta, Y. ve Al, U. (2007). *Türkiye’nin bilimsel yayın haritası: Türkiye’de dergi yayıncılığı üzerine bibliyometrik bir araştırma*. 15 Ekim 2015 tarihinde <http://www.bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/dosyalar/rpr--3.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2014). *Akademik performans, öğretim üyeliğine yükseltme ve yayın destekleme ölçütleriyle ilgili bir değerlendirme*. 04 Nisan 2015 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-yukseltme-kriterleri-hakkinda-degerlendirme-11-Temmuz-2014.pdf> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2014b). Araştırma yapan ve destekleyen kurumlar için MedOAnet açık erişim politikaları uygulama ilkeleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(3), 418-432.
- Tonta, Y. ve Gürdal, G. (2015). *4. Ulusal açık erişim çalıştayını Ankara bildirgesi*. 25 Ocak 2016

tarihinde http://www.acikerisim.org/dokumanlar/ae2015_sonuc_bildirgesi.pdf adresinden erişildi.

TÜBA. (2002). Bilimsel araştırmaların doğası ve bilim insanlarının görev sorumlulukları. *Bilimsel araştırmalarda etik ve sorunları* içinde (ss. 11-13). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları.

TÜBİTAK ULAKBİM. (2016). *DergiPark Akademik*. 15 Şubat 2016 tarihinde <http://ulakbim.tubitak.gov.tr/tr/duyuru/dergipark> adresinden erişildi.

Uçak, N. Ö. (2009). Bilimsel iletişim ve üniversite kütüphaneleri. *Hidayet Nuhoğlu'na armağan* içinde (ss. 291-298). İstanbul: Pamuk Yayıncılık.

Ünal, Y., Çakmak, T. ve Uçak, N. (2014). Açık dergi sisteminin edebiyat fakültesi dergisi'ne uygulanması. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 31(1), 235-254.

URAP. (2015). *Tüm üniversitelerin genel puan tablosu*. 09 Şubat 2015 tarihinde http://tr.urapcenter.org/2014/2014_t9.php adresinden erişildi.

Yıldızeli, A. (2012). Ulakbim ulusal veri tabanlarında karşılaşılan dizinleme sorunlar: Terminoloji çıkmazı. *Bilgi Eksenli Kuram ve Uygulamalar Sorgulayıcı ve Çözümleyici Yaklaşımlar Sempozyumu* bildileri 31 Mayıs-2 Haziran 2012 Ürgüp, Nevşehir içinde (ss. 421-436). Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

Yurdadoğ, B. (1974). *Kitaplık bilim terimler sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

YÖK. (2015). *DSpace*. 20 Haziran 2015 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim/dspace> adresinden erişildi.

YÖK. (2016). *Yükseköğretim akademik arşiv projesi*. 16 Ocak 2016 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim/hakkında> adresinden erişildi.

YÖK. (2016b). *Hakkında*. 16 Şubat 2016 tarihinde <http://www.yok.gov.tr/web/acikerisim/hakkında> adresinden erişildi.

Zan, B. U. (2009). Elektronik yayınların derlenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(2), s. 299-320.

EKLER

EK 1: ANKARA ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL KARAR ÖRNEĞİ

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : 85434274-050.04.04 / 45357
Konu : Etik Kurulu Kararı Hakkında

Ankara
04 Ağustos 2015

Sayın Alper ODABAŞOĞLU
Çağdaş Sokak No:88/9
Aydınlıkevler/Ankara

İlgi: 09/06/2015 tarihli başvurunuz.

“Açık Erişimdeki Türkçe Süreli Yayınların Bilimsel Göstergeleri” başlıklı araştırmanız ile ilgili olarak Ankara Üniversitesi Etik Kurulunun 13/07/2015 tarihli toplantısında alınan 15/229 sayılı kararın bir örneği ilişikte gönderilmektedir.
Bilgilerinizi saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Erkan İBİŞ
Rektör

EKLER:

1- Karar Örneği (1 sayfa)

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ**

Karar Tarihi : 13/07/2015

Toplantı Sayısı : 15

Karar Sayısı : 229

229- Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Alper Odabaşoğlu**'nun "Açık Erişimdeki Türkçe Süreli Yayınların Bilimsel Göstergeleri" başlıklı tezi ile ilgili 09/06/2015 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Alper Odabaşoğlu**'nun "Açık Erişimdeki Türkçe Süreli Yayınların Bilimsel Göstergeleri" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

**ASLININ AYNIĞIDIR
13/07/2015**

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

EK 2: BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL UYGUNDUR BELGESİ

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

Üniversitemiz Kütüphanesinde Uzm. Kütüphaneci olarak görev yapmaktayım. Aynı zamanda Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde “Açık Erişimdeki Türkçe Süreli Yayınların Bilimsel Göstergeleri” başlıklı yüksek lisans tezini yürütmekteyim. Bu konuyla ilgili olarak Başkent Üniversitesinde görevli olan akademisyenlere yönelik “Başkent Üniversitesinde Açık Erişim Farkındalığı” başlıklı anket çalışmam için onayınızı talep etmekteyim.

Gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ederim.

12.08.2015

Alper Odabaşoğlu

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	
Genel Erişim Birimi	
KAYIT	TARİH
SAYI	063389
İŞL. Gİ.	
İŞL. Gİ.	
DOSYA NO	
FKLER	

EK 3: BAŞKENT ÜNİVERSİTESİNDE AÇIK ERİŞİM FARKINDALIĞI ANKETİ

Değerli Katılımcı;

Bu anket, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Yüksek Lisans öğrencisi Alper Odabaşoğlu tarafından "Açık erişimdeki Türkçe dergilerin bilimsel değerleri" konulu tez kapsamında hazırlanmış olup amacı, katılımcıların konu ile ilgili tutum, eğilim ve farkındalıkları hakkında bilgi toplamaktır.

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkında sahipsizsiniz. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz biçiminde yorumlanacaktır. Cevaplarınız tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecek, elde edilecek bilgiler bilimsel yayımlarda kullanılacaktır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Bölüm 1

1. Unvanınız

- a) Profesör
- b) Doçent
- c) Yardımcı Doçent
- d) Araştırma Görevlisi
- e) Öğretim Görevlisi
- f) Okutman/Uzman

2. Biriminiz

- a) Tıp Fakültesi
- b) Fen - Edebiyat Fakültesi
- c) Eğitim Fakültesi
- d) Mühendislik Fakültesi
- e) İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
- f) Hukuk Fakültesi
- g) Dış Hekimliği Fakültesi
- h) Ticari Bilimler Fakültesi
- i) Sağlık Bilimleri Fakültesi
- j) Güzel Sanatlar Fakültesi
- k) İletişim Fakültesi
- l) Devlet Konservatuvarı
- m) Enstitüler
- n) Yüksekokullar
- o) Meslek Yüksekokulları
- p) Merkezler

3. Ne kadar zamandır Başkent Üniversitesinde çalışmaktasınız?

- a) 5 yıldan az
- b) 6-10 yıl arası
- c) 11-15 yıl arası
- d) 16-20 yıl arası
- e) 20 yıldan fazla

4. Yaşınız?

- a) 20-30 yaş arası
- b) 31-40 yaş arası
- c) 41- 50 yaş arası

- d) 51-60 yaş arası
- e) 60 yaş üzeri

5. Kaç yıldır internet kullanıyorsunuz?

- a) 5 yıldan az
- b) 6-10 yıl arası
- c) 11-15 yıl arası
- d) 16-20 yıl arası
- e) 20 yıldan fazla

6. Aşağıdaki yayın türlerinden ürettiklerinizi belirtiniz. (Birden fazla seçenek seçebilirsiniz)

- a) Kitap
- b) Kitap Bölümü
- c) Hakemli Makale
- d) Hakemsiz Makale
- e) Konferans/Bildiri
- f) Araştırma Raporu
- g) Teknik Rapor
- h) Diğer lütfen belirtiniz

7. Açık erişim yayıncılık hakkında

- a) Bir bilgim yok / hiç duymadım
- b) Bir bilgim yok ama duydum
- c) Biraz bilgim var
- d) Yeterince bilgim var
- e) Tamamen bilgim var

8. Kurumsal arşivler hakkında

- a) Bir bilgim yok / hiç duymadım
- b) Bir bilgim yok ama duydum
- c) Biraz bilgim var
- d) Yeterince bilgim var
- e) Tamamen bilgim var

9. Açık erişim hakkında farkındalığı nasıl edindiniz?(Birden fazla seçenek seçebilirsiniz)

- a) Uluslararası / Ulusal yayınlar
- b) Seminer / Konferanslar
- c) Meslektaşlarım
- d) Kütüphaneci
- e) Yayıncılar
- f) Diğer (lütfen belirtiniz)

10. Açık erişim arşivlerini kullanıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

11. Açık erişim dergide yayınlanan makaleniz için herhangi bir ücret ödediniz mi?

- a) Evet
- b) Hayır

12. Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemini daha önce duydunuz mu?

- a) Evet
- b) Hayır

13. Yayınlarınızı "Başkent Üniversitesi Açık Erişim Sistemine" konulmasına izin verir misiniz?

- a) Evet
- b) Hayır
- c) Belirli şartlarda

14. Yayınlarınızı kişisel web sayfanız ya da blog'unuzda yayınlıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

Bölüm 2

1. Açık erişim yayıncılığı tercih etme nedenleriniz nelerdir?

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne de katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.1. Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarımın "etki faktörü" artacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
1.2. Açık erişim yayıncılık sayesinde yayınlarım daha fazla "atıf" alacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
1.3. Yayınlar daha fazla kullanıcıya ulaşacaktır.	☐	☐	☐	☐	☐
1.4. Gelecekte çalışmalarım için iyi bir fon oluşturacağını düşünmekteyim	☐	☐	☐	☐	☐
1.5. Uygulanabilirliği kolaydır.	☐	☐	☐	☐	☐
1.6. Alanımdaki açık erişim dergilerin prestijli olması.	☐	☐	☐	☐	☐
1.7. Alanımdaki açık erişim dergilerin "etki faktörü" yüksektir.	☐	☐	☐	☐	☐
1.8. Tüm kullanıcılar için ücretsiz erişim politikasının olması.	☐	☐	☐	☐	☐
1.9. Diğer yayıncılık türlerine göre daha hızlı olması.	☐	☐	☐	☐	☐

2. Açık erişim yayıncılığı tercih etmeme nedenleriniz nelerdir?

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyo- rum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
2.1.Açık erişim konusun- da endişelerim var.(İznim olmadan kopyalaması, intihal, değiştirmesi vs.)	☐	☐	☐	☐	☐
2.2. Alanımda fazla pres- tijli açık erişim derginin olmaması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.3.Alanımda çok fazla açık erişim derginin ol- maması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.4.Akademik yükselme kriterlerine uygun olma- ması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.5.Alanımdaki açık erişim dergilerin etki faktörlerinin düşük olma- sı.	☐	☐	☐	☐	☐
2.6.Telif hakkımı tama- mıyla yayıncıya devret- tim.	☐	☐	☐	☐	☐
2.7.Başıma / meslektaşla- rımın başına gelen olum- suzluklar.	☐	☐	☐	☐	☐
2.8.Daha sonra başka bir dergide yayınlamama düşüncesi.	☐	☐	☐	☐	☐
2.9.Açık erişim yayınlama süreci hakkında fazla bilgim olmaması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.10.Kurumsal arşivlere yayın eklemenin karma- şık ve zaman alan bir süreç olması.	☐	☐	☐	☐	☐
2.11.Kurumsal Arşivlere yayın ekleme işlemleri kütüphanecilerini yapma- sı gerektiğini düşünmem.	☐	☐	☐	☐	☐

3. Yayınlarınız için hangi dergi seçim kriterlerine dikkat ediyorsunuz?

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyo- rum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
3.1.Derginin Web of Science'da indekslenmesi bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐
3.2.Derginin itibarı bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐
3.3.Derginin açık erişim olması bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐
3.4.Derginin tirajı bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐
3.5.Makale değerlendirme süreci bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐
3.6.Hakem değerlendirme süreci/yöntemi bence önemli	☐	☐	☐	☐	☐

Katılımınız için teşekkürler

EK 4: BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi Alper Odabaşoğlu tarafından yürütülen “Başkent Üniversitesi’nde Açık Erişim Farkındalığı” başlıklı **araştırmaya** davet ediyoruz. Bu araştırmaya katılıp katılmama kararını vermeden önce, araştırmanın neden ve nasıl yapılacağını bilmeniz gerekmektedir. Bu nedenle bu formun okunup anlaşılması büyük önem taşımaktadır. Eğer anlayamadığınız ve sizin için açık olmayan şeyler varsa, ya da daha fazla bilgi isterseniz bize sorunuz.

Bu çalışmaya katılmak tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır. ya **katılmama** veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan **çıkma** hakkında sahipsiniz. **Çalışmayı yanıtlamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** biçiminde yorumlanacaktır. Size verilen **formlardaki** soruları yanıtlarken kimsenin baskısı veya telkini altında olmayın. Bu formlardan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacaktır. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya *** e-posta adresi ve *** numaralı telefonda ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

1. Araştırmayla İlgili Bilgiler:

- Araştırmanın Amacı: Başkent Üniversitende ki Akademisyenlerin açık erişim farkındalığının belirlenmesi
- Araştırmanın Nedeni: Yüksek Lisans Tez çalışması
- Araştırmanın Öngörülen Süresi: 10 dk.
- Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı: 293
- Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Başkent Üniversitesi, Başkent Üniversitesi Hastanesi

2. Çalışmaya Katılım Onayı:

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya/gönüllüye verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. **Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı, soru sorma ve tartışma imkanı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı.** Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım takdirde herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmayacağımı anladım.

Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi işteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı:

İmzası:

(Varsa) Velayet veya Vesayet Altında Bulunanlar İçin:

Veli veya Vasisinin (kendi el yazısı ile)

Adı-Soyadı

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Alper Odabaşoğlu

İmzası:

EK 5: THOMSON REUTERS (JCR-2015) WOS'TA İNDEKSLenen TÜRKİYE ADRESLİ
DERGİ LİSTESİ

	Başlık	ISSN	Toplam Ayrı	Etki Faktörü (EF)	5-Yıllık EF	Makale Sayısı	SCI-exp	SSCI	Açık Erişim
1	AMME IDARESİ DERG	1300-1795	30	0.018	0.03	26		✓	-
2	BILIG	1301-0549	34	0.057	0.077	52		✓	-
3	EGİT BİLİM	1300-1337	245	0.223	0.342	168		✓	-
4	EURASIA J MATH SCI T	1305-8215	200	1.016		46		✓	-
5	HACET U EĞİTİM FAK	1300-5340	383	0.141	0.26	77		✓	-
6	EDUCATIONAL SCIENCES-THEORY & PRACTICE ⁵⁰	1303-0485	370	0.347	0.434	100		✓	-
7	NEW PERSPECT TURK	1305-3299	91	0.222	0.616	12		✓	-
8	TURK J GERIATR	1304-2947	125	0.176	0.191	69		✓	✓
9	TURK PSIKIYATR DERG	1300-2163	465	0.486	0.635	32		✓	✓
10	TURK PSIKOL DERG	1300-4433	137	0.037	0.258	14		✓	-
11	ULUSLAR İLİSKİLER	1304-7310	19	0.082	0.145	23		✓	-
12	ACTA ORTHOP TRAUMATO	1017-995X	512	0.614	0.748	122	✓		✓
13	ANATOLIAN JOURNAL OF CARDIOLOGY ⁵¹	1302-8723	631	0.927	0.751	124	✓		✓
14	ANADOLU PSIKIYATR DE	1302-6631	187	0.18	0.357	59	✓		-
15	ANKARA UNIV VET FAK	1300-0861	137	0.219	0.241	52	✓		✓
16	ARCH RHEUMATOL ⁵²	1309-0291	60	0.177	0.266	0	✓		✓
17	ATMOS POLLUT RES	1309-1042	304	1.371	1.437	90	✓		✓
18	BALK MED J	2146-3123	43	0.164	0.178	52	✓		✓
18	DIAGN INTERV RADIOL	1305-3825	731	1.436	1.379	78	✓		✓
19	EDUCATIONAL STUDIES	1303-0485						✓	
20	EKLEM HAST CERRAHİSİ	1305-8282	156	0.944	0.738	36	✓		-
21	EKOLOJİ	1300-1361	227	0.614	0.685	36	✓		✓
22	EXP CLIN TRANSPLANT	1304-0855	448	0.622	0.759	114	✓		-
23	HACET J MATH STAT	1303-5010	239	0.413	0.506	92	✓		-
24	İSİ BİLİM TEK DERG	1300-3615	33	0.131	0.209	32	✓		-
25	J CLIN RES PEDIATR E	1308-5727	338	1.538		48	✓		-
26	J ENTOMOL RES SOC	1302-0250	104	0.4	0.503	38	✓		-
27	J FAC ENG ARCHIT GAZ	1300-1884	174	0.286	0.29	88	✓		-
28	J INT ADV OTOL	1308-7649	45	0.077	0.124	62	✓		-

⁵⁰ 2015 yılında dergi adına İngilizcesi eklenmiştir. Eski adı: “Kuram ve uygulamada eğitim bilimleri”

⁵¹ “Anadolu kardioloji dergisi” olan başlığı 2015 yılında “Anatolian Journal of Cardiology” olarak değişmiştir.

⁵² “Turkish Journal of Rheumatology” olan başlığı 2015 yılında “Archives of Rheumatology” olarak değişmiştir.

29	J NEUROL SCI-TURK	1302-1664	70	0.105	0.1	103	✓		✓
30	J SPORT SCI MED	1303-2968	1348	1.025	1.441	126	✓		✓
31	KAFKAS UNIV VET FAK	1300-6045	359	0.258	0.312	151	✓		✓
32	KLIN PSIKOFARMAKOL B	1017-7833	201	0.387	0.272	55	✓		✓
33	MIKROBIYOL BUL	0374-9096	424	0.654	0.701	76	✓		-
34	NEUROQUANTOLOGY	1303-5150	200	0.543	0.399	50	✓		✓
35	NOBEL MED	1305-2381	21	0.051	0.06	52	✓		-
36	NOROPSIKIY ATRI ARS	1300-0667	78	0.099	0.168	64	✓		✓
37	REC NAT PROD	1307-6167	286	0.868	1.143	60	✓		✓
38	TARIM BILIM DERG	1300-7580	111	0.375	0.371	44	✓		✓
39	TEK DERGI	1300-3453	24	0.023	0.102	16	✓		-
40	TEKST KONFEKSIYON	1300-3356	133	0.264	0.38	56	✓		-
41	TURK ENTOMOL DERG-TU	1010-6960	128	0.272	0.273	30	✓		-
42	TURK FIZ TIP REHAB D	1302-0234	83	0.136	0.111	75	✓		✓
43	TURK GOGUS KALP DAMA	1301-5680	182	0.14	0.149	159	✓		-
44	TURK J AGRIC FOR	1300-011X	842	0.929	0.983	98	✓		✓
45	TURK J BIOCHEM	0250-4685	138	0.201	0.262	81	✓		✓
46	TURK J BIOL	1300-0152	834	1.343	1.212	106	✓		✓
47	TURK J CHEM	1300-0527	1322	1.117	1.152	106	✓		✓
48	TURK J EARTH SCI	1300-0985	487	1.172	1.179	43	✓		✓
49	TURK J ELECTR ENG CO	1300-0632	298	0.407	0.507	121	✓		✓
50	TURK J FIELD CROPS	1301-1111	139	0.618	0.691	40	✓		✓
51	TURK J FISH AQUAT SC	1303-2712	443	0.566	0.711	88	✓		✓
52	TURK J GASTROENTEROL	1300-4948	637	0.779	0.801	106	✓		-
53	TURK J HEMATOL	1300-7777	136	0.36	0.359	52	✓		✓
54	TURK J MATH	1300-0098	266	0.311	0.405	90	✓		✓
55	TURK J MED SCI	1300-0144	626	0.497	0.485	184	✓		✓
56	TURK J VET ANIM SCI	1300-0128	743	0.242	0.327	112	✓		✓
57	TURK J ZOOL	1300-0179	775	0.63	0.681	101	✓		✓
58	TURK NEUROSURG	1019-5149	549	0.576	0.702	171	✓		-
59	TURKDERM-ARCH TURK D	1019-214X	71	0.071	0.105	40	✓		✓
60	TURKISH J PEDIATR	0041-4301	765	0.429	0.498	62	✓		-
61	TURKISH STUDIES	1468-3849						✓	
62	UHOD-ULUSLAR HEMATOL	1306-133X	67	0.282	0.25	36	✓		✓

EK 6: 2015 YILI İTİBARIYLA SCOPUS'TAKİ TÜRKİYE ADRESLİ DERGİ SAYISI

	DERGİ ADI	ISSN	SJR	Toplam yayın (2014)	Toplam yayın 3 yıllık	Toplam atf 3 yıllık	Açık Erişim
1	A/Z ITU Journal of Faculty of Architecture	1302-8324	0,101	33	80	2	
2	Acta Orthopaedica et Traumatologica Turcica	1017-995X	0,362	129	265	210	✓
3	Agri Dergisi	1300-0012	0,213	9	104	56	
4	Amme İdaresi Dergisi	1300-1795	0,1	18	74	0	
5	Anadolu Psikiyatri Dergisi	1302-6631	0,151	67	156	41	
6	Anatolia	1303-2917	0,369	92	121	64	
7	Anatolian journal of cardiology	2149-2263					
8	Anestezi Dergisi	1300-0578	0,105	33	132	8	
9	Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi	1015-3918					
10	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi	1300-0861	0,152	52	157	37	
11	Archives of Rheumatology	2148-5046					
12	Atmospheric Pollution Research	1309-1042	0,533	70	189	238	✓
13	Balkan Medical Journal	2146-3123	0,121	79	314	52	✓
14	Belleten	0041-4255	0,1	36	89	0	
15	Bilgi Dünyası	1302-3217	0,125	22	21	3	✓
16	Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi	1301-0549	0,111	39	157	6	
17	Bogazici Journal	1300-9583	0,102	0	33	3	
18	Bulletin of the Mineral Research and Exploration	0026-4563					
19	Cell Membranes and Free Radical Research	1303-416X	0,114	0	12	1	
20	Cocuk Enfeksiyon Dergisi	1307-1068	0,121	39	217	16	✓
21	Cocuk Sagligi ve Hastaliklari Dergisi	0010-0161	0,105	9	105	8	✓
22	Cumhuriyet Dental Journal	2146-2852	0,13	67	101	14	✓
23	Deri Hastaliklari ve Frengi Arsivi	1019-214X	0,13	47	251	17	✓
24	Diagnostic and Interventional Radiology	1305-3825	0,644	81	247	428	✓
25	Doga, Turkish Journal of Botany	1300-008X	0,564	90	268	436	✓
26	Dusunen Adam	1018-8681	0,16	58	178	41	✓
27	Duzce Medical Journal	1307-671X	0,1	0	132	6	✓
28	Eastern Journal of Medicine	1301-0883	0,109	16	145	13	
29	Egitim Arastirmalari - Eurasian Journal of Educational Research	1302-597X	0,148	18	119	14	
30	Egitim ve Bilim	1300-1337	0,242	174	308	108	
31	Eklem Hastaliklari ve Cerrahisi	1305-8282	0,301	39	121	88	
32	Ekoloji	1300-1361	0,252	36	136	88	✓
33	Elementary Education Online	1305-3515	0,145	102	89	12	✓
34	Erciyes Tip Dergisi	1300-199X	0,109	45	178	15	✓

35	Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education	1305-8215	0,747	40	89	79	
36	Eurasian Journal of Analytical Chemistry	1306-3057	0,157	0	50	19	✓
37	EurAsian Journal of BioSciences	1307-9867	0,122	7	12	1	✓
38	Eurasian Journal of Medicine	1308-8734	0,138	47	75	26	✓
39	European Journal of Dentistry	1305-7456	0,349	71	244	225	
40	European Journal of General Medicine	1304-3897	0,106	94	241	33	
41	Fizyoterapi Rehabilitasyon	1300-8757	0,102	13	63	3	
42	FTR - Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Dergisi	1302-0234	0,137	88	181	29	✓
43	Gazi Medical Journal	1300-056X	0,105	42	111	4	✓
44	Gazi University Journal of Science	1303-9709	0,145	59	262	72	
45	Gogus-Kalp-Damar Anestezi ve Yogun Bakim Dernegi Dergisi	1305-5550	0,123	37	81	5	
46	Goztepe Tıp Dergisi	1300-526X	0,102	0	81	3	
47	Gulhane Medical Journal	1302-0471	0,137	66	192	24	✓
48	Guncel Pediatri	1304-9054	0,109	38	67	3	✓
49	Hacettepe Egitim Dergisi	1300-5340	0,13	76	97	9	
50	Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics	1303-5010	0,333	0	192	127	
51	Haseki Tıp Bulteni	2147-2688	0,159	76	129	6	
52	Ilahiyat Studies	1309-1719	0,107	4	4	0	
53	Insight Turkey	13021-77X	0,918	42	138	94	
54	International Electronic Journal of Elementary Education	1307-9298	0,252	37	76	40	✓
55	International Electronic Journal of Mathematics Education	1306-3030	0,103	11	20	2	✓
56	International Journal of Applied Thermodynamics	1301-9724	0,344	31	82	75	✓
57	International Journal of Early Childhood Special Education	1308-5581	0,124	12	32	4	✓
58	International Journal of Economic Perspectives	1307-1637	0,115	0	77	3	
59	International Journal of Economics and Financial Issues	2164-4138					✓
60	International Journal of Energy Economics and Policy	2146-4553	0,475	74	104	112	✓
61	International Journal of Environmental and Science Education	1306-3065	0,414	24	87	58	✓
62	International Journal of Instruction	1694-609X	0,135	28	30	12	✓
63	International Journal of Renewable Energy Research	1309-0127	0,237	141	278	245	✓
64	Isi Bilimi Ve Teknigi Dergisi/ Journal of Thermal Science and Technology	1300-3615	0,137	0	70	16	
65	Istanbul Universitesi Veteriner Fakultesi Dergisi	2502836	0,147	37	84	13	

66	Istanbul University - Journal of Electrical and Electronics Engineering	1303-0914	0,117	9	48	7	
67	JCRPE Journal of Clinical Research in Pediatric Endocrinology	1308-5727	0,519	50	157	249	
68	Jeoloji Muhendisligi Dergisi	1016-9172	0,105	8	25	3	
69	Journal of Applied Biological Sciences	1307-1130	0,118	19	102	20	
70	Journal of Cell and Molecular Biology	1306-0961	0,161	7	43	22	✓
71	Journal of Clinical and Analytical Medicine	1309-0720	0,148	156	305	32	✓
72	Journal of Economic Cooperation and Development	1308-7800	0,204	27	55	11	
73	Journal of International Advanced Otolaryngology	1308-7649	0,129	0	203	20	
74	Journal of International Dental and Medical Research	1309-100X	0,102	15	93	8	✓
75	Journal of Medical and Surgical Intensive Care Medicine	1309-6222	0,104	12	29	5	✓
76	Journal of Neurological Sciences	1300-1817	0,123	106	316	36	✓
77	Journal of Pediatric Neurology	1304-2580					
78	Journal of Sports Science and Medicine	1303-2968	0,504	167	327	454	✓
79	Journal of the Entomological Research Society	1302-0250	0,312	38	109	61	
80	Journal of the Faculty of Engineering and Architecture of Gazi University	1300-1884	0,224	88	286	98	
81	Journal of the Turkish German Gynecology Association	1309-0399	0,137	62	187	41	✓
82	Journal of Turkish Science Education	1304-6020	0,196	39	114	20	✓
83	Kafkas Universitesi Veteriner Fakultesi Dergisi	1300-6045	0,224	151	609	201	✓
84	Klimik Dergisi	1301-143X	0,116	5	115	10	✓
85	Klinik Psikofarmakoloji Bulteni	1017-7833	0,162	63	167	59	✓
86	Kuram ve Uygulamada Egitim Bilimleri	1303-0485	0,155	90	277	65	
87	Madencilik	0024-9416	0,101	0	28	2	
88	Marmara Medical Journal	1019-1941	0,112	48	116	8	✓
89	Marmara Pharmaceutical Journal	1309-0801	0,133	0	77	24	✓
90	Mathematical and Computational Applications	1300-686X	0,286	23	166	91	
91	Medical Journal of Bakirkoy	1305-9319	0,1	41	124	5	✓
92	METU Journal of the Faculty of Architecture	0258-5316	0,116	11	85	14	✓
93	Mikrobiyoloji Bulteni	3749-9096	0,278	82	262	214	
94	Milli Egitim	1302-5600	0,111	38	191	7	
95	Milli Folklor	1300-3984	0,185	66	248	9	
96	NeuroQuantology	1303-5150	0,212	51	221	89	
97	Nobel Medicus	1305-2381	0,106	74	209	19	
98	Noropsikiyatri Arsivi	1300-0667	0,125	82	217	38	✓
99	Olba	1301-7667	0,111	0	49	2	
100	Ondokuz Mayıs Universitesi Tip Dergisi	1300-2996	0,105	0	219	17	
101	Organic Communications	1307-6175	0,246	8	56	44	✓

102	Records of Natural Products	1307-6167	0,428	60	158	209	✓
103	Retina-Vitreus	1300-1256	0,133	18	190	16	
104	Sleep and Hypnosis	1302-1192	0,103	0	9	0	
105	TAF Preventive Medicine Bulletin	1303-734X	0,127	71	304	29	✓
106	Tarım Bilimleri Dergisi	1300-7580	0,243	44	96	42	✓
107	Teknik Dergi/Technical Journal of Turkish Chamber of Civil Engineers	1300-3453	0,122	18	76	15	
108	Tekstil ve Konfeksiyon	1300-3356	0,314	59	180	67	
109	Tekstil ve Mühendis	2147-0510	0,149	21	53	5	
110	Tuberkuloz ve Toraks	4941373	0,204	54	203	74	✓
111	Türk Anesteziyoloji ve Reanimasyon	1016-5150	0,116	77	167	13	
112	Türk Dermatoloji Dergisi	1308-5255	0,113	51	120	7	✓
113	Türk Geriatri Dergisi	1304-2947	0,166	74	236	46	✓
114	Türk hijyen ve deneysel biyoloji dergisi. Turkish bulletin of hygiene and experimental biology	1308-2523	0,129	23	58	5	✓
115	Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi	1305-4252	0,122	40	140	15	
116	Türk Jinekolojik Onkoloji Dergisi	1301-8841	0,1	0	55	1	
117	Türk Kardiyoloji Derneği Arşivi	1016-5169	0,186	70	565	226	
118	Türk Kültürü ve Hacı Bektas Veli - Aras-tırma Dergisi	1306-8253	0,1	41	196	36	
119	Türk Noroloji Dergisi	1301-062X	0,102	42	139	5	✓
120	Türk Oftalmoloji Gazetesi	1300-0659	0,117	125	314	22	
121	Türk Onkoloji Dergisi	1300-7467	0,1	27	86	3	✓
122	Türk Osteoporoz Dergisi	2146-3816	0,145	36	72	10	
123	Türk Patoloji Dergisi	1018-5615	0,181	46	153	68	✓
124	Türk Pediatri Arşivi	1306-0015	0,127	69	270	28	✓
125	Türk Plastik, Rekonstruktif ve Estetik Cerrahi Dergisi	1300-6878	0,108	34	111	3	
126	Türk Psikiyatri Dergisi	1300-2163	0,221	36	124	60	✓
127	Türk Psikoloji Dergisi	1300-4433	0,111	15	36	4	
128	Türk Serebrovasküler Hastalıklar Dergisi	1301-1375	0,123	18	62	3	
129	Türk Tarım ve Ormancılık Dergisi/Turkish Journal of Agriculture and Forestry	1303-6173	0,392	101	230	248	✓
130	Türk Toraks Dergisi	1308-5387	0,108	36	139	12	✓
131	Türk Uroloji Dergisi	1300-5804	0,126	51	193	18	✓
132	Turkbilig	1302-6011	0,101	0	34	0	
133	Turkish Journal of Biochemistry	1303-829X	0,147	87	221	54	✓
134	Turkish Journal of Biology	1300-0152	0,461	107	261	360	✓
135	Turkish Journal of Chemistry	1303-6130	0,277	106	241	274	✓
136	Turkish Journal of Earth Sciences	1300-0985	0,52	45	134	157	✓
137	Turkish Journal of Electrical Engineering and Computer Sciences	1303-6203	0,37	121	338	242	✓
138	Turkish Journal of Endocrinology and Metabolism	1301-2193	0,11	40	99	5	✓

139	Turkish Journal of Engineering and Environmental Sciences	1303-6157	0,158	7	66	45	✓
140	Turkish Journal of Field Crops	1301-1111	0,355	40	114	71	✓
141	Turkish Journal of Fisheries and Aquatic Sciences	1303-2712	0,271	102	264	182	✓
142	Turkish Journal of Gastroenterology	1300-4948	0,27	202	480	330	
143	Turkish Journal of Haematology	1308-5263	0,141	98	271	59	✓
144	Turkish Journal of Mathematics	1300-0098	0,302	90	194	66	✓
145	Turkish Journal of Medical Sciences	1303-6165	0,239	190	535	295	✓
146	Turkish Journal of Pediatrics	414301	0,227	46	408	236	
147	Turkish Journal of Pharmaceutical Sciences	1304-530X	0,176	42	100	39	
148	Turkish Journal of Physics	1303-6122	0,142	53	131	58	✓
149	Turkish Journal of Surgery	1300-0705	0,124	57	165	9	
150	Turkish Journal of Thoracic and Cardiovascular Surgery	1301-5680	0,145	187	611	82	
151	Turkish Journal of Veterinary and Animal Sciences	1303-6181	0,184	91	337	116	✓
152	Turkish Journal of Zoology	1303-6114	0,284	101	294	207	✓
153	Turkish Nephrology, Dialysis and Transplantation Journal	1300-7718	0,13	56	178	16	✓
154	Turkish Neurosurgery	1019-5157	0,312	172	435	329	
155	Turkish Online Journal of Distance Education	1302-6488	0,142	80	285	39	✓
156	Turkish Online Journal of Educational Technology	1303-6521	0,486	86	355	224	✓
157	Türkiye Acil Tıp Dergisi	1304-7361	0,118	44	131	5	✓
158	Türkiye Entomoloji Dergisi	1010-6960	0,224	27	158	45	
159	Türkiye Klinikleri Cardiovascular Sciences	1306-7656	0,1	32	170	3	
160	Türkiye Klinikleri Dermatoloji	1300-0330	0,106	27	88	2	
161	Türkiye Klinikleri Jinekoloji Obstetrik	1300-0306	0,11	49	168	6	
162	Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences	1300-0292	0,133	58	729	83	
163	Türkiye Klinikleri Pediatri	1300-0381	0,114	39	148	5	
164	Türkiye parazitoloji dergisi / Türkiye Parazitoloji Derneği = Acta parasitologica Turcica / Turkish Society for Parasitology	1300-6320	0,154	49	193	68	
165	UHOD - Uluslararası Hematoloji-Onkoloji Dergisi	1306-133X	0,141	51	141	13	✓
166	Ulusal Travma ve Acil Cerrahi Dergisi	1306-696X	0,204	88	342	176	✓
167	Uluslararası İlişkiler	1304-7310	0,115	18	43	3	
168	Yeni Symposium	1304-4591	0,106	0	99	7	
169	Yerbilimleri/ Earth Sciences	1301-2894	0,156	10	40	14	✓

EK 7: TÜRKİYE’DEKİ KURUMSAL AÇIK ARŞİVLERİN LİSTESİ

	Üniversite/Kurum	Tür	Yıl	Politika	Handle	BASE	DOAR	ROAR	OpenAIRE
1	Abant İzzet Bay-sal Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
2	Abdullah Gül Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
3	Acıbadem Üni-versitesi	Vakıf	2014	--	Var	--	--	--	--
4	Adana Bilim ve Teknoloji Üniv.	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
5	Adıyaman Üni-versitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
6	Adnan Menderes Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	Var	Var	Var	Var
7	Afyon Kocatepe Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	--	Var
8	Ahi Evran Üni-versitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
9	Akdeniz Üniver-sitesi	Devlet	2014	--	--	--	Var	--	--
10	Aksaray Üniver-sitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
11	Amasya Üniver-sitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
12	Anadolu Üniver-sitesi	Devlet	2014	--	Var	--	Var	Var	Var
13	Ankara Üniversi-tesi	Devlet	--	Var	--	Var	Var	Var	Var
14	Ardahan Üniver-sitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
15	Artvin Çoruh Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	--	Var
16	Atatürk Üniversi-tesi	Devlet	2014	--	--	--	Var	Var	--
17	Atılım Üniversi-tesi	Vakıf	--	Var	--	--	Var	Var	--
18	Bahçeşehir Üni-versitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	Var	Var	--
19	Balıkesir Üniver-sitesi	Devlet	2015	Var	--	--	--	--	--
20	Bartın Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
21	Başkent Üniversi-tesi	Vakıf	2014	Var	Var	--	Var	Var	--
22	Batman Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	Var	--
23	Bayburt Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
24	Beykent Üniver-sitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	Var	Var	Var

25	Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Devlet	2015	Var	--	--	--	--	--
	Bilkent Üniversitesi	Vakıf	2015		--	--	--	--	--
26	Bingöl Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	Var	Var
27	Biruni Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
28	Bitlis Eren Üniversitesi	Devlet	--	Var	--	--	--	--	--
29	Boğaziçi Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
30	Bozok Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	Var	Var
31	Bursa Teknik Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
32	Bülent Ecevit Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	Var	--	--
33	Celal Bayar Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
34	Cumhuriyet Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	--
35	Çağ Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
36	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	Var	Var	Var	Var
37	Çankaya Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
38	Çankırı Karatekin Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
39	Çukurova Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	Var	--
40	Dicle Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	--	--
41	Doğu Akdeniz Üniversitesi	Devlet	2013	--	Var	--	--	--	Var
42	Doğuş Üniversitesi	Vakıf	2012	Var	Var	Var	Var	Var	Var
43	Dokuz Eylül Üni.	Devlet	--	--	--	--	Var	Var	--
44	Düzce Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	--
45	Ege Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
46	Erciyes Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	Var	Var	--	Var
47	Erzincan Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
48	Erzurum Teknik Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
49	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	--	--	--

50	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniv.	Vakıf	2014	Var	Var	Var	Var	Var	Var
51	Fırat Üniversitesi	Devlet	2015	Var	Var	--	--	Var	--
52	Gazi Üniversitesi	Devlet	--	Var	--	--	Var	Var	--
53	Gaziantep Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	--
54	Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	Var	--
55	Gedik Üniversitesi	Vakıf	2014	--	Var	--	--	--	--
56	Gediz Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
57	Giresun Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
58	Gümüşhane Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
59	Hacettepe Üniversitesi	Devlet	--	--	Var	--	Var	Var	--
60	Hakkâri Üniv.	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
61	Harran Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
62	Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Vakıf	2015	--	--	--	--	--	--
63	Hitit Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	--	--	--
64	Iğdır Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	Var	Var	Var	--
65	Işık Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	Var	--	Var	--	Var
66	İnönü Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	Var	--	--	--
67	İpek Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
68	İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
69	İstanbul Arel Üniversitesi	Vakıf	--	--	--	Var	Var	Var	--
70	İstanbul Aydın Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	Var	--	Var	--	--
71	İstanbul Bilgi Üniversitesi	Vakıf	2011	--	Var	Var	Var	--	--
72	İstanbul Bilim Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	Var	Var	Var	--	Var
73	İstanbul Gelişim Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	--	--	--
74	İstanbul Kültür Üniversitesi	Vakıf	2014	--	Var	--	Var	--	Var
75	İstanbul Medeniyet Üniversitesi	Devlet	--	--	--	--	--	--	--
76	İstanbul Sabahattin Zaim Üniv.	Vakıf	2014	--	--	--	Var	--	--
77	İstanbul Şehir Üniversitesi	Vakıf	2013	Var	Var	Var	Var	Var	Var
78	İstanbul Şişli	Vakıf	2014	Var	--	--	--	--	--

	Meslek Yükseko- kulu	Myo							
79	İstanbul Teknik Üniversitesi	Devlet	2015	--	Var	Var	Var	--	--
80	İstanbul Ticaret Üniversitesi	Vakıf	2014	--	Var	--	--	--	--
81	İzmir Ekonomi Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
82	İzmir Katip Çele- bi Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	Var	Var	--	Var
83	İzmir Üniversitesi	Vakıf	--	--	--	--	--	--	--
84	İzmir Yüksek Teknoloji Ensti- tüsü	Devlet	2013	Var	Var	Var	Var	--	Var
85	Kadir Has Üni- versitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	Var	Var	--
86	Kafkas Üniversi- tesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
87	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniv.	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
88	Karabük Üniver- sitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
89	Karamanoğlu Mehmetbey Üniv.	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	--	Var
90	Kastamonu Üni- versitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
91	Kırıkkale Üniver- sitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
92	Kırklareli Üni- versitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	Var	Var
93	Kilis 7 Aralık Üniv	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
94	Kocaeli Üniversi- tesi	Devlet	2014	Var	Var	--	--	--	--
95	Koç Üniversitesi	Vakıf	--	Var	--	Var	Var	--	Var
96	Mardin Artuklu Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
97	Marmara Üniver- sitesi	Devlet	2014	--	Var	--	Var	Var	Var
98	MEF Üniversitesi	Vakıf	2015	Var	--	--	--	--	--
99	Mehmet Akif Ersoy Üniversite- si	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	Var	Var
100	Melikşah Üniver- sitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
101	Mersin Üniversi- tesi	Devlet	--	--	--	--	Var	Var	--
102	Mevlana Üniver- sitesi	Vakıf	2014	--	Var	--	--	--	--
103	Mimar Sinan	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--

	Güzel Sanatlar Üniv.								
104	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	Var	--
105	Mustafa Kemal Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
106	Muş Alparslan Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
107	Namık Kemal Üniversitesi	Devlet	--	Var	--	--	--	--	--
108	Necmettin Erbakan Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
109	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniv.	Devlet	2016	Var	--	--	Var	--	--
110	Niğde Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	--	Var
111	Okan Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	--	--	--
112	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
113	Ordu Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
114	Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
115	Özyeğin Üniversitesi	Vakıf	2009	Var	Var	Var	Var	Var	Var
116	Pamukkale Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	--	--	--
117	Recep Tayyip Erdoğan Üniv.	Devlet	2014	--	--	--	Var	--	--
118	Sabancı Üniversitesi	Vakıf	1998	Var	--	Var	Var	Var	Var
119	SANKO Üniversitesi	Vakıf	2015	--	--	--	--	--	--
120	Sakarya Üniversitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
121	Selçuk Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
122	Siirt Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
123	Sinop Üniversitesi	Devlet	2014	Var	Var	--	Var	Var	Var
124	Süleyman Demirel Üniversitesi	Devlet	2010	--	--	--	Var	Var	Var
125	Şırnak Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	Var	Var
126	Şifa Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
127	TBMM	Diğer	2013	Var	Var	--	Var	--	Var
128	TED Ankara Koleji	Diğer	--	Var	--	--	Var	--	--
129	TED Üniversitesi	Vakıf	--	Var	--	--	--	--	--
130	TOBB Ekonomi Ve Teknoloji	Vakıf	--	Var	--	--	--	--	--

	Üniv.								
131	Toros Üniversite-si	Vakıf	2015	Var	--	--	--	--	--
132	Trakya Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	Var	Var	Var	Var
133	Tunceli Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	--	--	--	--
134	Turgut Özal Üni-versitesi	Devlet	2014	--	--	--	--	--	--
135	Türk Hava Ku-rumu Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
136	Türkiye Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri Lisan-süstü Tez Arşivi	Devlet	--	Var	--		Var	Var	--
137	Ufuk Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	Var	--
138	Uludağ Üniversi-tesi	Devlet	2014	--	Var	--	--	--	--
139	Uşak Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	Var
140	Üsküdar Üniver-sitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
141	Yalova Üniversi-tesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	Var
142	Yaşar Üniversite-si	Vakıf	2014	--	--	Var	Var	Var	--
143	Yeditepe Üniver-sitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--
144	Yeni Yüzyıl Üniversitesi	Vakıf	2014	Var	--	--	--	--	--
145	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Devlet	2014	Var	--	--	Var	--	--
146	Yükseköğretim Kurulu	Diğer	2014	--	--	--	--	--	--
147	Zirve Üniversitesi	Vakıf	2014	--	--	--	--	--	--

ÖZET

Odabaşoğlu, Alper. Bilim insanlarının açık erişimli dergiler konusundaki bilinç ve tutumları: Başkent Üniversitesi örneği, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Özlem Gökkurt, 152 s.

Günümüzde, akademik kütüphaneler ve bilgi merkezleri, güncel bilgiye ulaşma bakımından önemli bir yere sahiptir. Fakat süreli yayınların abonelik ücretlerinin giderek artması ve güncel kaynaklara erişimdeki sıkıntılar, kütüphane bütçelerini zorlarken aynı zamanda bilimsel gelişmenin önündeki en büyük engellerden bir tanesi olmuştur. Yaşanan bu sıkıntılar yeni arayışları ve düzenlemeleri kaçınılmaz hale getirmiştir.

Dünyadaki araştırmaların bilime katkı sağlayarak mevcut bilimsel çalışmaların üzerine çıkabilmesi için önceki çalışmaların, ticari yollarla ya da açık erişim kanallarıyla paylaşılması büyük önem taşımaktadır. Bu durum esas alındığında, paylaşım oranı ne kadar artarsa üretkenliğin de o derece artması beklenmektedir. Ticari yayıncılık gibi açık erişim yayıncılığı da bilimsel bilgi yayımında ilgi görmeye ve giderek öne çıkan yöntem haline gelmeye başlamıştır. Bu anlamda açık erişim kavramı, mevcut ticari yayıncılığa ve ticari erişim modellerine karşı başlatılmış bir hareket olarak nitelendirilebilir.

Çalışmada; açık erişim hareketinin yaygın şekilde kabul görmesi aşamasına gelinceye kadar geçen süreçte basılı dergi yayıncılığı, bilimsel ticari veri tabanlarının gelişimi, ardından da açık erişim kaynaklarına geçiş süreci değerlendirilmektedir. Türkiye’de kurumsal açık arşivler ve açık erişim sistemlerinde kullanılan yazılımlar, açık erişim modelleri, telif hakları, lisanslandırmalar, açık erişim alanında oluşturulan politika rehberleri göz önüne alınarak dünyada ve Türkiye’deki açık erişimli dergilerin bilimsel değerleri ortaya konulmaktadır.

Bu araştırma ile “Başkent Üniversitesi bünyesinde görevli akademik personelin açık erişimli dergiler ve kurumsal açık arşivler ile ilgili bilinç ve tutumları nelerdir? Mevcut

farkındalığın arttırılması için neler yapılabilir? Açık erişim yayınların tercih edilmesine ve kurumsal açık arşivlerin kullanımının arttırılmasına yönelik neler yapılabilir?” sorularına yanıt bulunması amaçlanmıştır.

Akademisyenlerin bu konu üzerindeki farkındalık düzeylerinin tespiti için anket uygulanmıştır. Anket; uygulanabilirliği, disiplin zenginliği ve akademik personel sayısı da göz önünde bulundurularak Başkent Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesinde görevli akademik personel ile sınırlandırılmıştır.

Önümüzdeki yıllarda, açık erişim ve kurumsal açık arşivlerle ilgili çalışmaların, oluşturulacak devlet politikası kapsamında devam edeceği öngörülmektedir. Ancak söz konusu Türkiye olduğunda; gerekli politikalar, yatırımlar ve teknik alt yapı sağlanamadığı ya da sürdürülemediği takdirde gerçekleştirilen tüm gelişmelerin bilimsel yayın hayatımıza getirdiği katkının sürdürülebilirliğinden söz etmek ve dünya ülkeleri seviyesine erişmek mümkün görünmemektedir.

Araştırmamızın sonucunda “Başkent Üniversitesi’nde faaliyet gösteren akademik personel açık erişim hakkında bilgi sahibi olmakla beraber kendi yayınları için kurumsal açık erişim yayıncılığını tercih etme oranları düşük düzeydedir” şeklinde oluşturduğumuz hipotezimiz kanıtlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Türkçe süreli yayınlar, açık erişim, kurumsal arşivler, Başkent Üniversitesi

ABSTRACT

Odabaşoğlu, Alper. Science people's consciousness and attitudes toward open access journals: Başkent University sample, Master's Thesis, Advisor: Prof. Dr. Özlem Gök-kurt, 152 p.

Nowadays academic libraries and information centers have an important role in accessing the latest information. However, the gradual increase of subscription fees and troubles in accessing the current sources have been one of the obstacles of scientific development while it was also forcing the library budgets. These problems have made new quests and regulations inevitable.

In order for the researches made in the world to become better than current scientific works by contributing them, it is vital for previous works to be shared either by commercial ways or by open Access. If this is taken into consideration, it is expected that the bigger the rate of sharing is, the bigger the productivity will be. As well as commercial publishing, open access publishing has started to be a leading method in attracting attention and applying scientific information. Thus, the concept of open access can be referred to as an opposing movement against commercial publishing and commercial access models.

In this study, the process of published journals, the development of scientific commercial database and then the process using the open access sources are taken into consideration up to the time that the movement of open access has become widely used. In our country, and in the world the scientific value of open access journals are presented by taking institutional repositories and the softwares used in open access systems, open access models, copyrights, licensing, political guides into consideration.

With this research, it is aimed to answer the questions “what are the consciousness and attitudes of assigned academicians? What can be done to increase the present awareness? What can be done toward the preference to open access publications and toward the increase of using institutional repositories? ”A questionnaire has been applied to find out about the awareness of academicians on this issue. The questionnaire has been limited to the academic staff working in Başkent University and the Ankara Hospital of Başkent University by taking applicability, the variety of disciplines and the number of personnel into consideration.

In following years, the studies about open access institutional repositories are thought to be made in the frame of state politics. However, in our country, unless necessary political steps, investments and technical base are provided or maintained, it seems impossible to reach the level of other countries and to make any reference to persistence of the contribution all the developments have brought to our scientific publications.

At the result of this research, the hypothesis “assigned academic personnel of Başkent University are aware of open access, yet their preferences rates for their own publications are at low level” has been proved.

Key Words

Turkish periodicals, open access, institutional repositories, Başkent University